

tv-15 naš TOVARIS

Št. 5
4. februarja 1988
Leto XXVI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Kaj mora
zagotavljati ustava?

Foto: Marjan Bažato, Nova Gorica

... Popolnejše uresničevanje družbenega položaja združenega dela, spoštovanje ekonomskih zakonitosti in delovanja enotnega jugoslovanskega trga, odločna mora biti omejitev normativizma v družbenoekonomskih odnosih, pa tudi v političnem sistemu...

Namen sprememb mora biti bolj smotno in učinkovitejše delovanje vseh institucij političnega sistema v uveljavljanju ustavnega položaja delavskega razreda in delovnih ljudi, za enakopravnost narodov in narodnosti ter za trdnost in neodvisnost naše federativne skupnosti.

S tako opredeljenim pristopom sprememb zvezne in smiselno tudi republiške ustave se Predsedstvo Zveze borcev Slovenije strinja in jim daje podporo. Hkrati se mu zdi potrebno, da se borci v vseh organizacijah ZB vključijo v ta družbena prizadevanja in še posebej, da se zavzemajo, da bi se ti cilji tudi dosledno uveljavili v konkretnih predlogih.

Uveljavljanje takšnih stališč v predlaganih osnutkih amandmajev vidimo v spremembah, ki omogočajo združenemu delu svobodnejše medsebojno povezovanje, večjo poslovnost, večjo prilagodljivost razmeram v združevanju sredstev in organiziranju ter sprejemanju odločitev na podlagi osebnega izrekanja o najbistvenejših vprašanjih, o povečani vlogi in odgovornosti delavskih svetov, ustrežnejši opredelitvi delovnih skupnosti in v krepitvi odgovornosti.

Podpiramo tiste spremembe, ki bodo pospeševale razvoj samostojnega

dela s sredstvi v zasebni lasti ter vlaganja občanov in tujih oseb v združeno delo, večjo ekonomsko-pravno varnost kmetov, ustrežnejše oblikovanje delegacij, nadaljnjo demokratizacijo kadrovskih postopkov in volitev.

Takšne spremembe podpiramo, saj lahko prispevajo k hitrejšemu gospodarskemu razvoju in premagovanju krize. Hkrati pa bo Predsedstvo Republiškega odbora zveze borcev v javni razpravi odločno odklanjalo predloge, ki težijo k nastajanju družbenih protislovij in reševanju problemov z večjo centralizacijo odločanja, s krepitvijo etatizma ter predloge, ki posegajo v pravice delavcev in delovnih ljudi, da odločajo o dohodku, ki so ga ustvarili.

Odločno bomo še naprej proti vsaki obliki odtujevanja dohodka, nastajanju novih skladov, prelivanju dohodka v velikih sistemih, skratka proti takšnim oblikam, ki ožijo samoupravno sporazumevanje ter družbeno dogovarjanje in le-to prenašajo na področje državne regulative.

Kritično bomo obravnavali predloge, ki ožijo ustavno opredeljeno vlogo in odgovornost republik in pokrajin za svoj lastni in za skupni razvoj.

V okviru širjenja pristojnosti federa-

cije so z nekaterimi amandmaji predlagani novi zvezni zakoni ali drugi predpisi, s katerimi naj bi se urejala načela, enotni temelji sistema, oziroma enotna razvojna strategija.

Ni jasno, kako daleč in v kaj bi posegalo takšno poenotenje urejanja odnosov na posameznih področjih, še posebej na nekaterih, ki so in naj ostanejo izključna pristojnost republik in pokrajin! **Ze dosedanje ravnanje kaže, da podrobno in centralistično urejanje odnosov na posameznih področjih lahko spreminja obstoječo ustavno ureditev: zmanjšuje učinkovitost samoupravljanja ter našega družbenopolitičnega sistema v celoti.**

Nesprejemljivi so predlogi, ki izhajajo iz stališč, da so za nastale družbene probleme še posebej in predvsem krive republike in pokrajini in da je zato treba zoževati njihovo ustavno vlogo ter krepiti zakonodajne in izvršne pristojnosti federacije. Ta pa, kot vemo, že doslej ni zadovoljivo opravičila zaupanih pristojnosti.

Takšen pristop je v nasprotju z opredeljeno vlogo republik in pokrajin v temeljnih načelih Ustave SFRJ.

Udeleženci narodnoosvobodilnega boja menimo, da je vzrok številnih težav v tem, da republike in pokrajini niso uveljavile svoje ustavne odgovornosti za svoj lastni stabilni gospodarski razvoj. Zato je potrebno zaostri ustavno odgovornost republik in pokrajin za njihov lastni razvoj in tudi odgovornost vsake izmed njih za razvoj in krepitev celotne skupnosti.

Federacije ni mogoče presojati le po tem, koliko je v njej skoncentrirane moči odločanja; tega ni mogoče zagotoviti z ustavno opredelitvijo federacije, ampak z njeno konkretno učinkovitostjo, ki se kaže predvsem s tem, koliko je sposobna uveljavljati dogovorjeno politiko, izvajanje zakonov in koliko je sposobna varovati ustavnost ter zakonitost.

Treba je torej iskati najboljšo možno rešitev za močno in sodobno urejeno Jugoslavijo. Razprave potekajo, med člani zveze borcev pa je vznemirjenost: borci čutijo nevarnost, da bi v izjemno težkih razmerah, v kakršnih smo, pod pritiskom časa in demagogije, utegnili ubrati napačno pot in izpustiti možnost za optimalno rešitev. Udeleženci NOB se z argumenti in bogatimi življenjskimi izkušnjami vključujemo v razpravo. Posebej še zato, ker ne mislijo vsi člani ZZB NOV Jugoslavije enako kot večina udeležencev NOB v Sloveniji. Razprave v okviru Zveznega odbora Zveze združenj borcev bodo najbrž težke. Zato je za nas pomembno, da argumenti Socialistične republike Slovenije temeljijo na pravicah in na dolžnostih, pridobljenih iz družbeno koristnega dela. To načelo je uresničljivo le v samoupravnem socialističnem sistemu!

Menim, da moramo pozitivno oceniti že dosedanja prizadevanja članov Zvezne ustavne komisije iz naše republike, čeprav je jasno, da ta prizadevanja in stališča niso v celoti razvidna iz predloga osnutka ustavnih dopolnil.

D. F.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Zimsko veselje

Po najnovejših podatkih zveznega zavoda za statistiko smo leta 1986 v Jugoslaviji imeli za 22.039 milijard dinarjev družbenega proizvoda; od tega so ga največ ustvarili na Hrvaškem, namreč za 5.458 milijard dinarjev, v ožji Srbiji za 5.109 milijard, v Sloveniji za 3.884, v Bosni in Hercegovini za 3.022, v Vojvodini 2.307, v Makedoniji 1.269, na Kosovu 532 milijard in v Črni gori za 458 milijard dinarjev.

Ob tem je tudi zanimiv podatek o velikanski razliki v jugoslovanski delovni storilnosti, ki se s krizo še povečuje. Če namreč primerjamo višino družbenega proizvoda, ki ga ustvari zaposleni v družbenem sektorju Slovenije, s tistim, kar ustvari posamezen zaposleni v drugih republikah, ugotovimo, da je leta 1986 zaposleni v Sloveniji ustvaril za 41 odstotkov več družbenega proizvoda, kot ga je zaposleni na Hrvaškem, za 43 odstotkov več kot zaposleni v Vojvodini, za 65 odstotkov več kot zaposleni v ožji Srbiji, za 68 odstotkov več kot v Bosni in Hercegovini, za 70 odstotkov več kot zaposleni v Črni gori, kar za 99 odstotkov več kot zaposleni v Makedoniji in celo za 135 odstotkov več kot zaposleni na Kosovu.

Če k temu dodam, da je opremljenost slovenskih tovarn slabša (bolj zastarela) od jugoslovanskega povprečja in da je celo najvišja izobrazbena struktura v Sloveniji nižja od tega povprečja, potem moram brez ovinov ugotoviti, da je v jugoslovanski gospodarski politiki in praksi nekaj hudo narobe.

V zadnjih devetih mesecih lani se je jugoslovansko gospodarstvo utapljalo v izgubah, seznam novih izgub-

jev pa se je podaljšal kar za 2.667 kolektivov. V Jugoslaviji je delež izgub v ustvarjenem dohodku dosegel že 14,7 odstotka. V gospodarstvu Bosne in Hercegovine je 26,1, v Črni gori 19,4, v Makedoniji 21,1, na Kosovu pa 22, medtem ko je v Sloveniji najmanjši, in sicer 6,7 odstotka!

In vendar so, prav brez vsakih pomišljanj, javno zastavljali vprašanja, med nji-

njihove plače, pošteno zaslužene. Že podatek, da ravenški železarji izvozijo na konvertibilni trg stokrat več od kolegov v Nikšiću, pove dovolj.

Ze navedene številke dovolj zgovorno kažejo, da slovenski delavec, ki zasluži dvakrat več, dela v gospodarstvu, ki na delavca ustvari trikrat več kot v Makedoniji, Črni gori, na Kosovu ter v Bosni in Hercegovini in ki

kar 33 odstoten!

In koliko Slovenija prispeva za razvoj manj razvitih? Tu so prispevno stopnjo 1,56 odstotka od družbenega proizvoda družbenega sektorja izsiljenih bonitet zvišali na 2,74 odstotka. Poleg tega je potrebno upoštevati še sredstva, namenjena za konsolidacijo gospodarstva in bank Makedonije, Črne gore in Kosova, prav tako pa tudi

To so znana dejstva, ki jih pa številni kritiki slovenskega ravnanja povsem zavestno in namerno zamolčijo.

Najnovejši primer te vrste sem našel v beograjski Dugi (št. 363 od 22. januarja do 5. februarja), kjer je dr. Andrija Gams, upokojeni profesor beograjske pravne fakultete, izjavil: »Slovenija ima možnost poceni nakupa surovin v nerazvitih republikah, prodaja pa jim številne in boljše končne izdelke. Tudi maloobojni promet v Sloveniji je ena posebnih oblik ekstraprofita. Nič nimam proti Slovincem, dejstvo pa je, da so zaradi svojega položaja v gospodarski ureditvi naše države proti bistvenim ustavnim spremembam. Jugoslavija zaradi vsega tega ne more postati sodobna, demokratična pravna država z gospodarskim sistemom, ki bi najbolj ustrežal pravnemu stanju splošnega gospodarskega razvoja in še posebej stanju razvoja sodobne tehnologije.«

Seveda prof. dr. Gams te svoje trditve ni z ničemer utemeljil...

Spoštovanemu profesorju kljub vsemu dolžnemu spoštovanju, ki ga čutim do nje, sporočam, da še velja slovenski pregovor, da je treba najprej pomesti pred lastnim pragom! Če bo to storil, potem bogata Srbija ne bo več kandidirala za članstvo v klubu nerazvitih, za kar se sedaj vztrajno trudi in pri čemer je že dosegla kar pomembne ugodnosti...

Mar je Slovenija kriva, če Srbija že kar 25 let ni uspela zgraditi železarne v Smederevu, ki je, po pisanju srbskega tiska, vreča brez dna srbskega gospodarstva; da je v Srbiji kar 54 občin nerazvitih, ob tem pa se Beograd in Srbija na vse kriplje trudita, da bi Beograd dobil organizacijo letnih olimpijskih iger, če dalje ne naštevam...

Jugoslavijo bo po mojem mnenju izvelklo iz teške krize samo in le trdo delo vseh Jugoslovancev in ne blagovene fraze, s katerimi začasno uspešno prikrijevajo slabo delo ali celo nedelo.

Zatorej spoštovani profesor: »Hic Rhodus, hic salta (tukaj pokaži, kaj znaš), ali v Vukovem jeziku »Ajde na Kosovo Marko...«

In še: »Narod je kakor otrok; brez omahovanja predi bistro, občuti brz, kdo mu daje in kdo mu jemlje.« (Cankar)

Vztrajni Dragosavac

Po najnovejših podatkih Svetovne banke je skupni

zunanji dolg Jugoslavije leta 1986 znašal 21 milijard 363,6 milijona dolarjev. Dolgoročnih dolgov je 17 milijard 954,9 milijona dolarjev, posojil Mednarodnega denarnega sklada (IMF) za 2 milijardi 687 milijonov dolarjev, kratkoročni dolg pa znaša milijardo in 340 milijonov dolarjev.

V »Popisu svetovnih dolgov« je Jugoslavija uvrščena med 17 največjih svetovnih dolžnikov. Ostale dolžnice so Argentina, Bolivija, Brazilija, Čile, Kolumbija, Kostarika, Slonokoščena obala, Ekvador, Jamajka, Mehika, Maroko, Nigerija, Peru, Filipini, Urugvaj in Venezuela.

Po istih podatkih je Jugoslavija za skupno odplačilo dolgov v letu 1986 plačala milijardo 985,8 milijona dolarjev, medtem ko smo leta 1975 v ta namen dali 425,5 milijona dolarjev. Takšna pa so bila naša odplačila v začetku osemdesetih let: leta 1980 smo tujim upnikom plačali 616 milijonov dolarjev, 1981 - 800,3 milijona, 1982 - 911,1 milijona, 1983 - 799,6 milijona, 1984 - 949, 1985 - 1 milijardo 394, 2 milijona dolarjev.

Zato povsem podpiram Dušana Dragosavca, ki je na zadnji seji CK ZK Jugoslavije zahteval, naj CK ZK Jugoslavije zahteva od komunistov v Predsedstvu SFRJ, ZIS in Skupščini SFRJ, da ugotovijo odgovornost za zadolženost Jugoslavije in zgrešene investicije v republikah in pokrajinah in v vsej Jugoslaviji. Kot je rekel, je treba ugotoviti, kako se je zgodilo, da so od leta 1975 do 1980 dolgovi v tujini narasli na 21 milijard dolarjev, ko pa je bilo načrtovanih le 11 milijard dolarjev in kako to, da v gradivu za 12. kongres ZK Jugoslavije piše, da so dolgovi pod 25 odstotki deviznega priliva, ko so bili že takrat blizu 50 odstotkov!

Tudi sam z velikim zanimanjem čakam odgovor na Dragosavčev zahtevo. Vendar se bojim, da bodo vztrajnega Dragosavca tudi tokrat prenesli težnega čez vodo...

Pri odplačevanju naših dolgov v tujini mi je jasno samo to, da revni Jugoslavo- ni plačujemo bogatim lastnikom tujih bank razkošne počitnice na Azurni obali, v Acapulcu, na Havajih in v drugih mondenih turističnih središčih sveta. Za to so nekaznovano poskrbeli naši neodgovorni odgovorni tovariši...

Vaš Sime

mi je bil tudi Branko Mikulić, od kod Slovincem tolikšne plače, ki so na primer dvakrat večje kot v Makedoniji ali Črni gori. Vprašanje, garnirano s socialno demagogijo o »nepojmljivih razlikah«, o tem, da ima isto delo v eni in isti državi tako različno ceno, zveni že skoraj kot obtožba. Primer: Mikulićeva izjava ob obisku v železarni Nikšić. Ravenski železarji, na katere je letel Mikulićev očitek, so predsednika zvezne vlade že povabili na Koroško, kjer bi mu radi na kraju samem pokazali, kako delajo, da so bolj uspešni od drugih, predvsem pa, da so

je v primerjavi z njimi vsaj petkrat manj obremenjeno z izgubami!

Na podlagi deleža republik in pokrajin v letu 1986 se je lani v Jugoslaviji najbolj povečala davčna obveznost prav Slovenije, medtem ko se je nekaterim celo zmanjšala...

Slovenija s svojimi 8,9 odstotka prebivalstva ustvarja pri 13 odstotkih zaposlenih v Jugoslaviji 18 odstotkov skupnega družbenega proizvoda, 25 odstotkov celotnega izvoza, 27 odstotkov na konvertibilnem trgu, znotraj EGS pa je med jugoslovanskimi izvozniki njen delež

sredstva, ki se bodo odtekla pri odpravljanju cenovnih nesorazmerij. Eno k drugemu tako odteče kar polovica akumulacije slovenskega gospodarstva, kar je zelo veliko, po nekaterih ocenah tudi preveč. Nujno bo strokovno oceniti in izračunati, kaj to pomeni za nadaljnji razvoj slovenskega gospodarstva. Potem so še tu prelivanja sredstev zaradi zloglasnih bančnih limitov...

Slovenija kupuje na jugoslovanskem trgu 61 odstotkov potrebnih surovin in polizdelkov, 57 odstotkov svojih izdelkov na njem pa tudi prodaja.

Pomislek

Obresti, obresti

Tako, kakor nam je pred nedavnim postregel televizijski voditelj dnevnika s pojasnilom o spremenjenih prispevnih stopnjah, da smo »lahko vse gladko razumeli«, smo menda tudi zdaj vsi »zapopadli«, kako nam po novem (z dekretom) banke obračunavajo obresti. Seveda pa ni več vprašanje kako, ampak kaj pa zdaj? Prav lepa tolažba, da bodo z znižanimi obrestmi cenejša tudi posojila! Koliko in pod kakšnimi pogoji si lahko v banki izposodimo, vemo, kaj lahko za posojilo kupimo, pa tudi. Torej to najbrž ni pravi pogled na stvar.

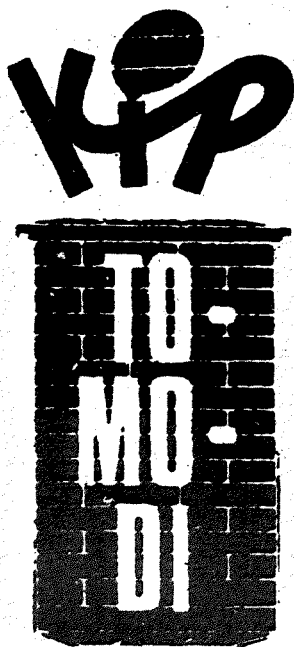
Jasno je, da hoče vlada na vsak način iztisniti iz ljudstva priznanje, da grede stvari na bolje, vendar se

zdi, da to počne tako kot nekdo, ki s starimi nogavicami in cunjami maši vodovodno cev, ki je počena.

S prvih strani časopisja se nasmejani predsednik ZIS (na obisku v sosednji državi) zazira v nas s pogledom upanja, mi pa nekako ne moremo več prenašati smehljajev. Zadnji ukrepi nas namreč lahko le še potrjujejo v trditvah, da zamrzovanje cen ne prispeva k trajnejšemu reševanju problema inflacije. Dejansko vrednost dinarja v razmerju s konvertibilnimi valutami lahko vendar občutimo v hipu, ko samo pokukamo čez državno mejo.

Kaj bodo pa sploh obračale jugoslovanske banke, če ji bodo še ti zvesti (in naivni) dinarski varčevalci, ki jih imajo, ušli? Poročila sicer pravijo, da bodo prihodnji meseci pokazali, kako je ta ukrep vplival... Dosedanji meseci pa so tudi že nekaj pokazali... in še kar naprej lepo drsimo po poti, s katere smo se namenili skobacati...

B. Ž. J.

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

**Ljubljana,
Opekarska 13**

TELEFON: centrala 212-011 • ŠEF KOMERCIALE: 218-347 • TELEGRAM: KIP LJUBLJANA •
Tekoči račun 50101-601-23238 • TELEX: 31420 YU KIP

**TOPLEJE
IN CENEJE**

*topli montažni dimnik
z giblivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo*

Libeliče, uporniška vas

Kmetje na gramozni šahovnici

Pesek je za dravograjsko občino življenjskega pomena, vendar je ob njem kup težav.

V kotu, v zavetrju pod smrečevjem, se stiska libeliška vas, prislonska ob breg, ki spodaj prehaja v razkošno, plodno ravnico. Za vasjo teče državna, jugoslovansko-avstrijska meja, ki seka libeliško polje in se izgublja v pogorje Golice, odreže Labot, ki ga skoraj ni videti tamkaj pod kapelico na strmini, spogledujočo se z Libeličami.

Libeliče, koroška vasica, bo ostala v slovenskem-zgodovinskem spominu zapisana kot primer neizmerne pripadnosti narodu, materini besedi, vrstnosti v očetno zemljo, razboritosti samorastništva in prvine trme, ki je nista mogla premagati ne Bog ne vrag, kaj šele mogoča Avstrija, ki ji je ob nedopustnem ravnanju libeliških kmetov skorajda zastal dih... Ob plebiscitu Libeličani niso kaj preveč drezali vase, stvari so bile jasne: glasujemo za Jugoslavijo! Niso nasledili propagandi, ognjevitim govorcem, leporečnim obljubam, kaj šele svetli pri-

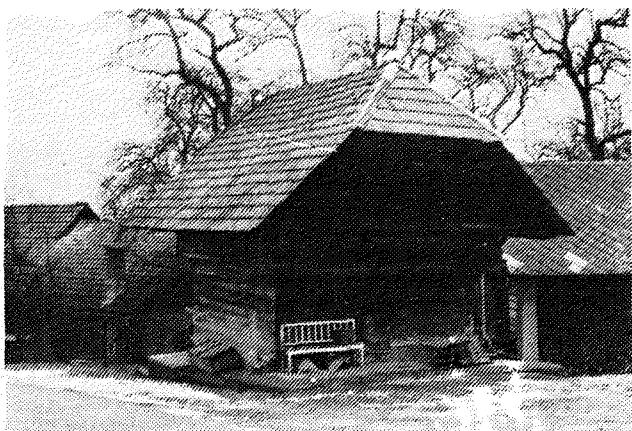
rodni mejni prehod) nikakor ne ustrezajo okoliščinam: avstrijski kupci redno prihajajo preko meje po nakupih, predvsem špecerije, žal pa ponudba ni bogsigavdi kako bogata. Da imajo občutne prednosti, tudi v razvoju kmečkega turizma, se Libeličani še kako zavedajo. Predvsem v zadnjem času trmasto prisegajo na razvoj kmečkega turizma, ki bi, po njihovem mnenju, vasico zbudil iz mrtvila, vendar so tudi tokrat (kolikokrat že?) naleteli na grobo štrleče kamenje na sicer kolikor toliko uglajeni cesti. Strokovna služba slovenjegraške Lesne jim je iz-

*»Malo je pisanih spominov na tiste čase. Nekaj jih je ohranil Ridl Ivan, libeliški mežnar. Vedno je pravil, da so stvari, ki so se godile za časa plebiscita, pregloboke in preboleče, da bi jih lahko vsakdo razumel...«
(Libeliče, 1920-1922)*

djetja. Takrat jim je prvi, Vinko Krajnc, zagotovil, da gre le za priprave, da pa še ne vedo, kje bo izkop. Libeličani niso bili zadovoljni, pred občinske so zmetali kup argumentov. Hočemo ohraniti pokrajino, kakršna je bila stoletja, hočemo mir, vemo, da bodo prevozi peska povzročali hrup, gozd, ki bi ga nujno morali posekati, bo porušil naravno ravnovesje, pokrajina bi se odprla, spremenile bi se vremenske razmere, naši načrti s kmečkim turizmom (in turizmom nasploh) bi padli v vodo!

»Nismo igrali na našo zgodovinsko posebnost...!«

Nastopilo je zatišje. Potem so, bilo je lani, izvedeli, da gre za precejšen objekt, ki bi se raztezal na kakšnih 25 hektarih. V prvi fazi naj bi zgradili separacijo, pozneje še spremljajoče objekte (asfaltno bazo in podobno). Spet so morali ugrabiti, na

S turizmom mislijo resno: na sliki dobro ohranjena kmečka kašča, ki jo nameravajo izkoristiti v turistične namene.

hodnosti, ki jih čaka v novi državi. Poznali so jo do obisti.

Dogodki so stvar obrnili na glavo – plebiscit se je končal na škodo Jugoslavije. Libeličani so bili razočarani, ne pa tudi prepričani. Leto 1920 je zanje pomenilo začetek boja, neusmiljenega in dokončnega.

Libeliški fantje so vedno znova, pod okriljem noči, ruvali mejne kamne, vsa vas se zavestno ni menila za vse nove avstrijske predpise, vse pogostejše je prihajalo do pretepov med novimi gospodarji in libeliškimi trgoglavci. Prišlo je tako daleč, da si avstrijski orožniki niso drznili priti v vasico, tudi sicer so imeli preveč dela z nenehnim postavljanjem izruvanih mejnikov.

Avstrijska oblast je skušala na vse načine ukrotiti uporne Libeličane. Ni ji uspelo: v začetku oktobra 1922 so morali Avstriji, ponosni zmagovalci, razočarano vrniti vasico Jugoslaviji! Čast je bila rešena, Libeliče so vriskale...

Libeliče, zgled narodove trdoživosti a tudi opomin vsem, ki jim ni mar usoda majhnih, drobižem na mizi političnih pokerašev. Spoznanje, ki je še kako pomembno za čas, v katerem živimo.

Birokracija – vir spora

Libeliče se v ničemer, razen v svojstveni zgodovini, ne razlikujejo od drugih slovenskih vasi in zaselkov. Krajevni, z njimi pa seveda tudi občinski močje si grizejo nohte zaradi vodovoda, ceste, še najbolj pa zaradi trgovske ponudbe in gostinskih storitev, ki v Libeličah, vasi ob meji (za cerkvijo sv. Martina je komaj nekaj let star medna-

delala natančen načrt razvoja kmečkega turizma, ki naj bi se v prvi fazi zasedel v sami vasi, pozneje pa naj bi dobil domovinsko pravico tudi izven nje, na idiličnih, osamljenih koroških, kmetijah, kamor že sedaj vodijo pota avstrijskega turista.

Grobo štrlečemu kamenju se reče – gramoznica. Pred kakšnimi štirimi leti se je dravograjska občina, oziroma podjetje Kograd, odločila, da razišče nove vire za izkop peska, ki ga Kograd pri svoji dejavnosti nujno potrebuje. Geološki zavod iz Ljubljane je naredil poizkusne vrtnice. Vrtali so v Trbošnjah in na Dobravi in ugotovili, da je v prvem primeru preveč jalovine, v drugem pa se jim je uprl kmet, saj gre za zemljišče prve kategorije. Na vrsto je prišlo zemljišče, slaba dva kilometra oddaljeno od Libelič, kjer je menda, po ugotovitvah strokovnjakov, najboljši pesek. Jože Pšeničnik, eden vodilnih mož v libeliški krajevni skupnosti, meni, da se je takrat začel tudi spor med dravograjsko občino in Libeličami, saj občinski močje niso nikogar vprašali za dovoljenje, ali sploh smejo vrtati, kmetje pa so geologe preprosto nagнали! Takrat se je občinska birokracija zmigala in streznila – prinesli so odločbe za vrtnice. Poizkusna vrtnja so se nadaljevala na območju Spodnjih Gorš. Občani, natančneje, krajski Libelič, so se takrat zbrali na zboru občanov, prestrašeni, da je za vselej konec miru v njihovi vasi in da jim grozi ekološko onesnaženje. Tega niso hoteli... Do takrat jim nihče od odgovornih ni pojasnil, kaj pravzaprav hočejo od Libelič oziroma Spodnjih Gorš.

Povabili so predstavnike dravograjskega Izvršnega sveta in komunalnega po-

Viktorija Kos: »Kako naj jim zaupamo?«

»črno« so staknili načrte, znova so sklicali zbor občanov, prišli so Franc Kanduč, predsednik skupščine, Vinko Krajnc, izvršnik, sodeljenci...

Libeličani se niso premaknili niti za ped, povedali pa so, da vedo za projektno dokumentacijo. Može z občine so zanikali.

»Dogovorili smo se,« nam je dejal v Dravogradu, kjer je zaposlen, Jože Pšeničnik, »da lahko dokončaj raziskave, da pa jih vnaprej opozarjamo na naše mnenje, ki smo mu dodali še ugotovitev, da izkoriščanje peska na »naši lokaciji« ne bo rentabilna; treba bi bilo namreč zgraditi most čez Mežo, novo cesto – obvoznico skozi Črneče (8 km), separacijo, odkupiti gozd... Rekli smo, da bi bilo ceneje, če bi se lotili izkopa na obronkih Dobrave, kjer je prav tako kakoviten pesek. S tem se je strinjal tudi Hrabro Strdin, predsednik KPO Kograd, ki je dejal, da je ta varianta tudi zanje sprejemljivejša, ker je zemljišče bližje, pa tudi separacije, ki je v bližnjem Otiškem vrhu, ne bi bilo treba graditi. Hkrati je treba vedeti tudi, da tam ni strnjenejši naseljin in tudi pokrajina ne bi bila tako prizadeta.

Libeliče, upornik (ne) brez razloga?!

Preklarija se je prenesla v časopisje. Očitno so nam, da izsiljujemo, da grozimo, izkoriščamo našo vlogo v zgodovini, sebičnost in nerazumevanje. Mi pa bi bili radi le sam svoj gospodar, ne da bi namesto nas odločal nekdo tretji, v tem primeru občinska administracija, ki se ji ni zdelo niti toliko vredno, da bi nas pravočasno in temeljito obvestila o svojih nakanah, kot to počno v urejenih družbah...«

Ob Dravi, na libeliškem polju, strasti še vrejo. Znova nameravajo sklicati zbor občanov, vendar – odstopati ne mislijo.

»Tudi zaradi tega ne,« odločno zatrjuje Pšeničnik, »ker smo po vsakem zboru občanov, delegatskem vprašanju, ostali takorekoč praz-

Skupščina se je odločila, da je treba pri iskanju rešitev upoštevati ekološka, ekonomska, infrastrukturne in v končni fazi (po zaprtju, oziroma prenehanju izkoriščanja gramoznice) sanacijske elemente in ko bo zadoščeno vsem tem pogojem, bomo predlagali možno lokacijo za odprtje gramoznice. Zgostavljam, da brez doslednega programa, ki bo upošteval vse navedeno, ne bomo šli v gradnjo in da bomo upoštevali vse argumente Libeličanov,« je dejal Vinko Krajnc.

Nosilec investicije je Kograd, ki je menda, po Krajncovih besedah, vsaj s strani občinske skupščine, zadostil vsem zahtevam. Dobravska lokacija ne pride v poštev, ker gre za kmetijsko zemlji-

njihovo vasjo hrumeli težki tovarnjaki, polni dragocenege peska, četudi priznavajo njegovo nesporno vrednost.

V to je prepričana tudi upokojena učiteljica Viktorija Kos, ki v stari štirirazrednici deli grenka občutja Libeličanov.

»Kdove zakaj nikomur dolej ni padlo na pamet, da bi ovekovečili našo burno zgodovino, mislim na dogodke med leti 1920 in 1922, vsaj s kakšno skromno ploščo?! Kaj podobnega se tudi po širnem svetu ni dogajalo. Morali bi biti ponosni na te ljudi...« za hip skoči v preteklost Viktorija Kos, a se kaj hitro vrne v sedanost. Ljudje tukaj iščejo mir. Libeliče se širijo, ljudje se vračajo, si postavljajo hiše, vas doživlja renesansa, nad upi pa visi – gramoznica...

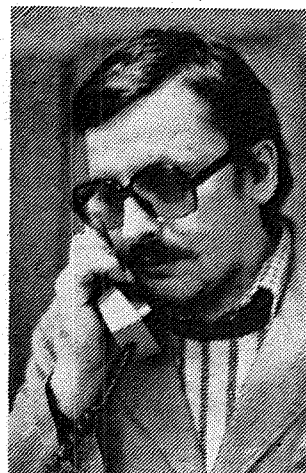
Izjem: kmetje so se skoraj stepli z geologi, ki so delali vrtnice. Filipu Kušeu so grozili celo s policijo, če se bo dotikal njihovih naprav, kolčkov, ki so jih raztresli po njegovem. Tudi Kosova misli, da bi bila eksploatacija »njihovega« peska zelo draga. Znova slišim stare argumente, ki zvane prepričljivo: radi bi postali drugi Šentanel, turistična vas. Z gramoznico? Ne in ne. Bi poleteli še prihajali polni avtobusi turistov?

Kosova z vso treznostjo presoja nastalo zmedo. Ve, da je Kograd v škripcu, ve tudi, da je »njihov« pesek dober, noče biti sebična, kot so Libeličanom očitali po časopisju, vendar se z njimi vred boji hrupa in sprememb. Zaveda se, pa še kako – in z njo vsi vaščani – da ima vso pravico, odločiti o prihodnosti svojega kraja. Vesela je besed predsednika Izvršnega sveta in – ostaja nezaupljiva.

»Vidite, zaupanje v človeka, v oblast, je težko zgraditi. Hitro ga izgubiš. Ljudje so bili že prevelikokrat opeharjeni, da bi še komu verjeli. Kako naj potem mi, Libeličani, zaupamo v obljube, da bo po končani eksploataciji res vse tako, kot je bilo? Da ne bomo poleg separacije dobili še kaj? In – ali res ni bilo mogoče z lepo, strpno, natančno besedo priti med nas in nas vprašati: kaj poročete na to, Libeličani? Bržkone bi danes velik del teh težav preprosto odpadel. Je mar res tako težko zlesti iz birokratskih fotelejev in priti do – človeka?«

V razmišljanju Kosove ni treba kaj več iskati. Ne dodajati. Začaranega kroga ne bi bilo, če bi se znali in hoteli sporazumeti in spoštovati drug drugega. Pravzaprav je v tem začaranem krogu jedro problema, ki mu še ni videti konca, neglede na dobro voljo dravograjskih občinskih mož. Libeličani niso pripravljeni na kompromise. Na kratko povedano – užajeni so.

Milenko Strašek

Jože Pšeničnik: »Na začetku niso nikogar vprašali – v krajevni skupnosti – za dovoljenje!«

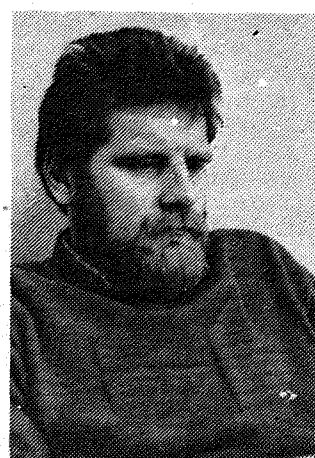
nih rok in smo se morali zadovoljiti z bolj ali manj medlimi izgovori.«

Na vrsti je naslednja poteza na gramozni šahovnici.

Predsednik dravograjskega izvršnega sveta, Vinko Krajnc, je dokazal da zna biti spravljen in se je že na začetku pogovora »pustil prepričati«, da je delček krivde vendarle tudi pri njih samih, torej v vsemogočnosti občinske birokracije, ki ni pokazala dovolj poslušala za ljudi. Z drobnimi koraki sva se vendarle dokopala do spoznanja, da do večine težav vsekakor ne bi prišlo, če bi trgoglavci in uporne Libeličane že na začetku »gramozne afere« natanko in pravočasno obvestili, ponudili vse možnosti, natočili čistega vina...

»Ničesar brez Libeličanov!«

»Radi bi se dogovorili z Libeličani. Gramoznico potrebujemo. Razen Dobrave smo vse možne lokacije geološko raziskali: libeliški pesek je najboljši.

Vinko Krajnc: »Brez soglasja Libeličanov, tako smo sklenili v občinski skupščini, se ne bomo lotili nikakršnih podvigov!«

če prve kategorije, nadomestnega zemljišča, ki bi ga po zakonu morali ponuditi pa ne premorejo.

Zavračanje Libeličanov bi, meni Krajnc, povzročilo prestrukturiranje Kograda, to pa bi upočasnilo razvoj, seveda tudi Libeličanov. Res je, da je trbojska lokacija najbolj ustrezna, vendar je tam pesek slabše kakovosti. Izvršni svet tudi meni, da predvidena lokacija Libeličanov ne bi ogrožala in zatrjuje, da nikakor ne pride v poštev kakršno koli dodajanje novih dejavnosti (asfaltna baza in podobno). Nenehno poudarjajo, da je na izkoriščanje peska kot naravnega bogastva povezan razvoj občine in tukajšnjih krajevnih skupnosti.

Libeličani imajo prav, njihova vasica je res pravi dar božji, kar zadeva mir. Tudi lepa je, prijetna in v svoji starinskosti dokaj ohranjena celota, ki jo zaključuje cerkva sv. Martina z znamenito, skoraj devet stoletij staro kostnico. Zaradi vsega tega si nikakor ne morejo predstavljati, da bi spodaj pod

V DO Gorenje-Tiki

Bo proizvodnjo res treba ustaviti?

Ljubljanski Gorenje-Tiki je enovita delovna organizacija v sestavi SOZD Gorenje s približno 500 zaposlenimi. V 36 letih obstoja se je DO Gorenje-Tiki razvila iz Tehničnega inštituta kovinske industrije Slovenije – Tiki v vodilnega jugoslovanskega proizvajalca električnih grelnikov vode – bojlerjev.

Kljub uspešnosti na domačem, zlasti na tujem trgu, saj s prodajo končnih izdelkov ni bilo večjih težav, pa se je kolektiv Gorenje-Tiki zaradi neugodnih gospodarskih gibanj in neustreznega administrativnega reguliranja prodajnih cen v letu 1987 in v začetku letošnjega znašel v zelo zaskrbljujočem položaju. Kakšne so lahko posledice za ta ljubljanski kolektiv, ni težko uganiti. Na to vprašanje smo poiskali odgovor pri glavnem direktorju Marjanu Korinšku, pomočniku Čedomirju Daletiću in Stanetu Zajcu, predsedniku sindikalne organizacije Gorenje-Tiki:

»Naša delovna organizacija je trenutno v takšnem položaju, da ne vemo več, kako naprej. Bojimo se, da bomo morali zaradi vseh pritiskov na Gorenje-Tiki, ki trajajo že od lanskega leta in se še nadaljujejo, del proizvodnje popolnoma ustaviti. Trenutno še ne vemo, kakšen bo rezultat minulega leta, toda devetmesečna proizvodnja kaže na izgubo v zadnjem četrtletju. Bojimo se, da bomo

leto 1987 sklenili z neugodnimi rezultati.«

Ali vidite boljše rezultate v sanaciji proizvodnje?

»Izhod iz krize ni v sanaciji proizvodnje, ker so problemi

Marjan Korinšek

na cenovnem področju. Naša delovna organizacija je ves čas pod pritiskom zvezne administracije, ki nas drži nazaj pri oblikovanju cen, tako smo prišli v tak položaj. Naj navedemo samo ta primer: ko smo v zadnjem četrtletju lanskega leta v akumulativni dvignili cene za 53 od-

stotkov, so se medtem vhodni materiali podražili za več kot 120 odstotkov! Tudi zadnje podražitve, ki nam jih je odobril Zvezni zavod, nikakor ne morejo nadomestiti zaostajanj v letih 1986, 1987, še manj pa vse podražitve – rezultati zadnjih ukrepov.«

Ustavitev proizvodnje?

»Ustavitev proizvodnje v prvi fazi pomeni verjetno prisilne »dopuste« na malotražnem programu, kjer naj bi se delalo predvsem za izvoz. Tako bi v januarju in v prvi polovici februarja delali še bolj ali manj v mejah normale. Brž ko bo zmanjkalo izvoznih naročil, pa bodo morali delavci najbrž prenehati z delom. Če katerikoli cenovni režim ne bo spremenjen, pomeni, da bomo morali v doglednem času pripraviti ustrezen program, s katerim bi del zaposlenih poskušali premestiti v druge delovne organizacije, proizvodnje pa takorekoč prepolovili.

Naj še dodamo: že zmanjšanje izvoznih stimulacij, povečana carinska stopnja, pa tudi povečana carina zaradi višjih cen pozitivno dohodkovnega izvoznika spremeni v negativnega. Na vsa moledovanja, prošnje in zahteve ne dobimo odgovorov ne od slovenske skupščine

ne od zveznih organov. V delovni organizaciji smo že obupani: ne vemo, ali smo za družbo sploh pomembni, ali naj še 500 ljudi dela, ali pa naj dejansko zapustimo delovno organizacijo...«

Kaj o tem menijo zaposleni?

»O stanju, v kakršnem smo, sproti obveščamo kolektiv – preko družbenopolitičnih organizacij in delavskega sveta, seveda. Vsaj enkrat mesečno načrtujemo zbornice delavcev, kjer naj bi ljudi obveščali o dejanskem stanju. Trenutno vse skupaj še prenašamo z razumevanjem, bojim pa se, da to ne bo dolgo trajalo... Prekinitev dela pa ne bodo usmerjene na osebne dohodke, pač pa na pravičen odnos vseh subjektov, vključno z zveznimi organi. Vsi skupaj želimo le delati, ustvarjati dohodek in normalne pogoje za nadaljnji razvoj...«

Ob tem naj zapišemo še ta zanimiv podatek: leta 1987 so v Gorenju-Tikiju fizični plan popolnoma uresničili, delali so več kot v letu 1986, vse svoje izdelke pa so tudi prodali. Rezultat vseh prizadevanj pa se zrcali – v morebitni delni prekinitvi proizvodnje in prekinitvi dela.

Kako se bodo izklopali iz krize, in če se sploh bodo, bo moralo biti kaj kmalu jasno. Jasno pa tudi je, da tako ne gre več naprej in da so težave Gorenje-Tiki vedno bolj tudi naše skupne težave.

Pripravil Jože Čurin

Spotikanje

O teži poročanja

V ljubljanski Moderni galeriji so pred dnevi odprli nadvse eminentno razstavo po vsem svetu visoko cenjenega angleškega kiparja Baryja Flanagana. Ker so takšni umetniški dogodki iz tujih logov v naših mestih že prava redkost, je bilo pričakovati, da bodo prostori osrednje slovenske galerije za sodobno likovno umetnost kar naphani z radovednim občinstvom.

Žal pa temu ni bilo tako. V veliki razstavnici dvorani je nekam zgubljeno v polkrog stala gručica najbolj zvestih obiskovalcev tako, da so Flanaganovi konji, zajci ter drugi kipi nadvse prostorno »dihali« na otvritveni slovesnosti. Ob tem se človeku utrne pomisel, kje in kdaj je bilo občinstvo sploh povabljen na razstavo in, kako je bilo po-

vabljen. Če namreč razstavljamo našega dragega Gasparija, je lep čas pred in še ves čas med razstavo v vseh sredstvih javnega obveščanja obilo vabil in informacij, če pa gre za malo bolj sodobno temo in za svetovnega avtorja, se le – ta kar nekam izgubi (pogosto v uredniških glavah malomarno odrinjen na rob) med navadnimi vsakdanjostmi.

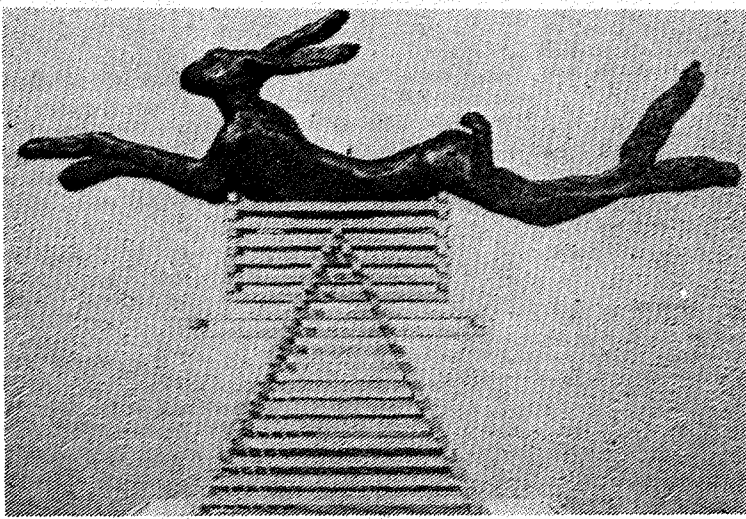
O Baryju Flanaganu je na dan razstave sicer poro-

čal naš osrednji dnevnik vendar skrito, med obveščili. Tako je bilo malo bolj očitno le radijsko vabilo na razstavo – če ste seveda tistega dne poslušali ljubljanski val 202.

Istočasno, ko se godijo omenjene nerodnosti, si tudi televiziji mirno privoščijo, da razstave takorekoč ne omenijo, nekaj dni pred tem dogodkom pa so »si vzeli čas« in nam kar nekaj minut kazali poslikovanje

steklenih kozarčkov in druge steklovine izpod čopiča neke naše umetnice. Vse lepo in prav – toda kje je tu ravnotežje in kje je čut za odmerjanje prostora ustrezno pomembnosti dogodka? Vse preveč je posploševanja in enačenja, ne glede na kakovost in pomen umetniškega dela. Kot da bi se utegnil kdo ob večji kakovosti in močni umetniški sporočilnosti okužiti!

B. Ž. J.

Zapleteni tiri železnice

Predstavniki železničarjev borcev NOB so na seji predsedstva konference aktivov ZZB NOV pri Železniškem gospodarstvu Ljubljana ob koncu lanskega leta sprejeli med drugim sklep, da podpirajo vsa prizadevanja samoupravnih, družbenopolitičnih in poslovnih organov na vseh nivojih ŽG pri razreševanju gospodarskih problemov železnice. Ob tem pa so zvedeli, da se bo, glede na to, da železnica ni smela dvigniti svojih cen tako kot cestni promet, del izgube nadomestil z republiškim prispevkom, del pa bodo nadomestili

li zvezni organi.

O tem so razpravljali tudi na seji Skupščine skupnosti JŽ v Beogradu. Tam so sklenili, da bodo takoj vložili tožbo za uveljavitev kompenzacije, zahtevali pa so, da se mora takoj odpraviti dispariteta v cenah cestnega in železniškega prometa, saj je razlika kar 40-odstotna. Skupščina Skupnosti Jugoslovanskih železnice je s tem ponovno verificirala tržno – poslovno, obenem pa zavrnila zamišljeno administrativno-centralistično zasnovno ureditve Železnice. Vse delegacije so soglasno zavrnilo

stališča, ki jih je na tej seji iznesel Andrej Grahor iz zveznega komiteja za zveze. Predsedstvo Konferencije aktivov ZZB NOV pri ŽG pa je ob tem vsem aktivom poslalo v vednost informacijo, v kateri piše, da je omenjeni med drugim dejal, da navedenih stališč železničarjev ni moč sprejeti, saj po njegovem za sedanjo težko železniško problematiko niso vzrok ukrepi in stališča izvršnega sveta do železnice, temveč železničarji sami.

Skupščina je to njegovo izjavo soglasno zavrnila; vprašali pa so se, kdo je odgovoren za to, da prometno politiko v SFRJ ne izvajamo in ne uresničujemo tudi najosnov-

nejših načrtov. Predsednik poslovnega odbora Skupnosti JŽ je v razpravi o tem med drugim dejal, da v takšnih razmerah svoje funkcije ne more izvrševati in da tudi ne more prevzeti odgovornosti za vodenje tega sistema. Izrazil je globoko ogorčenje zaradi takšnega ravnanja. K tej informaciji je pet podpisanih podalo še informacijo, da je Andrej Grahor znan »aktivist« prometne politike. Sedaj je v Beogradu že več let. Po opisanem sodijo, da sedaj verjetno kandidira za zveznega ministra za promet. Sprašujejo pa se, kdo podpira ljudi s takšnimi moralnimi vrlinami.

Branko Blenkus

Koroški portret

Ni še dolgo, kar sem obiskal Toneta Turičnika, ravnatelja Srednje šole Edvarda Kardelja v Slovenj Gradcu, prizadevnega kulturnega delavca. S tem delom se ukvarja že več kot trideset let, ne da bi pri tem zanemarjal učno vzgojno delovanje.

»Če kaj rad delaš, ni nič težko«, je dejal. »Združujem pač, kakor vem in znam, oboje, prenašam izkušnje z enega področja na drugega, izoblikujem spoznanje: navsezadnje, ta prizadevanja so si blizu. Gre pač za vsestransko ozaveščanje človeka.«

Profesor Tone Turičnik redno sodeluje pri različnih prireditvah v Slovenj Gradcu. Takšne organizacije so vselej zelo zahtevne.

»Bilo je veliko priprav, dopolnjevanja, usklajevanja, imamo komisije, odbore, vse pa prepleta organizacijski odbor in koordinacijsko telo«, pravi. O svojem novem delovnem mestu ravnatelja pa: »Terja nove naloge, nove dolžnosti. Vse to bom pač moral povezati z mojim siceršnjim delovanjem. Rad bi dosegel, da bi se šolsko življenje še bolj utrdilo in povežalo z okoljem in da bi se zraslo z združenim delom. Šolsko let mora postati bolj cenjeno, mi, prosvetni delavci, pa se bomo morali potruditi, a utrdimo naše vzgojne naloge in cilje. To bomo lahko dosegli le vsi. S skupnico, ne razdrobljenimi močmi.«

Adolf Ankon

Lina Lavrenčič: Zlato

Ti sej in žanji zlato na sončni pike, sosed zbra zlato na svoji reki, jaz bom pobiral zlato iz listov knjige, on bo opravil s črnim zlatom brige.

Imej! Kar imaš, bo tudi meni dano. Imam! Dva imava več, to je spoznano. Oba lahko srečno, v obilju živiva, lahko, le s polovičnim trudom, deliva!

Kdo ve? Če se kolo zgodovine vrti,

bo kdaj človek stopil nazaj, v nekdanje dni? Se bo znebil pohlepa, zavisti kuge, ko bo znova vzljubil sebe, tebe, druge?

Končno sreča naj vse na svetu polzati, prav vsak naj svoj zlati drobec sreče dobi. Smehljaj otroka in žene naj bo zlato, zlato, ki ga shraniš v zlato srčno dno!

Ti sej sosed, jaz bom, on bo. Imej! Imam, obo lahko. Kdo ve? Bo kdaj? Se bo, ko bo končno prav vsak smehljaj zlato?

Pod Krvavcem narašča zanimanje za kmečki turizem

V prvi polovici januarja je imelo redni letni občni zbor Turistično društvo Cerklje, ki je eno najbolj delavnih na Gorenjskem in ima 450 članov v sedmih krajevnih skupnostih pod Krvavcem. Na zboru so pregledali opravljeno delo v preteklem letu, poročilo je podal Ivan Petrič, predsednik društva, ter ga ocenili za uspešnega. Cerkljanski turistični delavci razvoja turizma niso le videli le skozi urejeno okolje, prireditve in razstave. Menili so, da lahko domače in vse ostale v tem lepem koščku slovenske zemlje pritegnejo druge stvari. Narava jim je podarila veliko naravnih zanimivosti, vsak kraj pa ima svoje zgodovinske in kulturne znamenitosti; za ljubitelje pešačenja pa je na voljo več krajsih, a zelo zanimivih izletov v okolico Cerklje.

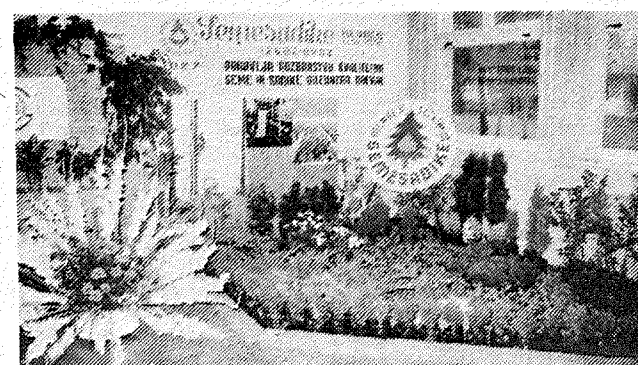
Osrednja turistična prireditve je ob dnevu borca – tradicionalna razstava cvetja in lovstva. Popetrijo jo navadno različne kulturne in športne prireditve.

vsako leto pa si jo ogleda več kot deset tisoč obiskovalcev. Na razstavi poleg gospodinje sodelujejo še lovci s trofejami iz revirja, ribiči in čebelarji.

Na občnem zboru so spregovorili tudi o ureditvi hajerja v Česnjevku za turistični ribolov. Za dokončno ureditev ribnika jih čaka še veliko dela, ko pa bodo z deli končali, pa bo to ena lepih in prijetnih izletniških točk pod Krvavcem. Domače gospodinjje bodo zopet vzpodbujali k urejenosti vrtov, za najlepše vrtove pa bodo prejele simbolične nagrade.

V zadnjem času se vse bolj veča zanimanje za oživetje kmečkega turizma pod Krvavcem. Pri tem velja omeniti Florjana Slatnarja na Ambrožu pod Krvavcem, ki ima prenovljen objekt in v 11 sobah kar 33 ležišč ter nudi gostom polni penzion. Posebnost pa so teptana smučišča in 500 metrov dolga vlečnica. Na koncu obnove zboru so sprejeli bogat program dela ter izvolili novo vodstvo.

J. K.

Na lanskim razstavi so uspešno sodelovale tudi delovne organizacije.

Kalejdoskop

Babilonski stolp, drugi del

Kampučijski princ Norodom Sihanuk je na tiskovni konferenci v Pekingu objavil, da odstopa z mesta predsednika demokratične Kampučije. Osvobodilna fronta khmerskega naroda je dva dni zatem v Bangkoku objavila sporočilo, v katerem globoko obžaluje Sihanukov odstop, princa pa najlepše prosi, naj ponovno pretehta svojo odločitev.

Princ Sihanuk, ki se je poleg večšega diplomata v preteklosti preizkusil tudi kot filmski igralec, je znan po svojih nepredvidljivih izjavah, značilno zanj pa je tudi, da je njih ostrino post festum že večkrat tudi omilil. Kljub temu se ob sedanjem odstopu ponuja več vprašanj kot odgovorov nanje. Bržko-

ne velja vzročno zvezo iskati tako znotraj sredobežnih sil koalicijske vlade Kampučije kot tudi v zakulisju dogovarjanja velesil okrog kriznih žarišč.

Devet mesecev je, kar se je Sihanuk zaradi napadov Rdečih Khmerov na svoje enote odpovedal vodstvu trojne koalicije, odstop z mesta nominalnega šefa države, ki je prav po njegovi zaslugi v članstvu ZN pritegnil tudi največ mednarodnih simpatij, pa je Sihanuk objavil po vrnitvi s pogajanj s premierjem provietnamskega režima Hun Senom. Pred dobrim tednom se je namreč Sihanuk nedaleč od Pariza prvič odkrito spogledoval z idejo vrnitve v Phnom Penh in sicer brez koalicij-

skih partnerjev, s tem, da bi Vietnam začel z drugim izmed treh korakov za umik svojih čet iz Kampučije.

Predlogi, ki zadevajo datum umika vietnamskih vojakov, teh je okrog 120 tisoč, ki naj jih nadomesti nov sistem vladavine, se zdijo sami po sebi nedorečeni. Zlasti pa pomenijo vpogled v hude razmere v Kampučiji, kjer ljudstvo trpi pod vojaškimi, političnimi, psihološkimi in še kakšnimi pritiski. Glede na to, da uradni Peking, ki je skupaj z Moskvo najpomembnejši pri reševanju kampučijske krize, ni hotel

komentirati najnovejših Sihanukovih diplomatskih potez, bi lahko sklepali, da z njimi ne soglašajo, hkrati pa Sihanuka še nadalje potrebuje za vzdrževanje mednarodnega ugleda Demokratične Kampučije.

65-letni Norodom Sihanuk si najverjetneje po letih izgnanstva vendarle želi vrnitve v domovino. Morda je njegov odstop razumeti kot širjenje namevrskega prostora, morda kot radikalen preizkus razmajane koalicije in zavezniškov, morda pa tudi kot utiranje še neuhojenih poti svojemu nasledniku.

Priznanje za našo nevrščenost

Čeprav drži, da si predsednik zvezne vlade Branko Mikulić z zunanje-politično dejavnostjo ne more popraviti omajanega ugleda v domovini, pa ima njegov tri dni trajajoči obisk v Italiji v vrsti novjših obiskov naših dr-

žavnih predstavnikov poseben pomen. Uradna ocena obiska: koristen, potreben in nadvse uspešen. Po pomembnosti za nadaljnji razvoj dvostranskih stikov med dvema sosedama ga je mogoče uvrstiti takoj za Osimske sporazume, saj sta italijanski zunanji minister Andreotti in vršilec dolžnosti zunanjega ministra v Jugoslaviji Budimir Lončar podpisala sporazum o prihodnjem gospodarskem in znanstveno-tehničnem sodelovanju.

Na temelju tega sporazuma naj bi italijanska stran denarno in razvojno pomagala jugoslovanskemu gospodarstvu. Vrednost posojil in pomoči znaša okrog 425 milijonov dolarjev, od tega je ena tretjina komercialnih, ostalo pa so krediti z ugodnimi obrestnimi in odplačilnimi pogoji. Ta sredstva naj bi bila namenjena zlasti premošitvi plačilno-bilancnih te-

žav in financiranju skupnih naložb, okrog 70 milijard lir pa bo nepovratnih sredstev za tehnološko in znanstveno-tehnično izpopolnjevanje. Ob tem so v Rimu podpisali tudi sedem sporazumov o industrijski kooperaciji med italijanskimi in jugoslovanskimi podjetji. Ne glede na to, da se že zdaj po državi pojavljajo nekakšni spiski oziroma prednostne liste bodočih gospodarskih subjektov-prejemnikov pomoči in da obstaja utemeljena bojazn, da del dogovorjenih sredstev pride v »neprave roke«, pa ne gre prezreti, da se z novimi sporazumi za Jugoslavijo vendarle odpirajo nove možnosti gospodarskega sodelovanja na zahtevnejši ravni in ob najsodobnejši tehnologiji. Italija je namreč v marsičem za nas Amerika, morda pa celo še kaj več.

To pa je le ena od možnih plati obiska jugoslovanske delegacije pod vodstvom predsednika ZIS Branka Mikulića v Italiji. Ob tem ne gre prezreti vsestranske pripravljenosti, ki jo kaže Italija, da bi pomagala Jugoslaviji prebroditi gospodarske in politične težave. In kar je še pomembnejše, takšno mnenje

se je v minulih tednih pokazalo tudi v stališčih nekaterih drugih evropskih držav in ustanov (na primer v Zvezni republiki Nemčiji, Evropski skupnosti in Evropskem parlamentu), češ da je ta podpora nujna, da se resna kriza pri nas ne bi še poglabila. Skupni imenovalec takšnega odnosa je najverjetneje interes, da Jugoslavija ostane nevrščena in stabilna in kot takšna tudi dejavnik miru na Balkanu. Nekaj podobnega so pred Mikulićevim obiskom poudarili tudi člani italijanske parlamentarne komisije za zunanje zadeve, da takšna stabilnost pomeni tudi pomemben dejavnik miru in varnosti za Italijo in Evropo. Skladno s tem bi bilo najverjetneje pričakovati tudi to, da bosta državi uredili tudi položaj in vlogo narodnostnih manjšin in sicer tako Italija do Jugoslavije kot tudi Jugoslavija do Italije.

Zelo pomembno pa je seveda vprašanje, ali bo Jugoslavija znala in hotela izkoristiti ponujeno. Ali bo tako izkoristila tudi možnost vključitve v evropske integracijske procese?

Pripravil: Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

Moskva: Sovjetski zunanji minister Ševardnadze in ameriški državni sekretar Schultz se bosta v sovjetskem glavnem mestu sešla 21. januarja. Njuno srečanje naj bi bilo namenjeno uresničitvi pogojev, da bi se nov vrh Reagana in Gorbačova končal s konkretnimi rezultati.

London: V začetku tedna je v britansko prestolnico dopotoval zahodnonemški kancler Helmut Kohl. Z britansko ministrsko predsednico Margaret Thatcher sta največ pozornosti namenila problemu proračuna Evropske skupnosti, kar pa bo tudi poglavito vprašanje na srečanju dvajstere v Bruslju.

New York: Združene države Amerike so v Varnostnem svetu Združenih narodov znova uporabile pravico veta in tako preprečile sprejetje resolucije, ki obsoja izraelske počette na zasedenih arabskih ozemljih. Tokrat so glasovali

o dokumentu, ki židovsko državo poziva, naj s Palestinci na zasedenih ozemljih ravna v skladu z ženevsko konvencijo.

Moskva/Bagdad: Medtem ko se v iraškem glavnem mestu mudijo člani visoke sovjetske politične delegacije, je v Moskvo prispel iraški zunanji minister Tarik Aziz, ki je hkrati tudi podpredsednik vlade. Dvostranski odnosi in iraško-iranska vojna sta najpomembnejši temi sovjetsko-iraških pogovorov.

Helsinki: Dosedanji finski predsednik Koivisto ni dobil pričakovane večine glasov, da bi lahko bil neposredno izvoljen za naslednji predsedniški mandat. Dokončni sklep o tem, ali bo ostal v predsedniški palači, bodo sprejeli v dveh tednih. Koivisto je na volitvah dobil 47,9 odstotkov glasov.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

Ob obisku Branka Mikulića v Rimu še s stališča manjšin

Možnosti za dinamiko

Učinkovitost pogovorov predsednika jugoslovanske vlade Branka Mikulića je prav gotovo spodbujal skupni imenovalec: želja po politiki dobrega sosedstva in iskreno spoštovanje Helsinške listine.

Sosedski odnosi dveh jadranskih dežel so že nekaj desetletij v glavnem uspešni, toda zdajšnji obisk jih bo, kot kaže, povzdignil na še višjo raven. Pogovori med predstavnikoma Jugoslavije in Italije so bili namreč kar se da konkretni.

Glavni dokument zahteva »gospodarsko sodelovanje za razvoj« in je kajpak namenjen prihodnosti.

Vsi namenjeni zneski so zgovorni. Na dlani je težnja, da bi premostili stagnacijo, ki je roko na srce, zaznamovala odnose v zadnjih letih. Res ne moremo na primer trditi, da je uspešno, če naša

blagovna menjava z Italijo ne presega dveh odstotkov celotne blagovne menjave našega jadranskega sosedu. Vrednost te menjave je dosežaj znašala okrog 2 milijardi lir letno; spadala je sicer med najbolj pomembne v naši zunanji trgovini, pogovori v Rimu pa so hošeč nočeš povedali, da je to premalo.

Sosedi, ki razvijata svoje gospodarsko sodelovanje, izhajajo iz dobrih političnih odnosov, bi morali pokazati več. V Rimu so to potrdili tako jugoslovanski kot italijanski predstavniki. Rezultat je spodbuden, saj so dobro zastavili že samo temo: naše gospodarsko in finančno stanje ter segment skupnega tehnološkega sodelovanja in razvoja.

Izstopa pa tudi pozornost, ki so jo v Rimu namenili jugoslovanski infrastrukturi.

Ta je, kot vemo, slaba in žal ne kaže korenitih znamenj preloma. Naša delegacija se je o tem v Rimu pogovarjala prav tako odkrito kot o drugih vprašanjih. Med drugim kaže, da so se naši dejavniki odločili za to, da bi naše cestne povezave v bodoče pomagali urejati in graditi zlasti naši sosedje onstran Jadrana, ki imajo v tem dragocene izkušnje.

Domala naravno je, da bosta imeli republika Slovenija in italijanska dežela Furlanija – Julijska krajina, kot obmejni deželi, ne le koristi, marveč, da se bosta morali tudi posebno potruditi za poglobitve sodelovanja. Njuna vloga bo odslej še pomembnejša. Če so bili odnosi dosežaj nekako normalni, je zdaj napočil čas, da jih razmahnemo v še večjo korist obeh držav; naš bodoči zunanji sekretar za zunanje zadeve Bu-

dimir Lončar pa ni tjevidan pri tem omenil (in poudaril) tudi evropsko razsežnost, pa še potrebe in možnosti, ki izhajajo iz razmer na razdalji Sever-Jug.

Pogovori v Rimu so v bistvu potrdili veljavnost politike Jugoslavije kot nevrščene dežele ter Italije, ki sicer pripada zahodnemu bloku, si pa kaj najbolj prizadeva za samostojno vlogo. Italijanski predstavniki že od nekdaj poudarjajo, da je ravno politika do sosedov njihova suverena domena. Obisk v Rimu je pokazal tudi, da so pogovori na visokih ravneh ne le dobrodošli, temveč da bi jih morali organizirati pogosteje.

Kaj pa težave manjšin? Na dlani je, da jih tokrat niso obravnavali kot poglavito temo in da konkretni pogovori o tem še čakajo. Izmenjava mnenj pa je kajpak bila koristna: še več, v prihodnje naj bi se prizadevali, kot kaže iz rimskih pogovorov, da bi vprašanja reševali veliko bolj objektivno pa tudi hitreje.

Miro Kocjan

Je Kurt Waldheim vedel za trpljenje kózarskih pregnancev?

Zagrebski razplet

Z objavo telegrama, ki ga je »Der Spiegel« dobil od jugoslovanskega zgodovinarja Dušana Plenča in za katerega Waldheimovi zagovorniki že govore, da gre za ponaredek, se je v tej, za avstrijsko javnost vsekakor zelo neprijetni zadevi, odprlo novo poglavje, ki zgovorno priča o luknjah v Waldheimovem zgodovinskem spominu. Prej pa bo moral član mednarodne komisije, ki preučuje predsednikovo preteklost, zgodovinar Manfred Messerschmidt, ki je pred dnevi odpotoval v Zagreb, da bi v arhivu Hrvaške preveril avtentičnost dokumenta, to avtentičnost tudi potrditi.

Dokument, ki ga je objavil »Der Spiegel« (gre za fotokopijo), zelo nazorno govori o Waldheimovi vlogi pri pošiljanju ujetnikov s Kozare, starcev, otrok in žena (več kot tri tisoč oseb) v ujetništvo. Waldheim naj bi, tako lahko preberemo v telegramu, pod šifro »nujno« zahteval, da večino ujetnikov pošljejo v Grubišno polje, nekaj sto pa v Zemun. S tem naj bi bile demantirane Waldheimove trditve, da ni imel nikakršne opravka s civilnim prebivalstvom, še najmanj z ujetniki. Zanimovo je tudi, poudarja »Der Spiegel«, zakaj se prav tega obdobja (leta 1942 v pogorju Kozare) avstrijski predsednik še posebej težko spominja. Povedati je tudi treba, da je Grubišno polje veljalo kot nekakšno prehodno taborišče za – Jasenovac! Taboriščnike iz Zemuna so vodili na prisilno delo na Norveško.

Prav v času, ki ga omenja brzojavka, podpisal jo je domobranski polkovnik Fedor Dragojlov, poznejši general in šef domobranskega generalštaba, je Kurt Waldheim, takrat poročnik, za svoje zasluge dobil od ustaške oblasti tudi odlikovanje, za katerega sicer sam pravi, da ni imelo takšne teže, kakršno mu pripisujejo.

Manfred Messerschmidt, zgodovinar, ki bo očitno moral reči zadnjo besedo, meni, da bo telegram težka obremenitev za avstrijskega predsednika, četudi gre v njej za nekaj nejasnosti (predvsem se ne skladajo nekatere številke). Medtem so se v Waldheimu naklonjenih krogih razširile novice, da je Dušan Plenča dobil za (po njihovem) »falsifikat« dokumenta in za številne intervjuje precejšnjo vsoto denarja, kar pa Plenča ostro in kategorično zanika. »Die Welt« tudi obtužuje Jugoslavijo zaradi molka, podpore, pohval in odlikovanj Kurtu Waldheimu v zadnjih tridesetih letih. Podobno kot »Die Welt« so tudi drugi ugledni časopisi objavili novico na prvih straneh.

Največji odmev je zadeva dobila seveda na Dunaju, kjer pripisujejo odkritemu dokumentu, ki ga je objavil »Der Spiegel«, velik pomen. Menijo namreč, da je nastopil »odločilni trenutek« v razpletu afere Waldheim. Obisk Manfreda Messerschmidta v Zagrebu in njegova dokončna sodba bosta vsej zadevi dodala tisto, še kako potrebno, piko na i. Messerschmidtovo odkritje, bodisi negativno ali pozitivno, mora mednarodna komisija, ki se ukvarja s preverjanjem Waldheimove medvojne dejavnosti, skupaj z drugimi podatki, zbranimi doslej, izročiti avstrijski vladi 8. februarja.

M. S.

Andrej Hieng: Možje na meji

»... Francisco odsune mizo. Nekaj posode zažvenketa po tleh. Prerivanje. Čutimo, da je Francisco obstal tik sobesednika. Sapa mu je težka, govori tiho, stisnjeno, nevarno.

DON FRANCISCO: Plačano, praviš! Komu je plačano in kaj? Rane?! Lakota?! Mraz?! Tovariši, ki so poginili?! Kaj je plačano, te vprašam... Videl sem stvari, ob katerih bi ti posivel, če bi jih samo sanjal.

Cesarstvo smo stolkli v prah in nismo imeli časa, da bi se vprašali čemu. Šeststo nas je bilo, ko smo se izkricali. Koliko nas je ostalo? Pogubili smo en cel narod. Ti praviš, da je plačano?! ... Ta čas, ko ste vi krulili v tej krčmi, tačas, ko ste se stiskali k candram ali k svojim babam doma, smo mi zavzeli mesto, ki ga tako velikega še nisi videl in ga ne boš. In ti praviš, da je plačano! ... Dve uri sem hodil po mestu. Ves čas nisem čutil tlaka pod nogo, po samih truplih sem stopal. Bil sem slep od požarov. Imel sem do kože ožgane obrvi in veke. Po bitki smo nakladali zlato, da bi čimprej prišlo sem. Za vas. Temu cesarstvu smo prikrbeli na kupe zlata. Novo dobro zemljo. — Ali veš, koliko sem prinesel sebi? Ne veš? Ti bom povedal! Za takle močnjic zlata. In tegale fanta. In bolezn. Ti pa mi praviš, da je plačano! ... Ni še plačamo, ampak bo. Ko se bo vrnil...

Slišimo, kako Francisco odpahne možaka od sebe. Nato žvenket kovine. Nekaj priđušenih krikov.

1. MOŠKI GLAS: Nikar! Dosti!

3. MOŠKI GLAS: Držite ga!

DON FRANCISCO: Pusti nož! Vajen sem, ampak s tabo se ne bom tepel. — Zakaj me tako gledaš?

2. MOŠKI GLAS: Sovražim te! Lažeš sebi in nam!

DON FRANCISCO: Kdaj da sem lagal?

2. MOŠKI GLAS: Kako si rekel, da ste se tolkli za nas! Takrat! Kaj smo dobili?! Kaj imamo od tega zlata in od vsega tega tvoje-ga cesarstva?! Kaj smo dobili mi, da bi ti morali peti slavo? Ali živimo boljše? Imamo česa več? Tale tule...? In tale...? Je dobil zemljo? Se je kdo pošteno nažrl od vašega zlata? — Nič! Nič! In še enkrat nič!

Dolga, gluha tišina. Nato —

DON FRANCISCO: Si ga slišal, Chincho?

CHINCHO: Nisem ga slišal prvič.

DON FRANCISCO: Ima prav?

CHINCHO: Ne vem, gospod.

DON FRANCISCO: Veš! In tudi jaz vem. — Sedi!

Med gosti spet nemir — in začudenja nad razpletom — in v ta nemir se z neko posebnostjo, skoraj burkasto bridkostjo oglasi:

DON FRANCISCO: Pa naj zapoje tisti fant! Naj zapoje! Kar naj zapoje!«

Pred vami je samo drobec iz Hiengove drame Cortesova vrnitev, ene iz njegovega takoimenovanega španskega zgodovinskega ciklusa. Kajti Andrej Hieng je pisatelj in dramatik, ki rad sega po zgodovinskih scenah iz različnih obdobij, da bi tako vedno

znova dokazoval, da so vse medčloveške relacije, čustva, nagnjenja, dejanja in reakcije, univerzalne. Osebna človekova naravnost se vselej sooča z zgodovinsko danostjo, velikani in pritlikavci pa se ogledujejo v nepreklicni umeščenosti v zgodovini

Andrej Hieng

skem prostoru ali pa preraščanju le tega v nadčasovnost. Človeške usode in značaji Hiengovih španskih fresk imajo nesporno trdno vez z današnjim človekom in njegovimi stiskami. Sicer pa, kakor pravi sam avtor, sta stil in sporočilnost teksta nekaj absolutno enotnega: »... Le medsebojna usklajenost in simbioza obeh dajeta tisto harmonično skladnost, h kateri teži umetnost. Zato se tudi ne strinjam s tisto kritično metodologijo, ki deli umetnino na estetske in ideološke prvine; gre samo za dve pojavnosti enega in istega procesa.«

Naj bo torej tale kratek odlomek izpod Hiengovega peresa le nekakšna spodbuda bralcu, da bo pozoren na sodobnikovo literarno delo, ki je v nekaj zadnjih desetletjih visoko kakovostno razširilo obzorje slovenske cankarjanske dediščine in ji dalo več evropskega zamaha.

Ni naključje, da se v tem krogu, v teh zgodovinskih scenah, znajdejo umetniški liki, kakršna sta El Greco in Francisco de Goya, saj lahko avtor skozi like umetnikov še bolj neposredno »odslika« vse skrite človeške narave.

Tako se pisatelju nadvse natančno zapišejo premnoga protislovja — od psihičnih stisk, do vprašanj o krivdi, sla po življenju, soustvarjanje zgodovine, pripadnost neki ideji, strast, ki trga človeško notranjost in celo barve...

Takole govori Hiengov Goya v Gluhem možu na meji:

»Španec! España gloriosa! ... Kakšna burka! Joj! Kakšna živalska nadutost jaha te ljudi... Zdrava pamet je sramota za Španca! — Premislek je bojazljivost! — Delo je nesreča! — Kdor si govno izpod riti odkida, je bedak, kajti »mi smo vendar ponosni, mi smo najbolj ponosni ljudje na svetu!« Streh se jim vdirajo na glavo, oni drgnejo okleppe. Otroci so zeleni, ker nimajo mleka — hidalgo kupi konja namesto krave. Vlačijo se po svojih črnih sobah in se ogledujejo v počenih zrcalih, da bi v krastavi sobi, ki se jim kaže, ugledali prednika: prednik je nekoč Indijance klal!... Suša zdelava zemljo, Španci se bičajo za procesijo... Gradove zidajo in z nezabeljenim bobom se hranijo... Veličastno!... Cerkev do nebes — za cerkvijo berači na gnoju... Sveče in črne cape, monštrance in stradež, lenoba, lenoba, velika beseda, huda kri iz togote... in komaj kri poteče, se sesiri... Jeza se vrne v korito — ugasne v sanjariji...« B. Ž. J.

Ninova nagrada za literaturo v letu 1987 je pripadla Voju Čolanoviću za roman Razstavljeni strah Zarota starcev

Nadvse cenjeno nagrado za književnost časopisa NIN je za letošnje leto prejel Voja Čolanović za roman **Razstavljeni strah**.

Žirija, ki se je odločala o nagradah, je svojo odločitev utemeljila s pripombo, da avtor v tem romanu na izredno učinkovit način obravnava vprašanje starosti v naši civilizaciji. Prav tako so člani žirije menili, da to delo bogati jugoslovansko romanopisje na področju ironično-humornih pristopov in motivov, ki so na koncu uokvirjeni s kapljjo tragike.

Gre za roman o skrajni elitni skupini starcev, ki objavijo hladno vojno mladim, čeravno ni čisto jasno, kje je črta ločnica med mladostjo in starostjo.

V Ninovem intervjuju je Voja Čolanović na vprašanje o tem, kje je dobil idejo za svoj roman, povedal, da je začela zgodba nastajati pred dvajsetimi leti. Na nekem potovanju z letalom si je skiciral osnovni obris, ki pa je z leti močno spreminjal svojo podobo. Osnovna zgodba govori o skupini starcev, ki so prepričani, da so lahko v določeni stvari elitistični, pri čemer se pisatelj nenehno sprašuje o mejnem področju staranja. »... Z gledališča, ki sem si ga izbral, sem se opredelil prav za skupino starcev, ker je to absurdno: starci, ki je z eno nogo in pol v grobu, moj Nebojša Tutuš, si umišlja, da je vodja najbolj dinamičnega gibanja na svetu. Zdi se mi, da imajo prav tisti kritiki, ki menijo, da sem v romanu pokazal na posebno nemoč duhovnosti nad banalnostjo. Nad trivialnim...«

»Nebojša Tutuš se je nelo-godno zdrznil... Ker je zdaj

v enem izmed BIGZ-ovih dvigal (prav v tistem, ki je znotraj označeno z neznane-vim flomastrskim sporočilom FLY BY METLA & PARTVIŠ): hiti, da bi odnesel tiskarju rokopis priročnika: ta hip je njegovo, Tutuševo, ime že na veliko znano. K sreči je že naslednji hip prvi tiger tretje dobe (ne le

Voja Čolanović se je rodil leta 1922 v Bosanskem Brodu. V Beogradu živi od leta 1933, kjer je končal tudi šolanje na Visoki novinarski in diplomatski šoli. V svojem pisateljskem opusu je objavil pripovedke z naslovom Osedlati mečavo, Legendo o starih japonskih junakih ter romane: Druga polovica neba, Pustolovščina po meri, Telesna straža in Leva dlan — desna dlan. Leta 1983 je izdal pripovedke z naslovom Vonj po zgrešenem, za svoj zadnji roman pa je požel največ priznanj.

nervozno, ampak tudi nadvse odločno) potisnil ob stran občutek nelagodnosti. Kot da ne gre za čustvo, ampak za prepoteni vrat kakega ne-

srečnika, katerega glavo je treba vsaj trikrat potunkati v polno nočno posodo. Zdaj je čas opijanja, bi rekel moj stari oboževanec Charles Boudlaire. »Da ne ostanete bežni sužnji časa, pijte ne-nehoma, opijajte se! Z vinom, s poezijo ali z vrlino — s čimerkoli hočete.« Vino in poezija — kaj bi se slepili — nista za vselej prižgana baklja osemdesetletnemu upokojencu, vrlino pa — le-to pravzaprav skrbno relativiziram (pač glede na to, kaj bo zahtevala Operacija Puškina noga); ostanite mi, **also**, le to, da se opijam, glede na dejstvo, da nameravam ostanek življenja preživeti izključno tam — v prihodnosti.

Janez Boljka: umetnik in čas

Pojoci bron

Slovenskega kiparja in grafi-ka Janeza Boljko bi lahko predstavili na več načinov, kakor so ga predstavili z različnimi besedili slovenski likovni kritiki, pesniki in pisatelji v njegovi imenitni monografiji, knjigi, ki je ne dolgo tega izšla pri Mladinski knjigi (in je požela vrsto laskavih priznanj za izdajateljski in tiskarski podvig, pa tudi graj ob premišljevanju, kdo ima ob izdaji takšne ekskluzivne knjige za služek, oziroma, kaj vse mora žrtvovati umetnik, da se zares reprezentativno predstavi domačemu in tujemu občinstvu.)

Naj tokrat ob bližajočem se slovenskem kulturnem prazniku predstavimo na tej časopisni strani samo nekaj najbolj znanih Boljkovih podob Ivana Cankarja, ki na svojevrsti, notranji avtorjev način pripoveduje o njegovem pogledu na slovensko kulturno dediščino, na njene značilnosti in podme-ne. To je odsev poezije na poezijo, oziroma odzven brona ob dotiku z besedo.

A propos. Če se vam nekega prosojnega jutra zazdi, da ste me videli, kako s cirkularko žagam lastno družinsko deblo (iz tega, mojega, bi se dalo narediti vsaj pet milijard vžigalic), lahko mirno verjamete svojim očem. In nikar se ne zgrozite. Tukaj ne bo vmes nikakršno obupano dejanje, ampak bo to nasprotno, hvalnica neranjivi in preizkušeni hipotezi: filozofiji TTD, filozofiji popolne obrnjenosti k jutrišnjemu dnevu; obrnjenosti k svetu brez mladih — če smem tako reči.

Iz nenadoma osvetljenega okvira na vratih dnevne sobe za hip pokuka pripadnik od-

hajajočega sveta: Rodžko. Pankersko ostrizen, v pižami, z žvečilnim v ustih in (tako bi rekel »NT«) z radiokasetofonom v roki. Ti še ne spiš, ga vpraša imeniten osemindesetletnik. Deček odkima z glavo. Pletem si živce, pravi. Zato nam tudi tako gre, godrnja oče njegovega očeta, Rodžko pa mu vrne (nemo) z režanjem. Za tem se v vratnem okviru znova naredi tema.

Nalet svežine, ki valovi skozi odprto okno, žene klavničnega veterinarja v pokoj, da si ovije odejo prek premrlih nog, tisto odejo, ki jo je še naprej ležec na hrbtu, zmečkal v obliki črke L. Ni težko uganiti, da je zdaj, na predvečer tistega, kar se bo zgodilo njihovim nasprotnikom, lahek vojaški šotor (arhitektura platna in vrvi) tudi Tutušu ljub naj-

manj toliko, kolikor je bil nekoč ljub Hadrianu.

Obračaj — obrni, smo v časovni stiski in **Ich — Denken** — sovražno izriva iz **Ich ärzhlung**. Bomo videli. Strategija molitve. (Nekaj se dogaja pod psom). Če bi šlo le za okoliščine, v katerih bi se tiger TT obračal k bogu ali svetnikom, bi še šlo; ne mislim namreč, da sta (uvozna) albanska pižama in (domača) francoska postelja, četudi prežagana, manj primerni za neko takšno prikazovanje, kakor bi to utegnili biti kakšna obleka ali budžek.

Vendar. Ekstremista neho-meinjevskega tipa, ki se spusti dovolj nizko, da cilja izključno na božjo intervencijo, krasijo možgani, ki niso večji od zemeljskega oreščka.

(prevedla B. Ž. J.)

kor niso mogli otresti klišejskih predstav umetnika, ki z enako močjo kot Prešeren, dviguje slovensko umetnost daleč nad šentflorjanstvo.

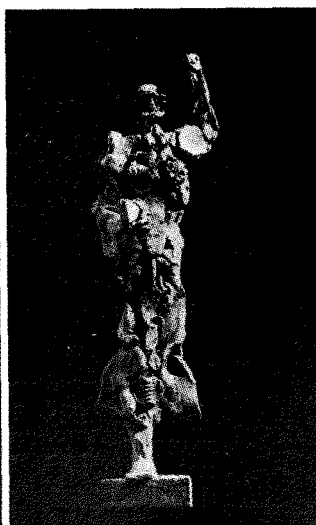
Boljka »razgali« Cankarjevo dušo — včasih mu vidimo v notranjosti, drugič spet se čez vse razpenja, krizantema. Možati brki se spopadajo z rahitično

ozkimi rameni, razviharjen plašč se umakne ozki, spotegnjeni in razgaljeni postavi. Čustvo se umakne filozofičnemu pristopu in že naslednji hip ga spet preplavi.

Boljka je spregovoril s Cankarjem, ni mu postavil spomenika. To pa je največ, kar lahko umetnik z umetnikom doseže. B. Ž. J.

Hlapec Jernej

Cankar z muzo

Ivan Cankar

Pogumna Belokranjica

Devetdeset let Ane Papič

Kakor da je podobna španski revolucionarki Dolores Ibaruri: po pogumu in plemenitosti, vztrajnosti in ponosu. Še danes se zbrano spominja svoje težke mladosti, pa tudi lepih dni v življenju – spominja se druge svetovne vojne in začetkov življenja v novem okolju Prekmurja, kamor se je priselila kot kolonistka.

Rodila se je v Radovici pri Metliki, v revni družini. Zgodaj ji je umrla mati. K revščini se rade pridruži jo še druge nesreče – pogorela jim je tudi hiša in tako so jo, komaj šestletno dali za pestno. Bila je tudi pastirica in je pomagala pri

številnih drugih hišnih opravilih. Še danes ji je hudo, ker je niso dali v šolo, čeprav je bila le-ta prav blizu. Delati je morala tudi ponoči – prevažati živino. Kakor so minevala leta, je dobivala vedno nove naloge, postala je gospodinjica pomočnica in je bila nepogrešljiva tudi pri vseh drugih kmečkih opravilih. Naj je bilo vroče ali toplo, deževno ali sončno, vedno je bila v gibanju. Tako se je že prav zgodaj, z devetnajstimi leti, navzela revme. In bolezen jo spremlja še danes. Ker je bila pridna, so jo povsod, kjer je delala, znali polno izkoristiti. S svojim ubogim zasluž-

Ana Papič

kom je morala preživljati še očeta, vendar si je z izredno varčnostjo kljub vsemu prihranila nekaj denarja, da je lahko v Bereči vask kupila prav staro hiško. Vanjo je preselila tudi očeta.

Poročila se je s sedemindvajsetimi. Mož je bil

kolar iz Gribelj. Bil je skrben mož in oče.

Od dvainštiridesetega pa do konca vojne je Ana poleg dela in skrbi za družino veliko delala tudi za borce. Prala jim je rjuhe, jim nudila zatočišče in znala prirediti temu delu še druge

zanesljive ženske in dekleta. Znana je bila kot izredno požrtvovalna aktivistka. Nekoč, ko so bili Šerčarjevi na nekem položaju, je zagledala negibnega borca, kako neobgljeno leži v snegu. Brez pomisleka je stekla tja, si sezula nogavice in jih navlekla premraženemu borcu. Potem je stekla domov in mu prinesla žgancev z mlekom. Prav tega prizora se je spomnila ondan, ko smo se pogovarjali z njo. Prav rada bi srečala tistega borca, če je morda še živ.

Njen mož Alojz je delal za partizane puškina kopta, pa je bil že dvainštiridesetega izdan in so ga okupatorji odgnali v Črnomelj, kjer je bil tri mesece zaprt. Ana je ostala sama z otroci brez denarja in kruha. Pomagali so jim dobri ljudje, ona pa je za povračilo poprijela za vsako delo, da so se le otroci lahko za silo

najedli. Moža so ji odgnali na prisilno delo in bi ga bili tudi ustrelili, če ga ne bi rešil krojač Nemanič iz Suhorja. Ko so ga izpustili se je skrival doma, nato pa, poleti 1943, odšel v partizane. Februarja 1944. so ga menda onemoglega in premraženega ujeli Nemci in ga odpeljali.

Tudi Anin sin Lojze je bil partizan, hčerka Marija pa je bila v vaški zaščiti, medtem ko je hči Kristina, kakor mati Ana, pomagala pri samem gibanju.

Ana Papič živi danes s hčerino družino v Mariboru, v prijetnem družinskem okolju. Večkrat jo obiščejo ostali otroci, vnuki in celo pravnuki. Kadar se srečajo v večjem številu, je v hiši še posebno veselo. Ponosni so na Ano, partizansko mamo, ki je še ena od tih in skromnih junakinj minule vojne.

Drago Miklavc

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH

V Radovljici bo izšel zbornik NOB

Sekretariat sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij, ki ga vodi prizadevni Alojz Kos, je pripravil predlog (ki ga mora še obravnavati in potrditi predsedstvo OK SZDL) o financiranju zbornika Žrtve NOB, civilne žrtve vojne in spomeniki ter spominska obeležja NOB v občini Radovljica. Uredniška dela so že pri kraju, zato izid te pomembne publikacije lahko pričakujemo kmalu. Za vse stroške tiskanja, zbiranja tekstovnega in slikovnega gradiva je predvideno 25 milijonov din. Večji del naklade bodo z odkupom zbornika sofinancirale OZD, ostalo pa bo na računu SIS in občine.

JR

Ne pozabimo na žrtve NOV

Da bi ohranili spomin na žrtve narodnoosvobodilne vojne, je krajevna organizacija ZB NOV krajevske skupnosti Jožica Flander iz Maribora lansko jesen za svoje člane in ostale krajeane organizirala enodnevni izlet v okolico Slovenskih Konjic.

Najprej smo se v Zrečah seznanili o vlogi zreških prebivalcev v NOG in povojnem gospodarskem, kulturnem in političnem razvoju tega kraja. Nato smo se poklonili spominu stotim straniškim talcem. V Špitačiču smo pri spomeniku borcev 14. divizije in 2. grupe odredov položili venec, obiskali pa smo tudi grob Milenka Kneževića, ki je kot komandant Bračičeve brigade padel tik pred osvoboditvijo. Pot smo nadaljevali na Tolsti vrh in si tam ogledali spominski muzej prihoda 14. divizije na Štajersko. Ta je namreč v skromni podeželski hiši, imenovani Ratajeva zidavnica, v njej pa je tudi umrl ranjeni komandant Knežević.

Izlet je bil vsebinsko bogat, posebno še zato, ker nas je spremljal tovariš Pinter, tajnik občinskega odbora ZZB NOV iz Slovenskih Konjic in nam pojasnjeval dogodke, ki so se v teh krajih dogajali med NOB.

Odbor naše borčevske organizacije se tovarišu Pintarju v imenu vseh udeležencev izleta za pomoč pri organizaciji izleta in razlago iskreno zahvaljuje. Pri srčno zahvalo izrekamo tudi naši KS, posebej še Starnetu Tajniku za finančno pomoč.

Edo Lugarič

Prizadevanja za monografijo NO

Odbor skupnosti borcev Notranjskega odreda si je v zadnjem času zadal zelo odgovorne naloge na področju ohranjanja in obujanja izročil NOB. Poleg vsakoletnih srečanj borcev te enote je poskrbel, da so bili obnovljeni nekateri spomeniki in obeležja, da je bila izdana brošura o komandnem kadru vseh treh Notranjskih odredov, ki naj bi bila nekakšen uvod v monografijo te enote. Prav bi bilo, in je pravzaprav že skrajni čas, da tudi NO dobi svojo monografijo. Med NOB je ta maloštevilna enota držala v svojih rokah dokaj veliko osvobodeno območje Notranjske in dela Dolenjske, med močnimi sovražnikovimi postojankami v Postojni, na Rakeku, v Logatcu, Ljubljani, na Igu, v Velikih Laščah, Ribnici in Kočevju. Na tem območju so dolgo časa nemoteno delovale razne zaledne enote raznih organov ljudske samouprave, partizanske bolnišnice, letališča in drugo.

Kako neprecenljive so bile zasluge NO, dokazuje tudi dejstvo, da so ga prebivalci Notranjske vzeli za svojega. Po tej enoti je poimenovana šola v Cerknici, kasarna na Velikih Blokah, DO Kovinoplastika v Ložu pa je prevzela pokroviteljstvo nad NO. V več občinah ima odred tudi domicil.

Za izdajo monografije so odboru potrebna precejšnja finančna sredstva. Za pomoč smo zaprosili več delovnih organizacij, žal pa povsod nismo našli na razumevanje. Zavedamo se težav, v katerih se nahaja naše gospodarstvo, vendar smo prepričani, da bi z malo več razumevanja le še utegnili najti kakšen dinar. Monografija NO bi bila nedvomno lep prispevek k zgodovini NOB. Pripomnimo naj še, da sta bila prva dva odreda nekakšna šola, iz katere so izšli številni

slavni komandanti in komisariji, pa tudi narodni heroji, ki so vodili naše brigade, divizije in korpuse. Vse tiste, ki smo jih zaprosili za pomoč, prosimo, da se našim prošnjam odzovejo. Notranjski odred si je tako priznanje prav gotovo zaslužil.

Marjan Mihelj

Ponovoletni pogovor:

Medobčinski odbori ZZB NOV upravičili svoj obstoj

Večletne izkušnje govorijo o tem, kako koristno je bilo, da so svoj čas ustanovili medobčinske odbore ZZB NOV. Tako meni tudi Franc Blatnik, predsednik takega odbora za Koroško.

V delu štirih borčevskih organizacij (Radlje, Dravograd, Ravne in Slovenj Gradec) so precej napredovali. Svoje delo so v marsičem poenotili, izoblikovali so enotna merila in pristop v reševanju tekočih zadev.

Lani so, pravi Franc Blatnik, posvetili precej pozornosti ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij NOB, saj so na medobčinskem odboru nekajkrat razpravljali o tej problematiki za celotno Koroško. Izkazalo se je, da imajo pri tem v posamezni občini več izkušenj in tudi kadra, drugod manj, zato je skupen pogovor odpravil marsikakšno zadrego. Na območju Koroške so lani po šolah pripravili vrsto zanimivih razlag o NOB, organizirali več prireditev. Vzdržujejo stike z domicilnimi enotami in onimi, ki so sodelovali v zaključnih bojih na Koroškem maja 1945. leta, s pobratenskimi občinami in z zamejsko borčevsko organizacijo.

V okviru medobčinskega odbora so aktivni tudi v spomeniški dejavnosti. Postaviti bo treba le še nekaj spominskih plošč na novozgrajenih domačijah, ki so bile med vojno porušene ali pa požgane, prebivalci pa pobiti. Prizadevali so se, da bi skrb za vzdrževanje

Franc Blatnik

spomenikov in plošč prenesli na svete za prenašanje in ohranjanje tradicij, ki obstajajo pri občinskih konferencah SZDL, pritegnili pa naj bi tudi mladinsko organizacijo. Pri tem so sicer dosegli določene uspehe, vendar ne povsod.

Pri spomeniški dejavnosti obstaja problem, na katerega pa borci nimajo vpliva. Na ravni medobčinskega odbora so upravne organe posameznih občin že decembra 1986. leta opozorili na premoženjskopravno neurejenost z lastniki zemljišč. Večina spomenikov in obeležij je namreč postavljena na zasebnih zemljiščih, ki niso vrisane v katastrskih mapah. Ta zemljišča tudi niso uradno odmerjena, kar pa povzroča še nekaj dodatnih težav.

Socialni položaj borcev v tem predelu Koroške je do določene mere urejen, vendar pa naraščajoča inflacija poslabšuje njihovo življenjsko raven. Spričo zmanjšanja zdravniške oskrbe so borci zelo prizadeti. Da bi njihov položaj kolikor toliko ublažili, se zavzemajo (kot je menda ponekod že urejeno), da bi borcem-samoplačnikom v zdravilišču zdravstvene storitve

poravnala pristojna Zdravstvena skupnost, hotelske usluge pa borec sam. Seveda bi to veljalo le za tiste, ki so bolje situirani. Kaj pa za one druge, ki niso?

Drago Miklavc

Tomšičevci v Mariboru

Predsednik pododbora Tomšičeve brigade Stane Poglajen-Uroš je na skupščini skupnosti te brigade poudaril, da je pododbor delal po smernicah in navodilih odbora brigade v Ljubljani in pododbora 14. divizije v Mariboru. Borci so se udeležili številnih partizanskih proslav, pohodov k spomeniku na Sedlarjevem, po poteh 14. divizije na Graško goro in drugih akcij. Tomšičevci so bili pobudniki odkritja spominske plošče v Ribnici na Pohorju. Obiskovali so pripadnike JLA v obmejnih karavlah in jih seznanjali z boji med NOB v teh krajih. Veliko so storili tudi na področju prenašanja in razvijanja tradicij NOB na mlado generacijo. Borci so sodelovali tudi na obrambnih dnevih mladine, kjer so jih seznanjali s pomembnostjo SLO in DS in z možnostmi mladih za vključevanje v vojaške in obrambne poklice.

V razpravi so bili borci tudi kritični. Borec Tomšičeve brigade Dane Benčina je dejal, da smo danes priče razmetavanju družbenega denarja za draga in včasih tudi nepotrebna potovanja v tujino. Cveti tudi korupcija in dogajajo se druge nepravilnosti, o katerih lahko borci berejo v TV-15 in v drugih sredstvih obveščanja. Ob tem pa se marsikomu postavlja vprašanje, zakaj ne moremo zagotoviti denarja za socialno ogrožene in bolne borce in za partizansko literaturo. Spomnil je tudi na besede partizanskega komandanta, ki je ob ustanovitvi proletarskega bataljona 12. junija 1942 zagotovil, da bo ime borcev Tomšičeve brigade zapisano z zlatimi črkami v zgodovino. »Danes pa počasi že ne bomo smeli več povedati, da smo partizani«, je končal svoje razmišljanje.

Milan Levatič je povedal, da se danes v sredstvih javnega obveščanja pojavljajo prispevki o raznih dogodkih v NOB. Marsikje jih prikazujejo napačno in izničujejo partizanski boj. Po drugi strani pa moramo priznati, da so se med NOB dogajale tudi nepravilnosti in nas ne bi smelo vznemirjati, če o tem danes pišemo. Do raznih deformacij (na primer Goli otok) ne bi prišlo, če bi se takrat borci pravočasno oglasili. Mladi so danes izpostavljeni različnim vplivom in berejo o teh zadevah v tisku. Razumljivo je, da želijo pojasniti in odgovore na nekatera občutljiva vprašanja.

Na skupščini so govorili tudi o izjemnih pokojninah in menili, da bi morali določiti jasne kriterije za njihovo odobravanje. Ivan Krajnc je dejal, naj bi objavili spisek vseh imetnikov izjemnih pokojnin in tudi njihovo višino, saj kritična presoja javnosti po njegovem mnenju ne bi mogla škoditi nikomur. Jože Berce, predsednik mestnega odbora ZZB NOV Maribor, se ni strinjal s takšno pobudo in je menil, da med dobitniki izjemnih pokojnin niso le borci, ampak tudi umetniki, pisatelji in kmetje. Bil pa je za to, da bi zakon o izjemnih pokojninah dopolnili in bolj točno določili pogoje za uveljavitev takšne pokojnine.

Z mladimi ne ravnamo vedno prav in ne upoštevamo dovolj njihovih mnenj, hotenji in pobud. Marsikatero vprašanje in nesporazum bi lahko z mladimi rešili v skupnem strpnem, argumentiranem, enakopravnem in ustvarjalnem dialogu.

Na skupščini so sprejeli program dela, ki predvideva sodelovanje z mariborsko garnizijo, z ZRVŠ, z obmejnimi enotami, z družbenopolitičnimi organizacijami in družbenopolitičnimi skupnostmi. Sodelovali bodo tudi z občino in organizacijo ZB v občini Maribor Tezno, kjer se dogovarjajo za odkritje spominske plošče na Mariborski koči na Pohorju. Razvili bodo tudi nekatere nove oblike razvijanja in prenašanja tradicij NOB na mlado generacijo. Na skupščini so z enominutnim molkom počastili spomin na 34 umrlih borcev. Borcem Tomšičeve brigade so izročili knjigo Francija Strleta Tomšičeva brigada in značke Tomšičeve brigade. Za novega predsednika pododbora so izvolili Daneta Benčino.

M. K.

Ob 70-letnici vstaje mornarjev v Boki Kotorski Boka – zibelka upora

Poveljnik avstroogrškega vojnega ladjevja v Boki Kotorski kontraadmiral Aleksander Hanza je izvedel, da mornarji nekaj pripravljajo. Da bi se »prepričal« o tem, je 1. februarja 1918. leta ob 9. uri ukazal bojni alarm za urjenje vseh ladij na sidrišču. Mornarji so začuda hitro pritekli na palubo in zavzeli svoje bojne položaje. Kot že tolikokrat poprej, so raportirali pripravljenost za boj. Poveljnik je zadovoljno zapustil komandni most oklepne križarke Sankt Georg. V jedilnici je oficirjem rekel, da ni nikakršne zarote...

Toda tistega dne točno opoldne so mornarji na poveljniški ladji na palubo pritekli s puškami

men stal na komandnem mostu in ukazoval. Samo dva dni prej je v gostilni v Kumboru zaprisegel in

Opozoril jih je na ladjevje Antante, ki da se približuje albanskim in črnogorskim obalam in na more-

dunajske vlade zahteval, naj vojno preneha, vojsko razpusti, okupiranim državam pa naj da pravico za odstopitev. To pa je bilo ravno opora, na katero se je naslanjal habsburški imperij. Zahtevali so tudi uresničevanje Wilsonovih štirinajstih točk, po katerih naj bi preoblikovali povojno Evropo. Izid tega pa bi bil neprimeren za Jugoslovanski odpor. V zahtevah je bilo tudi še nekaj drugih napak, ki se jih ni dalo popraviti. Če bi bilo med mornarji veliko dobrih in zanesljivih pomorcev, topničarjev, torpedistov in strojnikov, bi

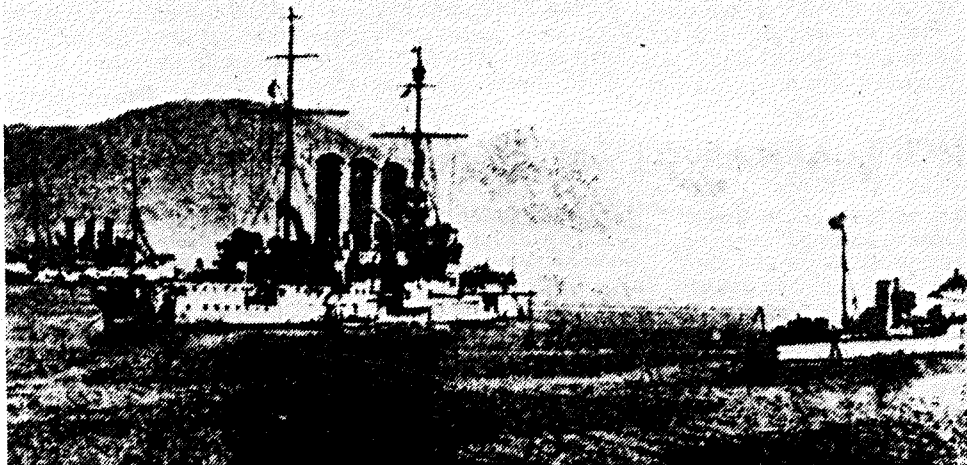
František Raš – vodja vstaje

letalo (K-207), s katerim je Sesan preletel Jadran, umaknilo vodom kopnih enot in izginilo za obzorjem, je vodja vstaje ukazal vsemu uporniškemu vodstvu na ladjah, naj

vstajo in jo vodili, kar je pomenilo najhujšo kazen. Ustrelili so jih 11. februarja 1918. leta v kotorskih zaporih. Njihova trupla pa so pokopana na vojaškem pokopališču v Škarljarih blizu Kotora.

Čeprav vstaja »rdečih mornarjev« na avstroogrških oklopnih križarkah v Boki Kotorski od 1. do 3. februarja 1918 ni uspela, je razkrila, kolikšna je bila želja zatiranih narodov habsburške monarhije, da bi se vojna končala in da se uresniči njihove pravice za svobodo in neodvisnost. V tem je tudi zgodovinski pomen te vstaje.

Ne moremo tudi mimo dejstva, da je vstaja pomenila korak naprej v revolucionarnih gibanjih leta 1918 v Evropi, poseb-

Vstaja na morju: oklopna križarka Sankt Georg (Sv. Jurij), na kateri se je upor začel

v rokah in klicali: »Dol z vojno! Živel mir! Živela svoboda! Živela socialistična republika!...«

Zaslišali so se zvoki marseje in mornar Ivan Nekić je na admiralski ladji razvil rdečo zastavo. Cez nekaj trenutkov so se po vseh ladjah zaslišali podobni klici. Izmed oficirjev je na palubo prvi pritekel kapetan korvete Zipperer, toda strel upornika ga je pokosil. Pritekli so tudi drugi cesarski častniki, vendar so jih naglani v kabine in jih zaprli.

Iskra upora se je širila po zalivu izpod Lovčena, kot se je val oktobrske revolucije širil do naših svobode željnih krajev. Upi tisočih mornarjev so bili v rokah njihovega tovariša in vodje mornarjev prve klase Františka Raša. Ta je ponosen in pogu-

mornarjem obljubil, da bo spoštoval načela revolucije. Rdeče zastave so ožarjale njegov obraz, zvoki marseje pa so ga navdihovali. Zdelo se je, da ga nič ne more zlomiti, toda....

Raš je pozabil uničiti ali oficirjem odvzeti telegraf, ki je bil v podpalubju. Z njim je poveljnik flote obvestil Dunaj in Pulj o dogodkih v Boki. To je bila razpoka, ki se je vse bolj širila in ločevala vodstvo upora. Takoj ko je dunajska vlada slišala, kaj se je zgodilo na ladjah, je namreč še isti trenutek mornarjem postavila ultimatum. Odločili naj bi se, ali bodo orožje odložili in se vrnili na stara mesta, sicer jih bodo, kot so zapisali v brzojavu, napadle s kopna topniške enote. Toda cesar Karel je mornarjem sporočil, da tako kot oni, želi mir.

bitno katastrofo.

Cesarjev poziv, pa tudi slaba ideološka razgledanost članov Komiteja upora, sta tega dne upornike dokončno razdelila na radikalce in na tiste, ki so se prizadevali za pregovarjanje z oficirji. Oportunizem in sporazumarstvo sta se tako razširila, da je Raš dovolil poveljniku, da pride med mornarje in se z njimi pomeni. Toda na veliko Raševo presenečenje so mornarji s poveljnikom razpravljali neurejeno. Eden drugemu so segali v besedo, kričali, po čemer je Hanza takoj podvomil o njihovi moči. Da bi zadostil pravilom, je Rašu predlagal, naj mu prenese želje mornarjev v obliki memoranduma.

Raš je to storil. Vendar so bile neumnosti in naivnost v teh zahtevah velike. Raš je na primer od

Ujete mornarje peljejo v zapor

Raš z ladjevjem izplovil na odprto morje in poskal baze Antante v Grčiji ali Italiji. Tako pa se je njegova začeta akcija razblinila in popolnoma izgubila moč.

Tretjega dne je v Boko vplul odred bojnih ladij iz Pulja. Raš je upal, da so te ladje prišle v pomoč upornikom, toda resnica je bila drugačna. Ladje so vanje uperile svoje topove in torpedne lanserje, pogumni Raš pa se ni predal. V Italijo je napotil delegacijo pod vodstvom zastavnika Antuna Sesana. Ta naj bi od Antante prosil pomoč v Boki Kotorski. Šele ko se je hidro-

spustijo rdeče zastave in odloži orožje. Prvi se je poveljniku Hanzi predal prav Raš, ki so ga vkleknjenega vrgli v podpalubje. Že popoldne in naslednji dan so oblasti aretirale približno osemsto mornarjev, štirideset izmed njih pa so izročili naglemu vojaškemu sodišču. Javni tožilec je za vse zahteval smrtno kazen, vendar tega niso dosodili. Na smrt so obsodili le vodjo upora Františka Rašo iz Prerovega v Moravski, Antona Grabarja iz Poreča, Jerka Šižgoriča z otoka Zirje in Mateta Brničevića iz Omiša. Obtoževali so jih, da so organizirali

no med jugoslovanskimi narodi. Zatrtja vstaja pa ni pomenila tudi zatrtje revolucionarne miselnosti naših narodov. To je bil le trenutek konsolidacije, v primernejšem zgodovinskem trenutku pa so se zopet znašli v vrstah borcev za svobodo in dostojno življenje. Tokrat je njihovo avantgardo predstavljala Komunistična partija Jugoslavije in tovariš Tito. Brez te vstaje in brez vrste drugih poskusov, ki jih je polna naša zgodovina, tudi poznejša gibanja za narodno, socialno, kulturno svobodo ne bi bila uspešna.

Mirko Radmanović

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

Nekega sončnega dne spomladi je Marija narezovala krompir za seme zunaj pred kletjo. Pa so od hleva nenedoma pridrvili Nemci. Opažila jih je zadnji hip, a je še naprej sedela in rezala krompir. Zaskrbelo jo je za otroke, a je videla, da že tečejo k njej. Takoj pa so jo obstopili tudi nemški vojaki z naperjenimi puškami. Močno so kričali, vendar ni razumela ničesar. Kazali so na krompir. Začeli so jo suvati s puškinimi cevmi.

Ker se niso mogli sporazumeti, so poklicali tolmača. Ta jo je obsodil, da reže krompir za partizane, saj sama ga zase ne potrebuje toliko. Zahteval je, naj pove, kje so partizani, kam bo nesla

krompir. Z veliko težavo jim je razložila, da reže krompir za setev. Nikakor niso mogli verjeti, da ne sadi celega. Povedala jim je, da ga nima toliko, da morajo z njim varčevati, da ga bodo imeli za hrano, in zato ne smejo vsega posaditi. Več dobi od enega, če ga razreže, zrasli da bodo štirje grmi namesto enega.

Otroci so se stisnili k njej in se je ves čas držali. Strah jih je bilo tuje vojske in neznanen, neprijazen govorice. Končno so Nemci popustili, umaknili naperjeno orožje in se oddaljili. Vendar vseh sitnosti še tega dne ni bilo konec.

Še naprej so jo spraševali po banditih, če so bili kaj pri njih in če jih je sploh kaj vi-

4 dela. Grozili so, da oni tako vse vedo, vse jim pridejo povedati, pa tudi ona naj vse lepo pove.

Otroci niso ničesar povedali

Zatrtila je, da k njim razen sosedov in starega očeta ne prihaja nihče. Nemci pa se z odgovori niso zadovoljili. Vzeli so starejša otoka Zinko in Slavka in ju odvedli proti gozdu. Marija je vzela Danico v naročje, Jožek pa se ji je držal za krilo. Jokala in prosila je, naj ji pustijo otoka ali pa vzamejo in odpeljejo vse in vse postrelijo.

Tudi otoka sta se jokala in upirala, a nič ni pomagalo. Tam ob gozdu so se jima sprva dobrikali, da jima ne bodo nič naredili, če bosta po pravici povedala, kar ju bodo vprašali. Povedati bi jim morala, če so bili kaki strici pri

njih. Pa kakšni so bili in kdaj, so jih spraševali.

Marija ni vedela, kaj bodo počeli z njenima otrokoma, mislila je na najhujše. Zato jim je še zavpila, naj postrele vse ali pa nobenega. Ni se bala, da bi otoka kaj povedala, da bi Nemcem uspelo kaj izvreči iz njiju. Že prej je vse dobro poučila, kako naj odgovarjajo, če jih bodo vprašali o obiskih. Vedno naj le rečejo, da prihajajo Grgunovi strici in pa stari ata sem s Tolstega vrha in nihče drug. Otoka sta se tudi tokrat tako izkazala in Nemci niso ničesar izveleli iz njiju.

Ko so vse pretaknili in razmetali so odšli. Marija se je spomnila obiskov slovenskih partizanov – kako prijetnejši so bili. Spomnila se je njihovih obiskov.

Odleglo ji je, ko so bili zopet vsi otroci pri njej. Znosili so krompir v klet ter odšli

v kuhinjo. Tam sta otoka mami podrobno razložila, kaj so ju Nemci spraševali in kako sta jim odgovarjala. Mama je bila zadovoljna. Pohvalila ju je, da sta bila pogumna in pridna.

Po vratih je začelo razbijati

To leto se za Pogorevčeve tudi sicer ni srečno začelo. Zima je bila zelo huda in veliko snega je zapadlo. V hlevu so imeli težave s kravo, ki je dalj časa bolehal. Presahnilo je mleko in dalj časa so potrebovali, da so jo pozdravili z domačimi zdravili. Tudi Zinka dalj časa ni mogla v šolo, da so dobili opomin. Oče Alojz je moral v Šentflorjan v šolo, da jo je pri učitelju opravičil. Učitelj pa ga je neprijazno sprejel in opravičilu ni verjel.

Mož je vso zimo delal pri grofu Thurnu. Z volmi so po

snegu vozili hlode v dolino. Doma so bili bolj redkobesedni, dolgo časa so žalovali za umrlim otročičkom. Neka tesnoba jih je vse objela.

Tudi partizanov ni bilo na spregled, razen tiste skupine, ki je prišla takrat, ko je Marija ležala. Še nič določnega niso vedeli, kaj se je resnično zgodilo pozimi na Pohorju, takrat, ko je bilo toliko Nemcev v Rakovcu. Namesto partizanov pa so pogosto prihajali Nemci, ki so bili zelo nasilni in natak-njeni.

Najbrž še niso vseh ulovili in pobili, je sklepala Marija. Zelela se je o tem s kom pogovoriti, da bi potrdila svojo domnevo, ker bi ji le tako odleglo. A takrat dolgo ni bilo nikogar k njim, tudi Grgunovih fantov ne.

Kmalu pa je nekega popoldneva, ko so bili vsi doma v hiši, začelo razbijati po vratih. Na hišnih vratih niso

Iz spominskih zapisovanj Srečka Grašiča

V Mariboru, ob razsulu

V meščanski šoli se še nisem zavedal, kakšni časi se nam obetajo. Poleg slovenščine in srbohrvaščine smo se učili nemščine, a to mi ni pomnilo veliko.

V vajeniški dobi (od leta 1937-41) pa sem že dojel, kakšen sovražnik grozi naši domovini. Vedno več je bilo takih, ki so govorili izključno nemško, čeprav na našem ozemlju ni bilo nemške manjšine. Sprva sem se tudi sam učil pri mojstru, kjer bi moral pozdravljati in govoriti le v nemščini. Tudi v vrtinariji, v kateri sem nadaljeval svoje vajenstvo, smo imeli veliko opravka s strankami, ki so govorile nemško. A sem se naredil malo neumnega in odgovarjal v slovenščini. Neka stranka pa mi je ob času okupacije takoj začela namigovati, da se bom moral sedaj učiti nemščine. Kljub temu se nisem izdal, da je za silo že znam.

Neko jutro aprila 1940. leta sva šla z drugim vajencem zgodaj v službo, bila je tema. Na oknu protestantskega župnišča na Trubarjevi ulici sva zagledala prižgane lučke ob Hitlerjevi sliki. Imel je namreč rojstni dan. Midva pa ne bodi lena: pograbila sva kamne in razbila okno in tiste lučke. Še ni bila ura deset, ko pride v vrtinarijo policaj in išče naju. Ko naju najde, takoj preide k stvari. Seveda sva zanikala, čeprav je vedel, da sva storila midva. Rekel nama je le, da naj bova drugič pri takem delu bolj previdna, se nam smejal in odšel. Kasneje sem ga videl med begunci v Ljubljani leta 1941, njegov priimek je bil Esih. Nikoli ga ne bom pozabil.

Znano je, da je Maribor bil teden dni od napovedane vojne prazen. Naša vojska se je umaknila iz severne meje, na plano so stopili prav kulturbundovci v škornjih, jahalnih črnih hlačah in kravato v trojkih z različnim orožjem – od lovskih pušk do mavzeric. Kot prej so tudi zdaj patrolirali po praznih ulicah.

Iz razule vojaske stare Jugoslavije se je vrnil tudi bratranec, pri katerem sem stanoval. Neko popoldne je odšel in ko se je vrnil, mi je dejal, da je odvrzel v potok

Kamnico dve pištoli, bil je namreč oficir. Dejal sem mu, da je to neumno, saj se vendar pištola najlažje skrrije. Priznal je svojo napako in še tisti večer sva šla k potoku. Našel sem jo jaz, a sem zamolčal. Rad bi jo namreč imel. Druge nisva našla; svoj sem naslednjega dne skril v vrtinarijo.

Ob obisku Hitlerja v Mariboru pa sem pištolo vzel v žep in šel z njo v špalir na Slovensko ulico, kjer je stanovala tudi moja mama. Z roko sem v žepu stiskal pištolo in čakal prihod ter premišljeval, ali bo veliki obiskovalec dvojnik (o tem se je namreč veliko govorilo). Zanimalo me je tudi, ali ima prsa dobro zavarovana, ali mu srjace ne prebije nobena krogla. Bolj se je bližal proti meni, bolj mi je to rojilo po glavi, čeprav mi je bil v mislih tudi pobeg. Vendar nisem bil skojevec, nisem bil z nikomer tako povezan, da bi moje dejanje imelo velik pomen, sem razmišljal. Tedaj pa je avto s Hitlerjem odpeljal mimo mene in se podal proti porušenemu mostu.

V vrtinariji pa nisem ostal dolgo: po štirinajstih dneh so me določili v partizanske enote. Direktor Lap se je čudil, da ga kot vrtnar s poklicem tako hitro zapuščam. Toda dal mi je 100 lir, mi podal roko in mi zaželel vso srečo...

Ni bilo lahko biti bolničar

Že leta 1942 sem se prijavil na enotedenski tečaj za bolničarja. Mislim, da je bil vodja tečaja dr. Zmago. Bil sem pomočnik mitraljezca, pa me je rezervna cev pri vsem tem tako ovirala, da sem izkoristil to možnost in tako to nalogo predal drugemu. Predal sem mu tudi cev in torbo s strelivom, a sem vseeno nosil dve torbi: eno za osebne stvari, drugo za povoje in za vse, kar smo si kot bolničarji lahko privoščili. Ni mi bilo treba hoditi na stražarsko službo in ne v manjše izvidniške patrulje. Držati sem se moral večine. Zelo malokrat je kdo potreboval kakšne tablete; najbolj smo uporabljali jod za zdravljenje raznih udarcev ali prask. Tako v času, ko ni bilo akcij, za mene ni bilo dela. Tu in tam se je včasih kdo vrnil iz patrulje,

v kateri je pri srečanju s sovražnikom staknil toliko, da mu je bila potrebna moja pomoč.

Po vključitvi v novoustanovljeno brigado Matija Gubca sem prav tako ostal četni bolničar. Po nekem pohodu na Hrvaško smo se ustavili v neki vasi, v kateri pa ekonomski niso mogli dobiti ničesar. Tudi jaz sem imel pravico do počitka. Ker doslej ranjencev nismo imeli, sem se spravil v sobo, kjer je bila naša četa. Komaj sem dobil še prostor, da sem se vsedel na rob postelje, noge pa sem imel med spečimi borci na tleh.

Kmalu sem trdno zaspal, zbudil pa sem se zadnji, ko so že klicali »bolničar, kje je bolničar.« Ves omotičen sem šel iz hiše, ki jo je zadela v vogal letalska bomba. Drugim, ki so ležali na tleh, ni bilo nič. Mene, ki sem stal, pa je pritisk eksplozije bombe vrgel v nasprotno steno. K sreči je bila hiša lesena in se ni nič zrušilo name. Moral pa sem ves omotičen na delo. Previti sem moral devet ranjencev, nekaj težjih, nekaj lažjih. Italijanski bombardier znamke »Savoia« pa je bombardiral še kar naprej. Takrat pa sem videl zbegane kmete, ki so iz razbitih domaćih nosili različne živež: mast, slanino, moko, krompir in vse, kar bi si želel kupiti v trgovini.

Ranjene je bilo potrebno takoj prepeljati od ekonomov. Za ranjence sem takoj zahteval slanino in kruh, potem še vrečo moke in krompir, kajti bolnici je vsak proviant prišel prav. Preden smo ranjence spravili na varno, pa je bilo za mene še dosti dela.

Ko padajo bombe

Bilo je spomladi leta 1943. Bil sem borec Gubčeve brigade, ko se je njen 1. bataljon moral umakniti premočnemu sovražniku na Kočevsko, proti Podstenicam, kjer so bile že vse vasi požgane. V nekem požganem zaselku smo se po nočnem maršu ustavili. Čas je bil za kosilo in kuharji so si napravili kuhinjo v eni izmed požganih stavb. Sovražniki so po dimu iz hiš seveda vselej vedeli, da smo tam partizani. Tako kot smo mi videli v dolino, je sovražnik opazoval hribe.

Posedli smo na plano v zapuščeni sadovnjaku, konji štaba pa so se pasli na tej zeleni površini. Mimo je tekla cesta na Podstenice. Kot po navadi smo se najprej lo-

tili čiščenja orožja. Vode iz vodnjakov nismo upali piti, je pa bila dobra za umivanje. Kar naenkrat pa zaslišimo brnenje aviona, bil je visoko, en sam italijanski bombnik. Kar naenkrat opazimo, da v velikem številu letijo tudi cigari podobni predmeti. Takoj nam je šinilo v glavo, da nas je izdal dim in da so to dobro namerjene bombe. Še prej pa sem stekel k štabni konjema, da se ne bi sprehajala in z gibanjem izdala naš položaj.

Začele so padati bombe. Vedno večje so bile in padale so prav nad nas. Vržem se pod cesto. Ko smo opazili, da se letalo oddaljuje in se več ne vrača, smo ugotovili, da sta ubita le konja in da so bombe razdejale kuhinjo. Od borcev ni bil ranjen nobeden in tudi ubit ne. Mene kot bolničarja niso potrebovali. Če bi pa držal konje ves čas, bi verjetno obležal z njima, saj je padlo na cesto kar pet tridesetkilogramskih bomb; ostale so padle po sadovnjaku, travniku in po požganih zgradbah...

Kuharji so začeli kuhati namesto kosila večerjo. Pri bombardiranju pa sem se od tedaj ravnal po drugačnih načelih; nisem več preprečeval gibanja ali kaj podobnega, temveč sem se poskušal dobro zakloniti. Vselej pa se le ni dobro ravnati po pravilih, ki jih slišiš na predavanjih, kajne?

Med ustaši

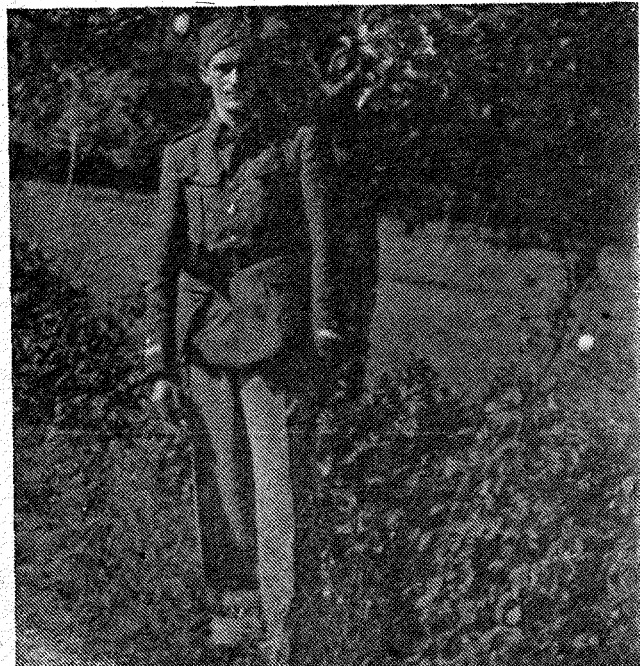
Menda smo bili med prvimi partizani, ki smo se po naključju znašli med ustaši. Poudariti moram, da prostovoljno mednje nismo šli, je pa tako nanese – za celih pet ur.

Komisarja, kapetana Jožeta Gerbca, podporočnika Franca Šetina in mene so po umiku iz Zagorja ob Savi (bil je pohod naše 6. brigade Slavka Šlandra v Savinjsko dolino) ob počitku nekje na Dobroveljski planoti, poklicali v štab brigade. Ukazali so nam, da se nemudoma oglasimo v štab 4. operativne cone. Bilo je 7. maja 1945. leta. Naslednjega dne zgodaj jutraj smo krenili v dolino. Pri Strnadu ali Tomaču, ne vem več natančno, smo izdatno zajtrkovali, lastnik kmetije pa nas je z vozom in starim kljušetom pripeljal do Braslovč. Vožnja je trajala točno do poldan. V Braslovčah nas je širokogrudno sprejel terenski delavec, vsaj tako je rekel. Ukvarjal se je

menda s športnimi konji in nam zagotovil, da nas bo po kosilu zagotovo pripeljal na cilj. In res: ura je bila približno pol treh, ko smo se vkrcali na zapravljenec z gumijastimi kolesi in z dvema vprežnima konjema.

Žal pa je bila vožnja zelo kratka: iz Braslovč le do križišča cest Polzela-Letuš-Braslovče. Po cesti proti Letušu se je namreč valilo

Tu pa je bila tudi motorizirana kolona tovornjakov. Sklenil sem tam najti kakšen osebni avto. Tu me je bilo veliko manj strah kot med ustaši, čeprav so me tudi Nemci grdo gledali. Kaj kmalu pridem do nekega terenskega vozila in porečem vozniku, da nam je nujno potreben avto; če ga lahko nekako obrne in spravi do križišča. Voznik je bil takoj vo-

Pisec tehle spominov leta 1945 – v tej uniformi je stopil tudi med ustaše...

morje ustašev. Veliko napako bi napravil, če bi ukazal voz obrniti – opazili bi nas. Zato smo se raje podali v boj. Voznika smo napotili nazaj. Previdno smo se pomikali, a po vsej poti nismo došli nobenega ustaškega oficirja. Kaj bi jim le odgovorili, če bi nas vprašali, kaj delamo med njimi! Na cesti proti Celju smo zopet srečevali ustaše, pa tudi četnike, ki so hodili bolj disciplinirano. V razdalji treh do petih metrov so oboroženi hodili po eni strani (proti Ljubljani), neoboroženi pa po drugi strani ceste (proti Celju). A se ni nihče zmenil za nas. Približno ob osmih smo prestopili most v Letušu, ki je bil iz gradu in postojanke osvetljen z žarometi.

Tu pa so bili Nemci. Gerbec mi takoj, ko vidi kolesarje s kolesi, naroči, naj poskusim odvzeti kolesa. Mirno sem stopil do nekega podoficirja in ga prosil, ta pa mi je izročil kar prvega. Vendar je bilo kolo tako težko, da sem se takoj premislil. Vljudno sem mu ga vrnil, saj s takimi kolesi po hribih in dolinah ne bi prišli daleč.

ljani ustreči in že smo ga imeli na križišču. A glej ga, vraga! Zadnji sedež v avtu je bil zagrajen, avto je bil neuporaben in moral sem iskati naprej. Prišel sem do osebnega vozila znamke opel kadett, v katerem je sedel mlad nemški voznik. Ta mi je povedal, da je ta avto komandanta in da ga mora vsekar prejši vprašati. Iz gruče radovednih Nemcev pa se oglasi nek črnolasec in reče: Mene vzemite, sem Holanec.

Že sva se odpeljala po nekih grapah do križišča – ves srečen, da je šlo vse zlahka, tudi pomislil nisem, da bi nas lahko sedaj napadla kakšna naša zaseda. Nasprotno, v Radmirje smo se pripeljali, ne da bi vedeli, ali je brigada že sploh tu. Povsem naključno zagledam neko brlivko v veži hiše in takoj spoznam brigadne kurirje. Slaba straža, sem pomislil. Štabovci bi radi dobili avtomobil, pomagal sem jim, da so prišli do tovornjakov. Z njimi so se 10. maja pripeljali v Celje, na cilj pa je prišla tudi Šlandrova.

imeli kljuke, vrata so le znotraj zapahnila. Kadar so bili zunaj, hiša ni bila zaprta, ko pa so bili vsi v njej, so se zapahnila.

Marija je odprla vrata in zagledala pred sabo skupino »partizanov«. Nikogar ni poznala. Vprašali so, če so bili Nemci pri njih. Marija je odkimala in rekla, da jih ni videla. Nekako kar odrinili so jo in skupina mož je stopila v koč. Mož Alojz je kuril v krušni peči in jih švrknil s pogledom. Tudi on ni nikogar prepoznal, zato je mirno kuril dalje.

Pogorevčevi so bili previdni. Hrane jim niso dali, saj jim je bil sumljiv že ukazovalni glas. Partizani za hrano največkrat sploh prosili niso, kar po njihovem obnašanju so največkrat spoznali, kako so lačni, kako so potrebni hrane. Ponudili so jim, kar so pač imeli.

Pa je eden izmed njih za-

gledal v sobi Hitlerjevo sliko. Nemci so namreč zahtevali, da je morala Hitlerjeva slika viseti v vsaki hiši. Tisti, ki je sliko zagledal, jo je snel in začel kričati, kakšni zagriženi Nemci so. Alojz ga je začudeno gledal in rekel, da pač tako zahteva nemška oblast. Mislil pa si je, toliko partizanov je že bilo v hiši, a se nihče ni spotaknil ob to, le tile. Nekaj je posumil, a je molčal. Obiskovalci pa so raztrgali Hitlerjevo sliko na drobne kose in jih razmetali po hiši. Še so robantili po hiši, da so jih otroci začudeno in s strahom gledali, nato pa so odšli. Še prej pa so jim zagrozili, da Nemcem ne smejo povedati o njihovem obisku, sicer bodo z njimi poročali...

Pri Pogorevčevih pa se še niso dobro pomirili, ko je ponovno razbijalo po vratih. Že ob pogledu skozi okno so opazili vse polno nemških

uniform. Kričali so pri vratih, naj jim odprejo. Odmaknili so zapah in Nemci so vdrli v hišo. Kričali in sprasevali so, kje so banditi; ali so bili kaj pri njih, so silili vanje. Po glasu pa je kmalu spoznala prejšnjega obiskovalca. Takoj je vedela, pri čem je in kaj mora storiti.

Povedala jim je, da so malo prej bili partizani pri njih in da so že odšli proti gozdu. Če pohitijo, jih lahko še dobio. A Nemcem se ni nikamor mudilo. Med tem časom pa je že eden prinesel konce raztrgane Hitlerjeve slike. Ogledovali so si konce in zopet začeli kričati, kdo je to storil. Mož je povedal, da so partizani, ki so bili prej pri njih, raztrgali Hitlerjevo sliko in jim zaradi nje tudi grozili. Niso bili zadovoljni in nič ni pomagalo. Obstopili so ga, mu povedali, da mora z njimi in ga kar takega, kakršen je bil doma, odvedli iz

hiše. Odšel je kar v cokolah.

Otroci so se jokali, mati pa je prosila, naj ga pustijo, a vse zaman. Odvlekli so ga v Vitanje v zapor.

Sredi žalosti in joka se je ta večer k Pogorevčevim oglašil Grgunov Lovrek, ko se je vračal domov iz Šenflorjana. Veseli so ga bili.

Tako so ljudje pod Glazutsko planino visoko na Pohorju, dočakali zimo 1943/44. Ta zima je kmalu zaprla duri, a se je proti novemu letu vreme znova otopilo in pobralo sneg. Mislili so že, da je zime konec, da se je začela težko pričakovana pomlad.

V februarju pa je znova začelo snežiti in nikakor ni hotelo nehati. Več kot meter ga je zapadlo. Od hiše do hleva so otroci napravili pravi rov, skozi katerega so hodili v hlev pokladat živini.

(se bo nadaljevalo)

Marijina starša Franciška in Friderik Vetrih s Tolstega vrha (fotografirana po vojni)

Moja generacija

Moja generacija je generacija otrok, ki hodimo v osnovno šolo in imamo veselo, težko, večkrat tudi žalostno življenje.

Imamo svobodo in mir, kar je najpomembnejše. Imamo tudi električne naprave, računalnike, lepa oblačila in še marsikaj. Marsikdo nam poreče: »To se vam godi!« Pa ni natanko tako. Imamo tudi skrbi, ki jih marsikdo starejše generacije ni imel. Naš dan je tako poln in nabit, da komaj najdemo čas za malico in kosilo.

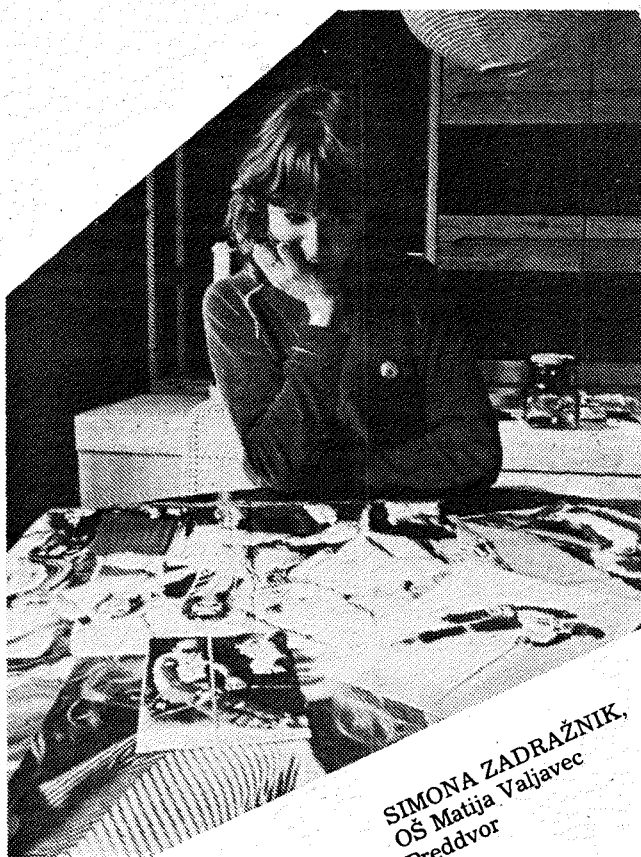
Da, čas nas neprestano priganja. Če ne verjamete, prisluhnite: Zjutraj, ko sladko spimo, zazvoni ura in pohite! moramo v šolo. Le kdo je izumil uro, to ropotajočo stvar?! Če je ne bi bilo, bi lahko še naprej sladko spali. In tovarišica nas ne bi kregala, če bi zamudili pouk. Prvo uro smo še vsi zaspani, morali pa bi biti zbrani in sploh delavni. Zgodi se, da že navsezgodaj pišemo kontrolno nalogo. Vsi stiskamo pesti, misleč: Da bi le pozabila dati nalogo! Če imaš smolo, dobiš med poukom cvek. Med odmorom si želimo oddahniti, pa si nimaš kjer. Vsi se prerivajo, nekateri tepejo, kričijo, lahko jo dobiš tudi po glavi ali pa te kdo spotakne. Večina posedi kar po torbah – kakor kup nesreče.

Sprašujem se, ali se je tudi mojim staršem podobno godilo. Joj, prejoj! Ko smo končno doma, delamo naloge in naloge. Potem se učimo, učimo in še enkrat učimo. In ko je vse to končano,

naj bi pomagali tudi doma. Saj nas tako učijo v šoli. Če si želimo kaj kupiti, poslušamo: »Varčujte!« In tako večkrat premišljamo o prečudnih stvareh. Naša otroška domišljija je vsega zmožna.

Veste, naši dnevi pa so lahko tudi super. Saj so tu prazniki, počitnice, sobote z nedeljami. Pestre so lahko tudi naše šolske ure, posebno takrat, ko je tovarišica dobre volje, če manjka in jo nado-

mešča kdo drug, najbolj pa takrat, ko odpade pouk ali pa imamo športni dan. Prelepo nam je, če gremo v gozd, se lovimo in dihamo svež zrak. Če malo pohitimo z učenjem, se najde tudi med tednom kakšna urica prostega časa. Takrat začne srce hitreje biti. Plezamo po drevesih, skačemo, kričimo, teka, se smejimo. Da, tudi smejimo! Teh trenutkov vam ne morem opisati. Polni veselja so, razigranosti in svobode, ki jo imamo tako zelo radi.

SIMONA ZADRAŽNIK,
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Iz našega pesniškega zelnika

Domovina

Domovina je žitno polje,
ki se v vetru igra.
Domovina je travnik cvetoč,
v katerem vriskam pojoč.
Domovina je moja pesem,
potok žuboreč,
ki teče in teče
vse tja do slapov šumeč.
Domovina je pesem moja,
pesem ptic,
ki letijo vse tja do goric.
Domovina je roža,
ki cvete v spomin.
Domovina je sinje nebo,
ki sega vse tja do vetrov.
Domovina je plavo morje,
ki čuvajo ga moje roke.
Domovina je moje veselje,
v njej se izpolnijo želje.
Domovina je zibelka mojega otroštva.
Domovina je naša mati,
ki jo moramo spoštovati.
Domovina smo mi vsi
in ne nazadnje tudi jaz in ti.

MAJDA LEVAK, 8. r.
OŠ Artiče

Nekoč in danes

V vojni vihri se je rodila
iz muk in trpljenja,
iz težkega življenja,
a premagati se ni pustila.

V svobodi zgradili ceste, tovarne,
mostove in elektrarne so naši dedje,
danes v pisarnah, tovarnah,
na poljih se trudijo naši očetje.

Zdaj srečno živimo, se igramo, učimo,
mogoče nekoč na Luno bomo stopili,
a vedno bomo pazili,
da dnevi vojne se ne bi vrnili!

MARKO ŽIVEC, 5. b
OŠ Janka Premrla-Vojka
Koper

Srce sem čutila v grlu

Strah me je... Ni me strah! Če preživim današnji dan, bom še dolgo živela. Oh, joj! Samo še petnajst minut... deset... Tresem se kot šiba na vodi. »Te je kaj strah?« vprašam najbližjo prijateljico. Samo z roko mi nakaže, pa je zadosti. Nisem torej edina, ki se trese pred nastopom.

»Gremo! Hodite lepo po vrsti! Tišina!« Takšna so bila navodila naših spremljevalcev. Vse okrog nas je bilo polno ljudi, ki so nas rado vedno opazovali. Mislila sem, da bom slišala kakšno pripombo glede naših oblek.

Pa nič. Ojoj! Srce čutim v grlu. Kako neprijeten občutek. Kot bi me nosila luna, sem se počasi opotekala na oder. Nekajkrat sem globoko zadihala, da sem se vsaj malo umirila. Napovedovalka je nekaj spregovorila in začelo se je. Pred nas je stopila tovarišica Varlova. Požrla sem slino in uprla pogled v zborovodjo. Znak za začetek. Nekaj trenutkov sem samo odpirala usta, nato se mi je nekaj utrgalo, sprostila sem se in zapela. Joj! Smo že pri drugi kitici. Počasi, v ritmu, moramo se zbrati! Levo, desno... Edino, kar slišim, je

navdušen aplavz. Vidim nasmejane obraze poslušalcev. Ne smem dovoliti, da me to prevzame. Čaka nas še težka pesem – Beethovnova Oda radosti. Zdaj potihno, zdaj počasi, malo glasneje, spet tiše...

»... vsi ljudje smo bratje spet!« Končno! V dvorani so vsi prevzeti, mi pa odhajamo s prizorišča.

Smo uspeli? Uspeli smo! Kako prijeten občutek! Hurra!!! Uspelo nam je. Prihodnjič bomo lahko peli na republiški pevski reviji v Zagorju!

BETI OJSTERŠEK,
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Vsi smo kulturni

No, mogoče ne prav vsi, čeprav bo vsak zase zatrjeval, da je zelo kulturn in aktiven na vseh področjih in ni nikoli naredil kakšne napake. To pa še zdaleč ni res, saj nas na kulturnem področju prekaša marsikatero društvo ali mogoče celo vsak upokojenec. Videti bi morali, kako aktivno je naše Društvo upokojencev Sežana! Udeležujejo se vseh mogočih tekmovalij, ukvarjajo se s streljanjem, kegljanjem, številni pa so vključeni v njihov pevski zbor. Mi, osnovnošolci, se z njimi ne moremo primerjati, čeprav vsi trdijo, da bi morali biti veliko bolj aktivni, ker smo pač mlajši. Pri tem pa nihče ne pomisli, da imamo veliko manj časa in veliko skrbi, ki nam vsak dan bolj ali manj načenjajo naše rahle živce. Sam pa mislim, da bi se morali v prihodnje le malo bolj in v večjem številu ukvarjati s športom in kulturo, čim manj pa posedati pred televizijskim sprejemnikom.

PATRIK KOCJAN, 8. b
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Slovenski jezik je del naše domovine

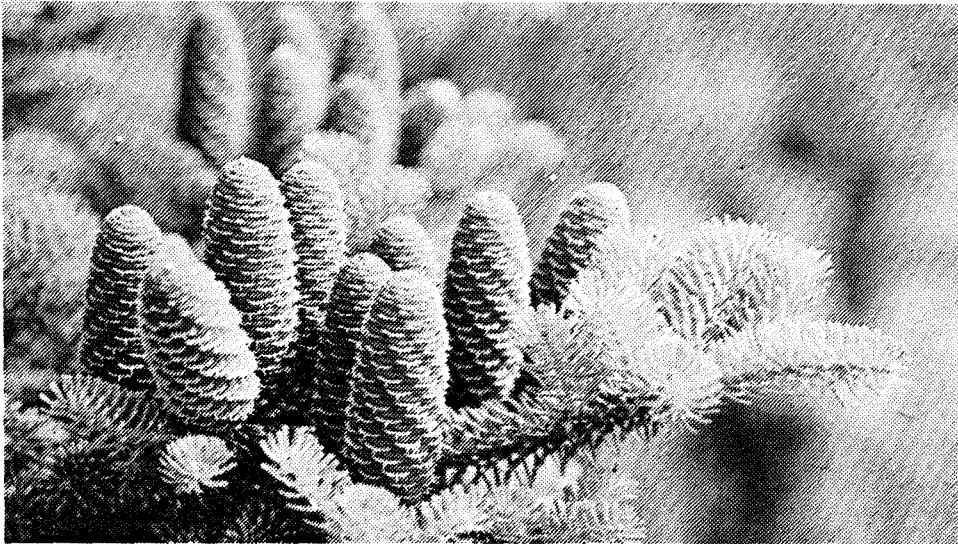
Slovenski jezik imam zelo rada. Zato je moj najljubši predmet slovenščina. Zelo rada pišem z lepo pisavo. Včasih kaj tudi grdo napišem. To pa tedaj, kadar se mi mudi. Uči nas tovarišica Milena in včasih tovarišica Janja. Ogledamo si kakšne igrice, filme in razne filmske oddaje. Nato se pogovarjamo in o tem pišemo.

Najraje pišem. Včasih me prevzame branje, če je kakšno lepo berilo ali knjiga.

Med vojno ljudje niso smeli govoriti slovensko. Tudi slovenskih knjig niso smeli imeti. Zdaj pa lahko beremo slovensko, kolikor hočemo, a veliko jih je, ki se ne zmenijo za knjige. Slovenski jezik je del naše domovine in kdor ne ljubi tega jezika, ne ljubi svoje domovine.

KATJA KOZJAN, 3. r
OŠ Stranice

Zeleni svet

Ali veste, na kaj mislim? Mislim na lepo naravo, ki je imamo v Sloveniji vedno manj. Včasih pozabimo nanjo in okolje ostane grdo onesnaženo. Iz leta v leto smo manj previdni. Gozdovi umirajo, in če ne bomo bolj pazili, bomo kmalu ostali brez čistega zraka in lepega zavetja. Vedno več je tovarn, iz katerih se kadi škodljiv dim in plini. Tudi naše gore so onesnažene z odpadki, ki jih puščajo razni turisti pa tudi domačini.

Za naše okolje bi morali bolj skrbeti, da bi ostalo čisto in privlačno za tujce in domačine. Če bomo lepo poskrbeli zanj, bomo tudi lepše živeli!

VLASTA STIBRIČ, 5. d
OŠ 15. divizije Grm
Novo mesto

K poslanemu pa je Vlasta dopisala: »Za objavo mojega prvega prispevka v vašem časopisu se vam najlepše zahvaljujem. Hkrati obljubljam, da se bom z veseljem vključila med mlade dopisnike TV-15.«

Vlasta, lepo pozdravljena med nami, saj v našem krogu potrebujemo čim več takih, ki znajo premišljati, pisati in s tem pomladiti naš TV-15.

Ziva

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Kultura pa taka!

»Zgodovina. Test. Ni mi čisto jasno, kaj naj pišem, zato berem, kar je napisano na panoju. Tam piše vse mogoče, kot na primer: »Pičo, Bobi +«, potem je nekaj načečkanega, čisto zraven pa še »Mojca + Dejan«. V lepo okrašenem srčku je napisano »David iz srednje šole.« Potem izveš, da je tisti, ki to bere, osel. No, piše še marsikaj drugega, vendar, mi smo kulturni narod in grdi besed ne bom navajala, če pa koga zanima, naj si ogleda pano v učilnici zgodovine v naši šoli.

Končno je odzvonilo konec ure. Oddam test in odidem iz razreda. Komaj se pojavim na hodniku, že vse okoli mene kriči: »Pišče, pišče...!« Enega pošteno zmlatim. Če bi vam povedala, kaj mi je tisti tip potem rekel, bi morda kdo mislil, da Slovenci nismo kulturni narod.

Ko sem po koncu odmora hotela spet v razred, nisem našla svoje torbe. Če pa bi takrat kdo mene slišal, bi bil čisto prepričan, da Slovenci nismo kulturni.

Tako nam ob kulturnem prazniku piše NADJA PIŠČANEC iz 8. c razreda osnovne šole Srečko Kosovel v Sežani, seveda tudi članica njihovega novinarskega krožka. Pa se še mi pridružimo temu premišljanju, dragi mladi prijatelji, namreč o tej vrsti kulture – kulture med ljudmi, kulture obnašanja. Mislim, da kar vsak zase dobro ve, kdaj je njegovo vedenje kulturno in kdaj ne. Ali je pozdravil soseda ali je pogledal v tla. Ali je v parku poiskal koš za smeti ali je »svoje ostanke« odvrnil kar sredi poti. Ali je v kinodvorani ali na kakem drugem javnem prostoru kulturno sedel in se pogovarjal ali pa je kričal in »se režal«, da je bil videti bolj imeniten in so bili ostali prisiljeni gledati ter poslušati njega namesto tisto, zaradi česar so prišli. Še in še bi lahko naštevali takšne primere. Tudi pisanje vsemogočega po zidu in lepljenje žvečilnih gumijev vsepovsod ni kulturno. Toda, sedaj ne mislim učiti. Vsak zase naj premisli. Tudi nočem trditi, da je ves mladi rod nekulturn ali pa sploh – samo mladi rod. Žal pa je tako, da manjšina vrže senco na vse in če se to od daleč gleda, je videti vse črno.

V vaših spričevalih imate med drugim zapisano tudi VEDENJE. Včasih so nam ga ocenjevali tako, kakor druge učne predmete – s številkami od 1 do 5. Danes poznate vzorno, primerno in manj primerno vedenje. Če bi šla raziskovat, se zdi, da bi našla kaj malo vzornega. No, primerno še gre, manj primerne pa si, dragi mladi prijatelji, nikakor ne smete privoščiti, kajti, kamorkoli boste šli po osnovni šoli, povsod bo šel glas za vami. Saj poznate tisto: Dober glas seže v deveto vas. Prav tako pa seže tudi slab. Takih, ki rušijo ustaljeni red, nikjer ne marajo.

Kakršno kulturo si boste ustvarili sedaj, v mladih letih, takšno boste vedno nosili v sebi, jo boste znali spoštovati pri drugem in če jo boste imeli, jo boste lahko tudi razdajali. Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pogovor s sekretarjem MK ZRVS Ljubljana Organizacija se stara

Mestna konferenca ZRVS Ljubljana je pred dnevi sprejela letošnji program dela. V njem ni veliko nalog, vendar to še ne pomeni, da se ljubljanskim rezervnim vojaškim starešinam ne bo treba lotiti dela in se prizadevati za njihovo uresničitev. Kako je nastajal program dela za letos in katere so poglavne naloge v njem, smo se pogovarjali s sekretarjem MK ZRVS Ljubljana Dušanom Dolencem.

»Program dela naše organizacije in vseh drugih organizacij ZRVS nastaja v daljšem časovnem obdobju. Vsaka komisija, ki je organ predsedstva MK ZRVS, pripravi predloge s svojega področja dela. Seveda ti predlogi niso rezultat razmišljanj članov komisije, ampak temeljijo na srednjeročnih usmeritvah za obdobje od 1986. do 1990. leta, sprejela pa jih je republiška konferenca ZRVS Slovenije. V osnutku programa dela pa so vključene tudi dejavnosti, ki jih od ZRVS pričakujejo drugi organi in organizacije. Pomemben smerokaz naše dejavnosti so tudi partijski kongresi, predvsem tisti dokumenti, ki se nanašajo na splošno ljudsko obrambo in družbeno samozagato. Ko je ta program usklajen, ga pošljemo občinskim organizacijam, ki nam ga vrnejo s svojimi pripombami. Ko preučimo pripombe in jih večino tudi upoštevamo, gre osnutek programa dela na predsedstvo, ki ga spremeni v predlog, tega pa nato sprejme konferenca na rednem letnem zasedanju. Novost pri našem programu dela pa je terminski rokovnik, kjer je natančno zapisano, do kdaj mora biti katera dejavnost opravljena.«

Katerim nalogam ste namenili največ pozornosti v letošnjem programu dela?

»Glavne dejavnosti bodo letos potekale na treh področjih našega delovanja: v usposabljanju, kjer želimo povečati udeležbo na vseh področjih izobraževanja in urjenja, v organizacijsko-kadrovskih zadevah, kjer bomo skušali vključiti v delo čim več mladih rezervnih vojaških starešin in v informativno-propagandni dejavnosti, kjer tudi nismo zadovoljni s trenutnim položajem.«

Ce ste v program dela zapisali, da želite povečati udeležbo na usposabljanjih, morate vedeti, kako boste to storili.

»Posodobitev usposabljanja in povečanje udeležbe na vseh oblikah izobraževanja je prav gotovo prednostna naloga naše organizacije. V lanskem letu se je samo devetinsitrideset odstotkov ljubljanskih rezervnih vojaških starešin udeležilo usposabljanja, kar je izredno malo. Po nekaterih drugih podatkih naj bi se veliko naših članov udeleževalo drugih oblik obrambnega usposabljanja. Toda prepričan sem, da so to tisti starešine, ki so bili na usposabljanjih tudi v naši organizaciji; tako je odstotek udeležbe še vedno majhen. Že leta in leta poteka usposabljanje po enakih načelih in nujno moramo pri tem nekaj spremeniti. Rezervnim starešinam moramo ponuditi tisto, kar potrebujejo, vendar pa mora biti snov pri-

pravljena na določeni ravni in pod to se ne moremo in ne smemo spustiti. Pripravljena snov pa mora biti prilagojena tudi okolju, v katerem živijo rezervni vojaški starešine. Pomemben dejavnik pri usposabljanju je tudi število ljudi. Tako skupine ne bi smele biti večje od štirideset do petdeset udeležencev, kar omogoča seminarski način dela. Vse bolj pa se uveljavlja individualni način usposabljanja, ki ga bomo letos še bolj podpirali in priporočali.«

Ali to pomeni, da boste letos čisto na novo zastavili usposabljanje v naši organizaciji?

»Ne, čisto na novo ne bomo začeli. Nekatere izkušnje smo si pridobili s specialističnim urjenjem. Lani in letos smo in bomo pripravili urjenje za starešine sanitetne službe in ABK obrambe. Lani smo pripravili specialistično urjenje za sanitejce. Udeležilo se ga je osemsto petdeset starešin, kar je več kot sedemdeset odstotkov vseh starešin tega rodu. Takšen način dela se je pokazal kot zelo uspešen. Vendar pa v širše tovrstno usposabljanje ne moremo, ker enostavno nimamo sredstev za to.«

Dejali ste, da vas pomembne naloge čakajo tudi na področju organizacijsko-kadrovskih zadev?

»Statistika kaže, da se naša organizacija vse bolj

stara. To je morda presenetljiva ugotovitev, vendar je resnična. Vse manj je fantov, ki bi bili pripravljeni, da bi šli v šolo rezervnih oficirjev, pa tudi vseh, ki bi to želeli, ne sprejmejo v te šole. Tako smo lani v Ljubljani prijavi 127 kandidatov, sprejetih pa je bilo le 112. Drug problem pa je vključevanje mladih rezervnih starešin v našo organizacijo. Večina ima probleme z zaposlitvijo, imajo mlade družine, pa tudi njihovi interesi so ponavadi povsem drugačni, kot jih imajo člani naše organizacije. Letos bomo poskušali ta problem korenito rešiti. Več mladih bomo skušali pritegniti v organizacijo z bolj sodobnimi metodami in načini usposabljanja.

Povedati pa moram, da so najbolj delavni in zagnani stari in starejši člani ZRVS in marsikatera organizacija sploh ne bi delala, če ne bi imela njih. Mlade moramo

pripeljati in jih postopoma vpeljevati v delo, saj bodo morali sčasoma prevzeti vse funkcije v ZRVS.«

Zdaj ste govorili predvsem o kadrovskih zadevah. Kaj pa organizacijske zadeve?

»Nov statut, ki ga je dobila naša organizacija, postavlja nove naloge pred nas tudi na tem področju. Prej smo se rezervni vojaški starešine povezovali na teritorialnem načelu, to pa pomeni, da smo se združevali v krajevnih konferencah ZRVS. Statut pa dopušča tudi združevanje na proizveden način. Glede tega smo zadržani, ker niso zaživi aktivni po delovnih organizacijah in šolah. V Ljubljani bi lahko ustanovili več kot tisoč aktivov ZRVS, smo jih pa samo petdeset. Na podlagi tega sklepamo, da ne bo velikega, ali pa sploh nikakršnega zanimanja za ustanavlja-

nje osnovnih organizacij ZRVS. Prav tako nismo privrženci pobude, da bi ustanovili organizacijo ZRVS, v kateri bi bile samo ženske, ker menimo, da razmere za to še niso zrele.«

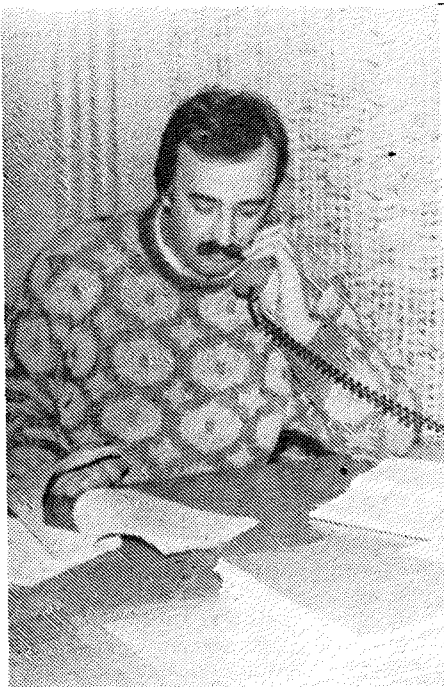
Zakaj pa niste zadovoljni s položajem na informativno-propagandnem področju?

»Ugotavljamo, da je informiranost znotraj organizacije slaba, informiranosti javnosti o našem delu pa skoraj ni. Zastavili smo si nalogo, da bi to v tem letu in prihodnjem izboljšali. Tudi v tem vidimo oviro pri vključevanju mladih rezervnih starešin v našo organizacijo. Obstajajo pobude, da bi začeli izdajati, priložnostno seveda, bilten, v katerem bi bile objavljene novice iz vseh krajevnih, občinskih in mestnih konferenc ZRVS v Ljubljani. Glede poročanja o naših dejavnostih v sredstvih javnega obveščanja pa si želimo, da ga bi bilo več in da bi bilo bolj kakovostno.«

V letošnji program dela ste zapisali tudi nekaj besed o zveznem in regijskem srečanju ZRVS?

»Tu je naša opredelitev jasna. Smo za takšna srečanja, ki s svojo vsebino omogočajo pretok in izmenjavo izkušenj o delu ZRVS ali pa krepijo in utrjujejo pripravljenost rezervnih starešin za izvajanje nalog s področja SLO in DS. Glede ponovne oživitve srečanja organizacij ZRVS glavnih mest republik in pokrajin pa ima MK ZRVS Ljubljane negativno stališče. Menimo tudi, da bi morali temeljito premisliti o pogostosti regijskih in zveznega srečanja ter vnovič oceniti njihov smoter in upravičenost.«

B. K.

Dušan
Dolenc

Kje so letos bili ljubljanski otroci med počitnicami? Svatba brez neveste

Velika reklama na televiziji in v časopisu o široki paleti dejavnosti, ki naj bi med počitnicami privabile in zamotile otroke v ljubljanskem Pionirskem domu – centru za kulturo mladih, je zvalila tudi nas, da se oprtamo z vsemi novinarskimi pritisklinami – od fotoaparata do beležke in svinčnika – ter skočimo pogledat, kaj se dogaja v prostorih doma.

Polna pričakovanja veselega živčava sem stopila skozi vrata, na katerih je visel plakat, ki je razodeval skrbno pripravljen štirinajstdni počitniški program – od 18. do 29. januarja. Toda, nasproti mi pride samo tišina. Spet prislunem – spet nič. Bilo je tako, kakor bi prišla na svatbo, ki je ostala brez neveste. Vse skrbno pripravljeno – od mentorjev-strokovnjakov do snovi, ki se je bila voljna prepustiti obdelovanju otroškim rokam, pa do vložene velike mere dobre volje organizatorjev iz Pionirskega doma. Le kje so ljubljanski otroci? se sprašujem. Sedijo pred televizorjem? Se dolgočasi? So prepuščeni cesti? Jih nič ne zanima? Tako se sprašuje tudi vodja oddelka za kulturno vzgojo Bojan Martinec, s katerim sva poklepeta o organiziranih počitnicah pa še o marsičem v zvezi s Pionirskim domom in željo, da bi dom resnično zaživel

kot center otrok in mladine, kamor bi spontano prihajali in se tu počutili »na svojem«.

Prvi teden je bil namenjen počitniškemu kinu z bogatim sporedom, v katerega so bili vključeni avtorski kratki otroški filmi – delo gojencev Pionirskega doma, nekaj namenjenih, učnih, zabavnih in risanih filmov iz obsežne filмотeke PD, na ogled pa so bili tudi video otroški slovenski filmi, kot na primer Učna leta izumitelja Polža, Sreča na vrhovi in podobni. A celo film, ki je najmanj utrudljiv, ni privabil mladega rodu. Če bi zunaj in po okoliških gričih ležal sneg, bi bilo razumljiveje, da je dvorana, razen enega, dveh ali treh gledancev, prazna. Tako pa...?

Morda bo več zanimanja za kulturno-estetske dejavnosti, so si mislili čakajoči mentorji kulturno-estetskih delavnic v drugem tednu vsak dan od 10. do 12. ure. Pa do srede, ko

smo bili na obisku, ni bilo kaj dosti več. V ponedeljkovo plesno delavnico so prišli štirje, devet jih je privabila lutkovna delavnica v torek, v sredo smo v glasbeni delavnici za klavirjem in bobni našli samo Gučkovo Tino s tovarišem Andrejem Rupnikom, vodjo glasbeno-vzgojne ustvar-

Tina Guček in roke tovariša Andreja Rupnika. Tina hodi v 4. a razred osnovne šole Mirana Jarca, doma pa je iz BS 3, kakor nam je povedala. Je odlična učenka in ima zelo rada počitnice. Vsestranska je: hodi v Kazino in k baletu, letos pa so doma kupili še klavir in – da bi vi slišali, kako zna že zaigrati! V ponedeljek je bila v plesni delavnici, danes sedi za klavirjem, jutri pa bo prišla slikat, ker ima tudi barve zelo rada.

jalnosti doma, v četrtek je vabila likovna delavnica, petek pa je bil za tiste, ki jim je pri srcu računalništvo. Simbolična pristojbina 1000 din na dan res ni mogla biti tista, ki bi odvrnila od udejstvovanja, saj s tem, ob tako majhni udeležbi, ne bo mogoče pokriti niti materialnih stroškov.

Pionirski dom je že v prejšnjih letih organiziral počitniške dejavnosti, vendar na nekoliko drugačen

način – v povezavi z mestno Zvezo prijateljev mladine, ki je v svoje programe uvrstila tudi obisk Pionirskega doma.

»Letos pa smo se odločili, naj bodo vrata med počitnicami odprta za vse,« pravi tovariš Martinec, »tudi za tiste, ki niso vključeni v varstvo preko ZPM. Naš namen je ponuditi otroku v času zimskih počitnic možnost ustvarjalnega preživetja nekega dopoldneva. Po drugi strani pa smo želeli na ta način približati kulturno-estetske dejavnosti vsem tistim, ki niso vključeni vanje med šolskim letom.«

Marsikdo namreč Pionirskega doma še ne pozna. Takole med počitnicami pa se seznanjajo, s čim vse se tu ukvarjajo in že se je zgodilo, da se je kdo po organiziranih počitnicah odločil, da bo tudi med šolskim letom ostal stalen aktiven gost doma. Kulturni oddelki imajo skoraj 1000 otrok, približno 2500 se jih zanima za tuje jezike, filmski abonma v kinu Mojca, ki ponuja filme, prilagojene vsem starostnim stopnjam – od predšolskih do zrelejših ljubiteljev filma – tudi beleži kakih 1000 pripadnikov.

»Borimo se za čim večje število udeležencev in se obenem trudimo, da s tem ne trpi kokovost pouka,« pravi moj sogovornik.

»Primanjkuje pa nam finančnih sredstev in prostorsko stisko imamo. Glejte, v naši hiši imamo prostrane marmorne hodnike, učilnice pa so majhne. In ker v prihodnje ne moremo pričakovati kakšnih prostorskih pridobitev, si poskušamo pomagati drugače – da namreč začnemo z dejavnostmi zunaj doma, v šolah in vrtcih. Mislim, da Pionirski dom v Sloveniji nikoli ni bil priznan kot institucija posebnega pomena, ampak bolj kot neka mejna dejavnost. Zato mu tudi družba ne namenja ne vem kakšnih sredstev. Več kot 70 odstotkov moramo ustvariti sami. In vendar je Pionirski dom kot institucija ustanovljena na ravni mesta Ljubljane, izpolnjuje pa mentorstvo (hospitacije), demonstracije, seminarje za vso Slovenijo.«

Vrnimo se k organiziranim počitnicam. Ali so organizatorje v Pionirskem domu vrge iz tira? Pravijo, da ne in da jih bodo tudi v prihodnje še naprej organizirali. Kljub temu, da je obisk takrat tako majhen, pomeni vendarle storjen korak, korak odprtih vrat. Upajmo, da bo v prihodnje njihov prag prestopilo več otrok. Za vsako stvar je pač potreben čas, da se razvije.

Ali pa so otrokom organizirane počitnice odveč? **Živa Drolež**

Pavel Šivic – osemdesetletnik

Skladatelj, pianist, vzgojitelj, libretist, esejist, kritik, in glasbeni publicist Pavel Šivic se je rodil pred osemdesetimi leti: 2. februarja 1908 v Radovljici v družini gozdnega inženirja. Osnovno šolo in gimnazijo je končal v Ljubljani, po maturi je študiral glasbo na srednji in visoki šoli državnega konservatorija v Ljubljani pri Janku Ravniku, Slavku Ostercu in L. Mariji Škerjancu. Diplomiral je kot prvi absolvent Osterčeve kompozicijske šole, hkrati je obiskoval germanistiko na filozofski fakulteti in bil soustanovitelj društva ljubljanskih konservatoristov. V letih 1931–1933 je študiral na mojstrski šoli državnega konservatorija v Pragi pri V. Kurzu in J. Suku. Po praški diplomii in odsluženju vojaškega roka je postal docent na državnem konservatoriju v Ljubljani, nato pa na glasbeni akademiji, vmes se je študijsko izpopolnjeval v Pragi pri A. Habi in V. Kurzu. Bil je učitelj in vodja pevskega zbora Emil Adamič s katerim je opravil turnejo po Bosni in Dalmaciji.

Aprila 1941 so ga spomlad mobilizirali, ujeli in prepeljali v oficirsko ujetniško taborišče Lübeck, pozneje v ujetništvo v Italijo. Po italijanski kapitulaciji se je rešil ujetništva, kratek čas poučeval na ljubljanski glasbeni akademiji, nato pa je septembra 1944 po skrivnih kanalih odšel v partizane in postal član propagandnega oddelka GŠ NOV in POS z imenom Ljubljanski. Po odhodu Karla Pahorja v SNOS je prevzel vodstvo Invalidskega pevskega zbora v Vojni vasi, z njim nastopil v Črnomlju in marca 1945 odpotoval v Italijo v Bari, kjer je dirigiral več koncertov. V drugi polovici aprila je z zborom odpeljal prek Splita v Biograd na moru in 10. maja nastopil v radijski oddaji v osvobodjeni Ljubljani. Koncert z Invalidskim pevskim zborom je ponovil 6. junija 1945. Priložnostno je dirigiral zboru še v letih 1947, 1952 in 1953.

V letih 1945–1946 je bil vodja odseka za glasbo v ministrstvu za prosveto LRS (zavzemal se je za ustanavljanje glasbenih šol po vsej Sloveniji). Hkrati je vodil pevski zbor delavskega društva Slavec. Od septembra 1946 je bil do leta 1949 izredni profesor na akademiji za glasbo v Ljubljani, od leta 1962 pa redni profesor za klavir, metodiko, klavirsko literaturo in spoznavanje glasbene umetnosti. Kot glasbeni pedagog je vzgojil mnogo obetajočih talentov. Dolga leta je bil predsednik društva glasbenih pedagogov Slovenije in predsednik Zveze glasbenih pedagogov Jugoslavije. Jugoslavijo je zastopal na konferencah Mednarodnega društva za glasbeno vzgojo na Dunaju 1961, v Budimpešti 1964, Interlakenu 1965 in Dijonu 1967. Šivic je častni član Društva glasbenih pedagogov Slovenije in član razširjenega odbora International Society of Music Education /ISME/.

Partizanski dirigent

Invalidski pevski zbor, ki ga je prevzel Pavel Šivic po Karlu Pahorju, je bil v partizanih ustanovljen kot posebno telo, ki je opravljalo naloge, kakor jo pojasnjuje naziv. Sestavljali so ga pevsko sposobni partizanski invalidi, ki niso bili več sposobni za boj, lahko pa so s svojim petjem še kako podžigali vneto za osvobodilni boj. Pozneje se je ta zbor preimenoval v Partizanski pevski zbor. Med znanimi skladatelji, ki so se pred odhodom v partizane poklicno šolali ali so si v določeni meri pridobili kompozicijsko tehniko v teku NOB, ki so delovali kot zborovodje in organizatorji glasbenega dela in so obenem še prispevali k glasbenemu delu Radia Osvobodilna fronta in Slovenskega narodnega gledališča, je bil tudi naš jubilar. Zanimivo je, da so nekateri izmed njih izšli iz kompozicijskega kroga Slavka Osterca, ki jih ni uvel le v sodobne evropske glasbene tokove, ampak

je izdatno vplival tudi na njihovo v levo poudarjeno orientacijo. / D. Cvetko/.

Tudi med temi je bil Pavel Šivic. Za vse te komponiste velja mnenje dr. D. Cvetka, pa tudi za tiste zunaj Osterčevega kroga, da so dobili spodbudo v osvobodilnem boju, v tematiki, ki se je izoblikovala v času velikih bojov za ponovno neodvisnost. Ravno v smeri zborovske glasbe, kjer je bila potreba največja, je glasbena produkcija v partizanih dala največje rezultate. Svoje zborovske skladbe so komponirali na aktualne tekste znanih partizanskih in anonimnih pesnikov.

Skladatelj

V partizanih je in po osvoboditvi Pavel Šivic napisal solistične pesmi s partizansko tematiko na besedila L. Kusterja, Kajuha, Marice Trbovšek v zbirki Zdravo tovariši (1945), Ciproš (Glazer, 1951), Fragment (Župančič 1957), Samota (1964), Tri pesmi (Senčar, Zidar 1964), Štiri pesmi (Bor 1964), Štiri pesmi (Bor, Golja) 1964, Pet pesmi (Vodnik, Župančič 1964), Pet pesmi (1964), Brinovka (S. Kosovel); za moške zборе: Dekle ob oknu, Svobodna Slovenija, Tovariš Tito, Nocoj tovariši v napad, Partizanska pesem, Jesenska, Ob razhodu (Levec), Mi gremo (Bor), Zimski počitek (T. Vidmar), Počastimo žrtve (Klopčič), Še iskra tli (Šmit); ženske zборе: Pomladni pozdrav (Župančič), Veter po-

mladni (Fatur); mešane zборе: Vstajenje Primorske (Gruden), Kovaška in Domovina je ena (Župančič), Borba, Drevesa v dolini (S. Kosovel), Pesem mladih (Iris); množične s klavirjem: Toplo utriplje srce (Levec), Himna na svobodi, Pesem zmage, Zapijmo slavo (Klopčič) in mladinske: Kje je zdaj naš očka (Apih), Po cestah zledenelih (Kosmač), V pozni noči, Soldaška (Prešeren), Dneva nam pripelji zar, Naš narodni dom (Gregorčič).

Pavel Šivic je napisal z vojno tematiko tudi kantato za solista, zbor in orkester Druge svetovna vojna (na Krležovo besedilo) in kantato Težko je najti pravo besedo za Partizanski pevski zbor in orkester, kantato Požgana vas za mezzosopran, bariton, zbor in orkester ter 14 mladinskih zborov za Kurirčka, ki so bili nagrajeni in odkupljeni, štiri pesmi za sopran, bas in veliki orkester Rdeči oblaki, Zaklinjanje za srednji glas in orkester, variacije na Naglo puške smo zgrabili za violino in klavir, skladbe za velike vojaške orkestre...

Naš jubilar sodi med najplodovitejše slovenske skladatelje, saj piše za vsa glasbena področja: opereto, opero, simfonično glasbo, kantate, balet, komorna dela, vokalne in instrumentalne skladbe, mladinska in pedagoška dela.

Most za glasbena prizadevanja v tujini

Slovenska glasbena zgodovina ga obravnava kot vedno živo, mobilno in raznosmerno razdajajočo se osebnost, ki je v tujini nešteto krat zastopal svojo domovino na kongresih Mednarodnega združenja za glasbeno vzgojo, nastopal zlasti kot pianist – spremljevalec in poudarjeno sodobno oblikoval svoje programe. Po festivalu Mednarodnega združenja za sodobno glasbo v Zürichu 1957, je organiziral združenje za reprodukcijo sodobne glasbe, na temelju katere je lahko v začetku šestdesetih let navezala svoj prizadevanja mlajša skladateljska generacija, pri čemer ni nikoli čutil estetskega

prepada z veliko mlajšimi. Ob vsej ekspresivni zavzetosti ali duhoviti lahkotnosti je do današnjega dne obdržal »razumsko izhodišče«, pri čemer izpričuje živo nagnjenje za sodobne težnje, ne da bi se za vsako ceno oprijemal modnih novosti. Odprt do vsega, kar se odvija okrog njega, pokriva njegov obsežni opus praktično vsa kompozicijska področja: orkestralno, koncertantno, klavirsko, kantatno, samosporno, zborovsko in operno. Žal nam prostor ne dopušča, da bi v tem zapisu navedli vsa njegova dela, naj se ob koncu omejimo zgolj na operno področje.

Še v študentskih letih je nastala njegova opereta, »Oj, ta prešmentana ljubezen« (1931). Vanjo je vključil kot skladatelj, ki je že v mladih letih bil odprt za vse novo in napredno, elemente tedaj moderne zabavne glasbe. Opereta je imela lep uspeh in uprizorili so jo kar štirinajstkrat.

Cortesova vrnitev – ustvarjalni vrh

Če polistamo po knjigi »Opera skozi stoletja« Jožeta Sivca, potem izvemo, da se je Pavel Šivic vrnil spet na gledališko področje šele v zrelih letih, a zato s toliko zahtevnejšim načrtom. V operi Cortesova vrnitev, ki je nastajala v letih 1970–1972, je združil vse bogate izkušnje, ki so se mu nabirale pri ustvarjanju številnih vokalnih in instrumentalnih skladb. Opera je bila ob krstni uprizoritvi leta 1974 v Ljubljani upravičeno deležna vsestranskega priznanja. Brez dvoma je to delo izrazil skladateljev ustvarjalni vrh in eno najboljših tovrstnih del. Besedilo je napisal Šivic sam po radijski igri Andreja Hienga. Ta umetniška literarna predloga s pretresljivo socialno idejo obravnava nadčasovno problematiko, čeprav je snov vzeta iz krvavih španskih osvajanj v Mehiki v šestnajstem stoletju. Zunanega dogajanja je malo, poglavito je dogajanje v Don Francisovi duševnosti. Ker Hien-

toliko bolj presenetljiva dramaturško izvrstna izpeljava Šivicevega libreta. Šivic je po sodbi Jožeta Sivca znal s pravim občutkom strniti besedilo predloge in ohraniti njeno bistvo. Povsem v skladu z njo je stil njegove glasbe v bistvu ekspresionističen, hkrati pa prepleten z močno realističnimi oziroma že kar naturalističnimi elementi. Čeprav Šivic ne teži za novim za vsako ceno in noče biti eksperimentalen, je njegova glasba dovolj moderna. Predvsem pa s sugestivno silo prikazuje duševnost junakov in prepričljivo izraža posamezna razpoloženja besedila. To je glasba, ki je vedno v gibanju in ki stalno priklapa poslušalčovo pozornost. Posebno pretresljivo izrazno intenziteto dosega v prizorih z Marijo in Franciscom Cortesom. Tudi instrumentacija je zasnovana večje in ekonomično. Zbor nastopa le mestoma kot aktivna in stvarna skupnost, večinoma je oratorijskega značaja, opazuje in razmišlja.

Najznačilnejša vrtilna Šiviceve izvirne ustvarjalnosti je vedno budni smisel za iskanje in ustvarjanje izvirnih oblikovnih in vsebinskih zamisli in odločitev. (Rafael Ajlec). Naš čili jubilar, ki je med drugim dobitnik Prešernove nagrade (1965), je kot partizanski zborovodja in skladatelj pokazal tudi izreden smisel za bogato ljudsko izraznost. Pesmi, ki jih je napisal v partizanih, so še vedno žive in jih pevci in zbori v radijskih oddajah in na koncertih še vedno prepevajo. In to je našemu jubilaru, ki praznuje te dni svoj visoki življenjski in umetniški jubilej, najlepša čestitka. Njej se pridružujemo tudi vsi partizanski kulturniki z željo, da ne bi tako kmalu presahnili njegova legendarno plodovita dejavnost. Partizanska knjiga bo v kratkem počastila njegov jubilej z izdajo knjige njegovih skladb iz ujetništva in iz partizanov v redakciji partizanskega soustvarjalca Cirila Cvetka, s katerim sta v partizanih nastopala kot pianista.

Dušan Mevlja

Najstarejša Tržičanka

Marija Škrjanec iz Seničnega, ki je bolj znana po domačem imenu Figarjeva Micka, je v sredo, 20. januarja 1987, praznovala visok življenjski jubilej – 99. rojstni dan.

Rojena je bila kot najstarejši otrok v sedemčlanski kajžarski družini, po domače pri Figarju v Kamnjaku pri Goričah, leta 1889. Doma so tudi izdelovali opeko in jo prodajali. Po šoli je šla z devetimi leti »služit« na kmete, v Goričah pri Bajdu je bila pastirica in dekla. Med prvo svetovno vojno je bila gospodinja pri Šulu v Seničnem, po vojni pa se je zaposlila v privatni čevlarski delavnici in po dveh letih šla delat v tovarno čevljev Peko v Tržiču, kjer je bila zaposlena do konca leta 1944.

»Pete sem »glozova«, se spominja. »Na ših sem hodila tri ure daleč s Kamnjaka v Tržič in nazaj. Potlej sem dobila v Seničnem stanovanje, da je bilo bolj blizu. Malo sem zaslužila, težko je bilo. Ata je bil »go-

dec«, rada sem plesala z brhkimi fanti. To je bilo fletno, ko sem bila mlada,« pripoveduje. Poročila se je v zrelih letih, ko ji je bilo 46 let, s čevljarjem Tonetom Škrjancem iz Seničnega. Imel je svojo suštarjo in doma šival čevlje... Ukvarjal se je tudi »s švercanjem« caharina (sladkorja) na Koroškem. Tako je leta 1934 po skrivni poti popevil tudi tovariša Tita čez Karavanke... Med vojno sta oba sodelovala s partizani, mož je za njih delal čevlje, Micka mu je pomagala in iz tovarne prinesla tudi kakšen manjkajoči del usnja... Nemci so jo konec leta 1944 aretirali in zaprli najprej v Tržiču, od tu pa januarja 1945 odpeljali v Begunjske zapore, kjer je bila pet mesecev, do osvoboditve. Po možu ima tudi partizansko spomenico 1941. Nedaleč od doma, na Veterinem, so ga leta 1945 podrle sovražnikove krogle. Tako je Marija Škrjanec ostala sama. Tako kot prej, ko sta

z možem stanovala v Seničnem, po domače pri Grosu, je tudi po osvoboditvi ostala pri hiši. Leta 1946 se je s 25 leti delovne dobe in 57 leti starosti upokojila in je hkrati tako tudi najstarejši upokojenec tovarne Peko. Prejema pokojnino in vojaško vojno invalidnino, od leta 1956 pa tudi družinsko invalidsko pokojnino. Namreč leta 1956 je tovariš Tito obiskal Tržič in se pri tem spomnil na svoj predvojni ilegalni prehod čez jugoslovansko – avstrijsko državno mejo in ga je zanimalo, kdo je tisti človek, ki mu je pomagal pri tem.

Vseskozi je pomagala pri Grosovi hiši, kmečkih opravilih in varovala otroke... Sedaj za njo skrbi možev nečak Peter Škrjanc z ženo Anico, teti pa pomagajo tudi njuni otroci Katja, Pavel in Robert. Marija Škrjanec je še pred kratkim dobro videla, sedaj pa ji je vid začel pešati. Pred devetimi leti si je ob padcu zlomila nogo v kolku in bila operirana. Od takrat ne more več samostojno hoditi. Bolj rahlega

zdravja je, a do nedavnega še kar živahna in zgovorna. Pravi, da ji ni nikoli dolgčas, čas krajša s kvačkanjem. »Če se pri kvačkanju zmotim, pa poderem in začnem znova. Zdravil ne maram. Pri hrani nisem natančna, me kar dobro postrežejo. Ampak mlečnih stvari pa ne maram, jih je bilo v mladih letih preveč,« je povedala. Škrjančevi so povedali, da je teta Micka zelo radovedna in jo vse zanima, kaj je novega na vasi. Razveseli se obiskov vaščanov in sorodnikov in obuja spomine na pretekla leta ali pa skozi okno opazuje naravo...

Ob njenem jubileju so Marijo Škrjanec iz Seničnega, prav na njen 99. rojstni dan, obiskali predstavniki družbenopolitičnih organizacij skupščine občine Tržič, predsednik skupščine občine Tržič Ivan Kapel, predsednik krajevne organizacije ZZZ NOV Križe, Občinske organizacije zveze vojaških invalidov Tržič in predsednik krajevne skupnosti Senično. Sicer pa so jo v teh dneh obisko-

vali tudi drugi predstavniki krajevnih družbenopolitičnih organizacij Senično, sorodniki in vaščani ter ji ob življenjskem

jubileju čestitali, izročili šopke cvetja in zaželeli zdravja.

Drago Papler

Marija Škrjanec v krogu svojih bližnjih.

Peter Čopi-Razor

Mesec dni je, kar smo se poslovili od enega prvih aktivistov OF v Čezsoči, Petra Čopija. Rodil se je leta 1903 v Čezsoči v Žužkovcih z 21 otroki. Bratje in sestre so morali s trebuhom za kruhom v svet, le Peter je ostal doma. A ne za dolgo, saj je prva svetovna vojna poleg drugih iz Bovške doline pogonila v begunstvo tudi njega – tja do Dunaja. Po vrnitvi leta 1918 je sledila italijanska okupacija in obnova porušenih in požganih domov. Peter se je zaposlil pri gradbenih delih. Priložnostno je delal pri žaganju lesa in pri gozdnih žičnicah, ko je zaradi nesreče postal invalid. Nato je dobil službo lovskega čuvaja, ki jo je opravljal do leta 1942.

Preko nečakinje Anice, ki je bila aktivistka OF v Trstu, se je Peter vključil v terensko delo OF. Med zaupanja vrednimi in zavednimi domačini je začel pridobivati sodelavce. Ker je opravljal delo tajnika vaške mlekarke skupnosti, je sodelavce pridobival tudi med člani poslovnega odbora. Oktobra 1942. je postal predsednik vaškega odbora. Njegova aktivnost okupatorju ni ostala prikrita. Dvakrat je bil aretiran, zaradi pomanjkanja dokazov in zaradi invalidnosti pa ga niso mobilizirali. Kljub povečanemu policijskemu nadzoru se njegova aktivnost ni zmanjšala, temveč je še bolj premišljeno deloval. Po kapitulaciji Italije se je v njegovo hišo naselil okrajni komite KP. Zaradi tega je sovražnik izvedel zračni napad na vso vas. Poleg drugih domačin je bila do tal porušena tudi njegova hiša.

Peter se je nato vključil v partizansko enoto, v kateri je bil do konca vojne. Po vojni je bil aktiven v času anglo-ameriške vojaške uprave, ko je šlo za priključitev Primorske k matični domovini. Srečevali smo ga kot prizadevnega predsednika, tajnika ali odbornika ene ali druge organizacije. Prejel je državna odlikovanja in priznanja.

Franc Ocepek

Na zagorskem pokopališču smo se poslovili od Franca Ocepka, rojenega v Senožehtih leta 1922. Bil je borec Kamniško-zasavskega odreda od leta 1944, nato je bil ujet in poslan v taborišče. Za zasluge v NOB je prejel več priznanj.

Ivana Hren

Nepričakovano je lani umrla Ivana Hren, rojena leta 1914 v Danah pri Ribnici. Med vojno se je priključila naprednemu gibanju in začela sodelovati z OF. Pomagala je s hrano in drugim materialom. Tudi po vojni se je vključila v obnovo domovine.

Marija Perko

Rojena je bila 1926. leta na Zg. Vetrnem. Za NOG je začela aktivno in organizirano delati avgusta 1943. Prenašala je pošto, nosila zdravila in borce obveščala o gibanju sovražnikovih enot. V začetku leta 1945 je bila zaprta v Koroju. Umrla je septembra lani.

Aleksander Šinkovec

Lanskega oktobra smo se na idrijskem pokopališču poslovili od Aleksandra Šinkovca. Rodil se je pred enainosemdesetimi leti v Idriji. V NOG se je vključil takoj na začetku in bil dober aktivist. Po vojni je delal v trgovini.

Antonija Čargo

Sredi oktobra lani je umrla Antonija Čargo, ki se je rodila pred devetdesetimi leti na Banjščicah. Pokojna Antonija je z OF začela sodelovati skupaj z možem jeseni 1942. Bila je ena izmed prvih aktivistk na Kanalskem vrhu. Pomagala je z zbiranjem hrane in sanitetnega materiala. Delovala je predvsem v organizaciji Antifašistične fronte žena in bila odlikovana z medaljo zaslug za narod.

Ivan Jereb

Avgusta lani smo se v Idriji poslovili od Ivana Jereba, rojenega pred tridesetimi leti. V NOB je vstopil 1944. leta, ko je prišel iz italijanske vojske. Bil je ranjen in se zdravil v bolnici Franji, po okrevanju je bil dodeljen delavskemu bataljonu, ki je deloval v Cerknem. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Marija Sova

Novembra lani smo se na tržiškem pokopališču poslovili od Marije Sova, rojene pred osemindesetimi leti v vasi Gaberce pri Senožehtah. Že novembra 1942 je kot zavedna Slovenka začela delovati za NOG kot terenska aktivistka. Februarja 1943 je bila izbrana za članico OK SKOJ Pivka. Septembra 1944. je bila aretirana in odpeljana v internacijo v Nemčijo. Za svoje delo je prejela orden zaslug za narod 3. stopnje.

Ivan Pečnik

Krajevna organizacija ZB NOV Črnuče-Gmajna sporoča, da je lani umrl Ivan Pečnik, rojen leta 1930. Bil je skojevec, kot mladoleten pa je velkok prispeval za NOG.

Rudi Kos

Lanskega oktobra je umrl Rudi Kos, rojen v rudarski družini leta 1921. Leta 1941 je organizirano delal na terenu Toplice – Zagorje. Zato je bil leta 1943 aretiran in zaprt v Trbovljah in Celju, nato pa odpeljan v taborišče. Pokopan je na zagorskem pokopališču.

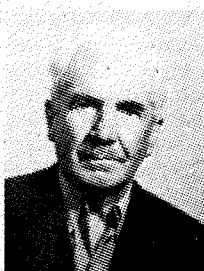

Janez Oražem

Na števanskem pokopališču pri Postojni smo se oktobra lani poslovili od borce in aktivista Janeza Oražema, rojenega leta 1903 v Matenji vasi. Za delo z OF se je odločil pred kapitulacijo Italije in sodeloval v vaškem odboru OF, katerega je bil tudi predsednik. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod.

V 78. letu starosti je umrl nosilec Partizanske spomenice Lovro Rebec iz Celja.

Že pred vojno se je vključil v napredno delavsko gibanje na Postojnskem. Leta 1941 se je vključil v NOB in bil borec Zapadno dolenskega odreda in Gubčeve brigade. Tudi po osvoboditvi je bil aktiven delavec v samoupravnih organih Rudnika lignita v Titovem Velenju in na terenu.

Ivan Drnovšek

Aprila lani smo se poslovili od Ivana Drnovške-Sandija, rojenega leta 1917 na Lokah pri Zagorju. Bil je borec Dolenjskega in Kamniško-zasavskega odreda od aprila 1944. leta. Bil je tudi odlikovan.

Franc Zupan

Julija lani je umrl Franc Zupan. Rojen je bil 1928. leta na Lokah pri Zagorju. Od leta 1944 je bil borec Šlandrove brigade in večkrat odlikovan.

Milan Mrak

Avgusta lani je v Idriji umrl Milan Mrak. Rodil se je pred šestdesetimi leti v Čepovanu. Kljub temu, da je bil invalid, so ga Italijani mobilizirali v bataljon Speciale, zdravniška komisija pa ga je odpustila domov. Leta 1942 se je vključil v NOG. Ob ustanovitvi 9. korpusa je bil dodeljen vezistom. Po vojni je bil zaposlen v mnogih krajih Primorske.

Stane Zajc

Lani smo se na zagorskem pokopališču poslovili od Staneta Zajca, rojenega leta 1920 v Čemšeniku. Bil je borec Kamniško-zasavskega odreda in odlikovan.

Jože Klanjšček

V tridesetih letih je umrl Jože Klanjšček. Od njega smo se poslovili oktobra lani v Kromberku pri Novi Gorici. Rodil se je leta 1924 v Šempasu. Komaj 17-letnega so ga italijanske vojaške oblasti nasilno mobilizirale. Takoj po kapitulaciji Italije je pobegnil in se septembra 1943 vključil v NOV v Gradnikovo brigado. Pozneje je bil premeščen v artilerijsko brigado 9. korpusa. Po vojni je ostal v JLA do demobilizacije 1946. leta. Nato je vstopil v službo milice. Za zasluge v NOV in v službi ONZ je prejel odlikovanja in priznanja.

Lovro Logar

Na turjaškem pokopališču smo se lani poslovili od Lovra Logarja, rojenega pred osemdesetimi leti v Zaklancu pri Horjulu. V Ljubljani se je izučil za mesarja. Leta 1930 je prišel na Turjak in postal samostojni obrtnik. Že leta 1942 sta se oba z ženo vključila v delo OF na domačem terenu. Avgusta 1942 je bil aretiran in poslan v taborišče Padovo. Po kapitulaciji Italije se je za kratek čas vrnil domov. Novembra 1943 je bil ponovno aretiran in poslan v Dachau. Ženo so junija leta 1944 umorili črnokroki. Po vojni je bil aktiven v družbeno-političnih organizacijah, za kar je prejel več odlikovanj.

Franc Pavšek

Od Franca Pavška smo se poslovili lani na St. Lambertu nad Zagorjem. Rojen je bil leta 1908 v Jablani. Z NOG je sodeloval kot borec Šlandrove in Pohorske brigade od leta 1944. Za zasluge je bil odlikovan.

Angela Pajsar

Lani je umrla članica ZB NOV Črnuče-Gmajna Angela Pajsar, žena narodnega heroja Janeza Bizjaka. Bila je tudi prva predsednica občine Črnuče. Za zasluge med NOV in po njej je bila večkrat odlikovana.

Andrej Bajt

Novembra lani smo pokopali Andreja Bajta, medvojnega oficirja in dolgoletnega povaljnika medobčinske gasilske zveze v pokoju.

Rojen je bil leta 1924 na Kanalskem vrhu, vendar je zaradi revščine moral kmalu zdoma. Januarja 1943 so ga, komaj 10-letnega, italijanski fašisti nasilno odpeljali v posebno kazensko enoto, saj ni skrival svojih zavednih misli. V taborišču v Pistoi v Toskani se je pripravil na pobeg in vključitev v NOVJ. Vendar mu je to uspelo šele ob tretjem poskusu; na prisilnem delu v Južni Italiji so ga aretirali in poslali na skrajni jug Italije, kjer je dobil povezavo z jugoslovanskimi partizani in mislijo NOV. V partizanskem taboru v Gravini se je uril, decembra 1943 pa so ga vključili v drugo četo Drugega bataljona Tretje prekomorske brigade. S to enoto je odpotoval v obrambo otoka Visa v času, ko so se tam zadrževali vrhovni štab NOVJ. Opravil je minimetalški oficirski tečaj in bil premeščen v spremljevalno enoto Tretjega bataljona. Leta 1944 se je udeležil samostojne akcije na otoku Braču, septembra 1944 pa na Visu proslave 1. dalmatinske udarne brigade.

V bitki za Knin je bil ranjen, a se je kmalu udeležil pohoda in bojev v Hercegovini, Velebitu, Liki in Hrvatskem Primorju. Osvoboditev je dočkal v Trzinu, na Slovenskem. Tedaj oficirja Drugega bataljona 3. prekomorske udarne brigade so ga poslali v zahodno Istro, kjer je ostal vse do 15. novembra 1946. Kot poročnik se je demobiliziral in se takoj vključil v narodno zaščito. Do leta 1953 je bil v organih za notranje zadeve, potem pa so ga sprejeli za gasilca v Kopru. Bil je komandir gasilske čete, direktor zavoda za požarno varnost in reševalno službo v Kopru, poveljnik poklicne gasilske enote in medobčinske gasilske zveze.

Za zasluge v NOB in v povojni graditvi naše domovine je prejel številna odlikovanja, med njimi medaljo in red za hrabrost, red zaslug za narod s srebrno zvezdo, red republike z bronastim vencem red dela s srebrnim vencem in številna gasilska odlikovanja in priznanja.

A.K.

Prizadevanja za objavo virov za zgodovino narodnega izdajstva in protirevolucije na Slovenskem

Še neizpolnjen dolg zgodovinopisja

Obdobje 1941-1945, v letih 2. svetovne vojne ter narodnoosvobodilnega boja torej, so že sodobniki in udeleženci menili, da je usoden preobrat v zgodovini slovenskega naroda v 20. stoletju. V tem so si bili edini sodelavci NOG in tudi njegovi nasprotniki, čeprav so seveda povsem nasprotno ocenjevali potek dogodkov. Zanimivo je, da na tako globalno oceno danes pristajajo tudi poklicni zgodovinarji, ki poskušajo po svojih najboljših močeh objektivno analizirati omenjeno obdobje. Glede na to nas ne sme začuditi dejstvo, da je o NOB pri nas nastala obsirna literatura.

Ta je sicer zelo raznorodna in tudi različne kakovosti, vednar v splošnem le nosi glavna obeležja historiografije. Ob tem je seveda tudi res, da je bila glavna pozornost namenjena prikazovanju in analizi glavnega in zmagovitega toka medvojenega razvoja, se pravi, narodnoosvobodilnega gibanja in revolucije, v katerem je na ta ali oni način sodelovala večina slovenskega naroda. Protirevolucija in različne oblike narodnega izdajstva so ostajale v ozadju ali kot obrobna dopolnitev drugim, glavnim temam. Nekateri monografije in tudi tehtne razprave, ki obravnavajo belogardizem, domobranstvo in četništvo v glavnem kot izjema potrjujejo pravilo.

Zakaj smo se za to delo odločili?

Zadnja leta se je položaj vsaj glede ocenjevanja pomembnosti preučevanja protirevolucije spremenil. Prevladalo je stališče, da je tudi ta plast medvojnega dogajanja del slovenske zgodovine, predvsem pa, da brez poznavanja in analize tega dejavnika ni moč pravilno ovrednotiti drugega, glavnega. Skratka, komplementarni sta si in samo kot celota tvorita tisto, kar imenujemo zgodovina Slovencev v letih 1941-1945. Preučevanje te problema

tike torej zahteva avtentično zanimanje same zgodovinarke stroke. Resda tudi ta seveda ne deluje v nekem vakuumu in je dovzetna za različne tako imenovane družbene potrebe, po drugi strani pa je odvisna od raznih oko-

tacijam dogodkov. Ob tem je zanimivo, toda tudi logično, da verjetno bolj objektivno kot monografija posameznega avtorja ali skupine avtorjev dogodka predstavlja objava zadevnih, sodobnih in izvirnih dokumentov. Vendar tudi tu na celotno sliko lahko vplivajo izbor dokumentov, pripombe k njim in podobno.

Zaradi vsega tega je prišlo tudi do pobude o izdaji virov za zgodovino narodnega izdajstva in protirevolucije na Slovenskem. Pravzaprav sta prvo pobudo dala že Vojnozaložniški zavod JLA in

Že leta 1984 je Predsedstvo RK SZDL z namenom, da bi podprlo in pospešilo pripravo zbornika, imenovalo poseben svet, v katerem so predstavniki družbenopolitičnih organizacij in ustanov, ki pri pripravi zbornika neposredno sodelujejo ali pa so zanj posebej zainteresirane. Predseduje mu tovariš Stane Markič. Ta svet spremlja delo ter v takolimenovanem družbenem prostoru ustvarja boljše pogoje za uresničevanje projekta (n. pr. z zagotavljanjem rednega financiranja ter omogočanjem dostopa do tistih arhivskih fondov, ki so morebiti zaradi svoje specifičnosti še vedno teže dosegljivi.)

liščin ter tudi materialnih zmožnosti. Glede na značaj naše sodobne družbe, ki je rezultat predvsem omenjene NOB in revolucije, pa je razumljivo, da se glede njenega poteka, pravilnosti in »upravičenosti«
še zmeraj pojavljajo različne interpretacije. To je zaradi različnih interesov med ljudmi pač razumljivo, naloga zgodovinopisja ob tem pa je, da se veliko prizadevnosti poda »uporabnikom«
objektivni prikaz in avtentično sliko s tem, določenega dogajanja v nespornih okrog interpretacij prepreči zadajanje nizkih udarcev. Seveda se zgodovinopisje samo ob tem ne sme izogibati ocenam in interpre-

Predsedstvo CK ZKJ, ki sta predvidevala izdajo zbornika dokumentov za vso Jugoslavijo. Treba pa je omeniti, da je njuna pobuda naletela na ustrezen odmev le v Sloveniji. Kot rezultat tega smo leta 1984 pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani izdelali »Projekt o izdajanju virov za zgodovino narodnega izdajstva in kontrarevolucije na Slovenskem.«
Le-ta nadrobno predstavlja in utemeljuje smotnost priprave takega zbornika, opredeljuje načela in metode dela ter predvideva organizacijo in izvedbo projekta. Njegov nosilec in hkrati glavni izvajalec je omenjeni inštitut, v katerem je na vo-

ljo največje število kvalificiranih znanstvenih in arhivskih delavcev, hkrati pa v njem hranijo tudi veliko število dokumentov, primeranih za objavo v zborniku.

Delo je steklo

Ob tem so bile evidentirane vse arhivske ustanove, doma in na tujem, ki hranijo ustrezne arhivske fondove in ki jih bi bilo potrebno obiskati ter v njih zbirati dokumente. Inštitut je nato imenoval uredniški odbor, ki ga sestavljajo člani inštituta, toda tudi predstavniki najpomembnejših arhivov. Uredniški odbor nosi glavno breme pri evidentiranju, zbiranju in obdelavi dokumentov ter tudi pri konkretni pripravi tega zbornika za tisk. To delo pa so prek inštituta pri Raziskovalni skupnosti Slovenije v celoti uvrstili v usmerjeni raziskovalni program »Raziskovanje zgodovine Slovencev.«

Že nekaj zamude

V zborniku naj bi bili po možnosti objavljeni vsi pomembni dokumenti predvsem protirevolucionarnega, pa tudi narodnoosvobodilnega, okupatorskega in zavezniškega izvora, ki bi čim bolj popolno in objektivno predstavili zgoraj omenjeno plat dogajanja v letih 1941-1945 na Slovenskem. Objava dokumentov bi tekla po kronološkem redu, obsegala pa naj bi nekako šest knjig, v vsaki naj bi dokumenti predstavili neko bolj ali manj zaokroženo obdobje, utemeljeno s pomembnimi časovnimi mejniki. Po prvotnem načrtu naj bi posamezne knjige izhajale v razdobju 1986-1991, toda že sedaj se je pokazalo, da se je delo zavleklo, namreč, ni še bilo moč zbrati celotnega gradiva za prvi dve knjigi,

kar pa je nujno, če se hočemo držati kronološkega načela, za katerega seveda menimo, da je najbolj primeren.

Dosedanje delo je tako v glavnem potekalo v znamenju evidentiranja ter zbiranja gradiva v različnih arhivskih ustanovah. Izbrani in kopirani dokumenti se nahajajo pri podpisanim glavnem uredniku na IZDG. Večina gradiva, ki prihaja v poštev za objavo ali pa za uporabo pri pisanju opomb, je bila že zbrana v arhivu IZDG, arhivu CKZKS, arhivu Vrhovnega sodišča SRS ter arhivu Okrožnega sodišča Ljubljana, delno pa tudi v arhivu RSNZ in Arhivu SRS.

V letu 1987 predstavlja

v tem pogledu pravi podvig prispevek člana uredniškega odbora dr. Dušana Bibra, ki je v Public Record Officeu v Londonu ter v Nacionalnem arhivu v Washingtonu zbral veliko število zanimivih dokumentov v obsegu okrog 1500 strani. Ob tem pa nas čaka še delo v Centralnem državnem arhivu v Rimu, v beograjskih arhivih, v slovenskih lokalnih arhivih ter morda še v nemških arhivih. Ob vsem tem delu, ki nas še čaka in ob zamudi, ki smo jo nakazali, nas vsaj deloma tolaži dejstvo, da bo Založba Borec kmalu izdala manjšo zbirko dokumentov o narodnem izdajstvu in protirevoluciji, ki jo je pripravil Božo Repe. **Boris Mlakar**

Pušak pa ne v koruzo!

»Mnogi borci ne verjamejo več vzpodbudnim besedam«, pravi Ludvik Zupanc-Ivo.

Ludvik Zupanc je eden redkih nekdanjih borcev, ki rad obišče še žive ljudi in njihove potomce, ki so partizanom pomagali v najhujši stiski. Ti ljudje žive v hribih, mnoge pa je žal že zakrila zemlja.

»Rad hodim v hribe, zanimam se, kako je bilo med vojno in tudi, kako je zdaj«, pravi in nadaljuje: »Tovariš ali prijatelj, kakor hočeš, res je, težave so hude. Toda mi, stari borci, ne smemo vreči puške v koruzo. Nekateri iz mojih vrst so jo že, nekateri jo še bodo, toda jaz je ne bom. Nekateri moji bojni tovariši so izstopili iz ZK. In še izstopajo. Pa jim je prav ta naša, Titova, Jugoslavija omogočila pravzaprav razkošno življenje! Tudi jaz bi se bil rad šolal še pred vojno, a mi pomankanje ni dovolilo. Trgovski vajenec sem bil; v hosto borec, iz hoste oficir.

Jaz vsakomur povem v obraz, da sem leta 1941. odšel v hosto – visoko pravno sem končal po vojni in tako postal višji oficir. Desetletja po vojni se mi res ni slabo godilo. Še zdaj se mi ne. Toda, kradel, tovariši, nisem ničesar! So pa posamezniki na najodgovornejših položajih, ki si prilastijo milijarde!

Naši ljudje to vidijo, na lastni koži občutijo; s težkim srcem grem mednje, jih skušam tolažiti, pa mi ne verjamejo,

vsaj ne tako, kot smo med vojno vsi verjeli političnim komisarjem. Marsikaj smo izgubili, toda biti moramo odločni. Vse neposposobne, vse tatove, je treba po hitrem postopku kaznovati!

Ko pa nanese beseda na mladino, se mu zaiskrijo še vedno mladostne oči. »Veliko sem delal z mladimi. In imel sem uspehe. Po vojni sem sto in stokrat imel ure po raznih šolah in drugih ustanovah. Govoril sem, v živo, ne pa za nekakšnimi okroglimi mizami. Vedno sem verjel v lepšo prihodnost mladih, v to, da bodo kmalu strokovnjaki, ki bodo znali prijeti za krmilo. Madona, danes pa imamo celo doktorje znanosti v vrstah brezposlenih. Res je, nič več si ne upam sproščeno nastopati pred mladimi državljani...«

Ob petinšestdesetletnici pa si kot borec in major v rezervi ne želi nobenih dragocenih daril. Da bi le v prihodnje naši delovni ljudje vsaj malo začutili, da gre na bolje! Pa še eno željo ima: da bi se kdo spomnil, vzel v roko pero in popisal njegovo življenje od rojstva do danes.

Za tole zadnje sem mu obljubil, prvo željo pa mu najbrž ne bom mogel izpolniti. Pridružen sem mu le v misli, da ne smemo obupati.

Drago Kumar

Zaradi nacistov se je zganila tudi Kanada

V Torontu so že drugi postavili pred sodišče priseljenca iz Wildbada v Schwarzwald, 48-letnega Ernsta Zündla. Leta 1958 je zapustil ZR Nemčijo, ker ni hotel »služiti v okupacijski vojski, ki so jo organizirali Američani«. Od tedaj si prizadeva, da bi iz nove domovine »opral«
svoje rojake v stari domovini.

Zündel hoče uveljaviti svoje prepričanje, da v tretjem rajhu »ni bilo nobenih načrtov za iztrebljanje, zadušitev s plinom Judov ali Ciganov, ki so prišli nacistom v roke doma in v zasedenih krajih«.

Publikacija z naslovi »Hitler, kakšnega smo poznali in imeli radi«
ali pa »Ali jih je res umrlo šest milijonov?«
je njegova samozaložba iz Toronta razpošiljala v več kakor štirideset držav. Policija ima Zündla za enega največjih razpečevalcev hujšakaške protisemitske literature na svetu.

Pred tremi leti je kanadsko pravosodje prvič poskušalo preprečiti dejavnost tega izseljenca. Za desno radikalnega založnika so se zavzeli neonacisti, antisemiti in anticionisti, pričali zanj in zanikali, da bi bilo kdajkoli v Nemčiji kakšno množično pobijanje. Kanadski tisk je podrobno pisal o procesu in o zagovoru obtoženca, tako da je Zündel s svojimi odvetniki spremenil sojenje v velik spektakl. Obsodili so ga

na petnajst let zapor, vendar so morali kasneje zaradi nekih napak med sojenjem kazen razveljaviti. Za Kanadčane, ki so bili prepričani, da jih nacistični bacil ni okužil, je bila to huda blamaža.

Po letu 1945 se je Kanada pri preverjanju nemških in avstrijskih priseljencev znašala skoraj izključno na poročila ameriških in britanskih tajnih služb. Ta velika država na severu ameriške celine je bila tako daleč od nacističnega divjanja, da v svoji zakonodaji ni imela zapisanih kaznivih dejanj, kot so »vojni zločini«
ali pa »zločini proti človeštvu«.

Dokazi so terjali

Dolgo časa se še zmenili niso za svarila židovskih organizacij, da so si stari nacisti izbrali Kanado za svoje skrivališče. Šele leta 1983 je kanadska policija na zahtevo ZR Nemčije aretirala nekdanjega esesovca Alberta Helmuta Rauca, ki so ga iskali zaradi uboja 11.584 litvanskih Judov v Kovnu. Potem

ko so ga Kanadčani izročili zahodnonemškemu oblastem, je Rauca umrl v zahodnonemškem preiskovalnem zaporu.

Ponovno se je Kanada vznemirila leta 1985., ko so se razširile govorice, da si je zloglasni taboriščni zdravnik Josef Mengele izbral Kanado za državo, kjer bi-rad preživel ostanek svojega življenja. Kmalu za tem je Wiesenthalov raziskovalni center iz Los Angelesa sporočil, da se je v Kanadi skrilo okoli 6000 vojnih zločincev, med njimi nekaj sto Ukrajincev, pripadnikov ss divizije »Galicija«.

Kanadska vladna komisija pod vodstvom sodnika Julesa Dechenesa je lani sporočila, da ima zoper 20 sumljivih priseljencev dovolj dokumentov in drugih dokazov, da jih lahko postavijo pred sodišče zaradi vojnih zločinov, 218 drugih primerov pa bodo še nadalje preiskovali. Iz gradiva, ki ga ima na voljo ta komisija, je znanstvenica Alti Rodal ugotovila, da so Američani v povojnih letih uporabljali Kanado česar pa kanadske oblasti niso vedele – za nekakšno »odlagališče«
nekdanjih nacistov, ki so pomagali ameriški tajni službi CIA pri vohunjenju na škodo SZ.

Trdi Sidor in Finta

Predsednik vlade Louis Saint-Laurent, je kot kažejo dokumenti, osebno na intervencijo Vatikana omogočil, da se je leta 1949 priselil v Kanado vojni zločinec Karol Sidor. Ta je bil poveljnik paramilitaristične Hlinkove garde na Slovaškem ter prvi predsednik vlade, ki so jo nacisti vzpostavili v zasedeni Slovaški.

Po teh senzacionalnih razkritjih se je kanadska vlada potrudila in presenečene Kanadčane pomirila z dopolnitvijo zakonodaje: zaradi vojnih zločinov, storjenih zunaj kanadskega ozemlja, je moč goče poslej storilce preganjati tudi v Kanadi in jih postavljati pred kanadska sodišča.

Sredi decembra 1987 so aretirali 76-letnega Imreja Finto, ko je hotel v Torontu stopiti na avtobus in se odpeljati v ZDA. Leta 1944 je kot kapetan v madžarski konjeniški policiji sodeloval pri deportiranju 8615 Judov. Zdaj čaka Finta na prvi proces zoper vojne zločince na kanadskih tleh.

Prej pa mora kanadsko pravosodje obračunati z neonacistom Ernston Zündlom Priče kot na primer newyorški Nobelov nagrajenec za literaturo Elie

Neonacist Ernst Zündel je celo kanadsko sodišče izkoristil v svoje propagandne namene.

Že ostarelega nacistu, kaptana madžarske policije Imreja Finto, so aretirali, ko je nameraval z avtobusom pobežniti iz Kanade v ZDA.

Wiesel so bile za to, da bi tega zlikovca preprosto«
ignorirali. Javni tožilec v Ontariu Ian Scott se s tem ni strinjal in začel proces. Razumljivo je, da bo Zündel znova poskušal izkoristiti sojenje kot forum, kjer naj bi »z izvirnimi načrti dokazal«, da v koncentracijskih taboriščih Oswieczyn in Birkenau ni bilo celic. To naj bi bilo zanj dokaz, da tam niso morili s plinom, kakor trdijo preživeli judovski interniranci.

Med tiste, ki hočejo Zündla rešiti obtožb, sodi tudi Avstrijska Eleonore Kien in Graza. V Kanadi zbira med nemškimi Kanadčani denar za Zündla, v ZR Nem-

čiji pa poskuša pridobiti privržence celo na freiburški univerzi, predvsem med njenimi »starejšimi gospodi profesorji«.

Kanadčani so zdaj bolj pripravljeni, kakor so bili prvič, ko se je moral Zündel zagovarjati. Za priče bodo ugledni raziskovalci nacističnih strahot, med njimi Raul Hilberg, avtor odmevne knjige »Uničevanje evropskih Judov«. Če bo Zündel pravomočno obsojen na več kakor šest mesecev zapor, ga bodo morali Kanadčani deportirati v ZR Nemčijo, ker je še vedno zahodnonemški državljani. **fl**

Pred puškami

Doživljaji mladotnega partizana

Vse do njegove prerane tragične smrti leta 1966 so mu v ušesih nenehno donela povelja oficirja, ki je poveljeval eksekucijskemu vodu. Tokrat mu je smrt prizanesla, ostal je pri življenju in do konca vojne prestal še marsikaj...

Slikovita vasica Log pod Mangartom, rudarsko naselje, je utesnjeno v dolino Koritnice. Kot kulise ga obkrožajo gorski velikani; Jerebica, Mangart, Jalovec, vsi lepotci v vencu Julijskih Alp.

V Logu pod Mangartom se je rudarju Mauriču, v hiši, ki

trk. Počil je strel in borec ob njem se je zgrudil mrtev. V glavo ga je zadela sovražnikova krogla. Vnel se je bolj za življenje in smrt s premočnim sovražnikom. Bili so obkoljeni. V troje so se reševali iz obroča v strmini Lipnika. Oglasil se je tudi minomet in

kovem. Partizani so sumili, da jih je izdala domačinka, ki je prišla v taborišče s izgovorom, da prodaja tobak.

Odpor partizanov je bil kmalu strt. Med kratkim spopadom je v Viktorjev zaklon priletela ročna bomba. Borca Slavca-Ljubljancana je ubila, Viktorja pa ranila in ga omamila.

Bolečine v hrbtu so mu počasi vračale zavest. Vedno huje je zaznaval udarce s puškinim kopitom. »Alzati ribelle non sei mica morto!« (Vstani, upornik, saj nisi mrtev!), se je drl nadenj italijan-

odvezal in mu dal jesti. Vso noč je prečepel v kotu kleti, vznemirjen od vsega, kar je doživel.

Naslednje jutro so ga odvedli v stavbo osnovne šole. Na hodniku je čakal na vrsto za zaslišanje. Vrata v prostor so bila priprta in lahko je videl oficirja, ki je zasliševal starejšega partizana z bujnimi brki, zajetega skupaj z Viktorjem. 38-letni Viktor Humar iz Lokovca je na vprašanja zasliševalca vztrajno molčal. Oficirju je pokazalo potrpljenje. Vedno glasneje se je drl nadenj. Neenkrat je tudi v Humarju prekipelo. Oficirju je pljunil v obraz.

V prostoru je hrupno završalo. Po ujetniku so začeli padati udarci. Hudo se je godilo Humarju in tudi Viktorju, ki je moral na zaslišanje med razjarjene lahone.

29. junija 1943 je bil cerkveni praznik. Domačini na Bukovem so se zbirali v cerkvi pri glavni dopoldanski maši.

Med mašo so Humarja in Viktorja naložili na vojaški voz in ju po poti proti Zakojci odpeljali na Bukovsko polje. Na koncu travnika so ju pahnili z voza in jima zavezali oči. Eksekucijski vod se je že razvrščal v vrsto. Glasna povelja oficirja so odmevala v smrtno tišino. Zaslišal je strel in se zgrudil na tla, kot bi ga pokosile kroglice. Nastopila je grobna tišina. Sam Viktor ni vedel, koliko časa je bil v nezvesti. Najprej komaj slišen, nato vedno glasnejši glas je prihajal do njegovih ušes. Zopet je zaslišal: »Alzati ribelle, non sei mica morto!« (Vstani, upornik, saj nisi mrtev!) A tudi tu na drugem svetu mi ne bodo dali miru, si je mislil in se ni ganil s tal. Šele brce so ga prepričale, da je še vedno na zemlji, še vedno živ, med ljudmi.

prizanesli s smrtjo, ker je bil mladoleten, zaznamovali pa so ga za vse življenje.

Tudi verniki v cerkvi so slišali strele. Maša se še ni iztekla, Italijani pa so že prinesli Humarjevo truplo na Bukovsko pokopališče in ga pokopali. Viktorja pa so odpeljali v Sv. Lucijo ob Soči (Most na Soči).

Štab bataljona italijanskih alpincev je imel zasedene vse prostore v Vugovi gostilni. »O che bel ribelle, o che bel ribelle!«, so ponavljale soproge štabnih oficirjev, ki so si ga radovedno hodile ogledovat v gostilniški prostor. Vstopil je tudi oficir. »O noi due già ci conosciamo!« (O midva se pa že poznavata), je z ostrim in pretečim glasom nagovoril Viktorja. Kot je vedel in znal, je Viktor zanikal, da bi se že kdaj srečal z njim, a ga ni prepričal. Bil je oficir, ki so ga po napadu na tovarnjak v Strmški rejdi z vojniki vred v spodnjicah nagnali po cesti proti Logu pod Mangartom.

Zaprl so ga v ropotarnico pod stopnicami ob Vugovem hlevu. Se prej ga je vojak odpeljal k jezeru. Zaradi uši se je moral okopati, iz previdnosti pa ga je Italijan z žico privezal za nogo.

Beg iz tovarnjaka

Kapitulacijo Italije 8. septembra, je dočakal v mestu Vicenza v zaporu za politične jetnike, nato pa se pridružil italijanskim partizanom brigade Pasubiana. Ker se je takoj izkazal kot zelo pogumen in iznajdljiv borec, so ga 19. januarja 1944 poslali v mesto Brescia. Tam naj bi organiziral odpor proti nemškemu okupatorju in italijanskim fašistom Mussolinijeve republike.

ljali v Milano pred vojaško sodišče. Obsojen je bil na prisilno delo v Nemčiji. Zopet se je rešil hujskega, ker je bil mladoleten.

Po dvajsetih dnevih zapora so ga tako posadili na kamion in ga v spremstvu fašistov poslali na pot.

Prvi postanek so imeli v mestu Riva ob Gardskem jezeru, ob nemški cestni zaporu. Tukajšnje pokrajine so namreč bile pod nemško oblastjo. Nekaj se je zapletlo z dokumenti. Sestopiti so morali s tovarnjaka, eden izmed njih pa je odskočil z brzostrelko v rokah. Po nerodnosti je udaril z njenim kopitom ob tla, sprožil rafal in se smrtno ranil.

Nastala je trenutna zmeda. Pozornost vseh je bila uprta v ranjenega fašista. Viktor je izkoristil trenutno zmedo in se pogljal iz tovarnjaka, se izgubil med hišami, podrl moža sredi ulice, ki ga je želel zaustaviti, in se skril v bližnji vinograd, kjer je ostal do večera.

Ko je legel mrak nad pokrajino, je Viktor skrivališče zapustil in se zatekel v vilo sredi parka. Bil je tudi lačen, zato je zaprosil starejšo žensko v vili, da mu da kaj za pod zob. Ko je ženska hitela s pripravo hrane, je mlajša skrivoma zapustila hišo. Viktorju je postalo vedenje žensk sumljivo, še posebej potem, ko je od njuju zvedel, da v hiši biva fašistični mogočnej. Z izgovorom je zapustil hišo v trenutku, ko so jo fašisti že obkoljevali. V trdi temi se je splazil v kapelico nad jezerom in se pritajil za kipom svetnika v njej in od utrujenosti kmalu zaspal. Ob svitu je šele zaznal, da je stala kapelica prav na robu prepada nad Gardskim jezerom.

Ob svitu je pregledal okolico. Spoznal je, da edina pot iz mišnice, v kateri se je nahajal, vodi proti severu. Proti mestu Trento. Če mu to uspe, bo rešen, si je mislil. V teh krajih je namreč že partizanil – potem ko se je pridružil italijanskim partizanom po kapitulaciji Italije. Na tej edini poti, ki je vodila na osvobodeno ozemlje, je stala še ena ovira: nemški cestni blok v mestu Arco. Ko je razmišljal o načinu, kako naj se pretihotapi skozi cestno zaporo, je iz gostilne ob cesti prikolovratil močno okajeni pijanček. Pridružil se mu je in objeta preko ramen sta se srečno previjugala skozi nemški blok.

Kmalu se je znašel zopet med svojimi. Zaradi poguma, izkazanega v akcijah proti sovražniku, so ga imenovali za komandirja sabotažne čete. Izvajali so sabotaže in diverzije v Tirolih, Val Sugani, v mestih Trento in Vicenza, v krajih Arsiero, Tonezzo del Cimone, Piovene Rocchette, Schio in drugod.

Denarna nagrada 15.000 lir, ki so jo fašisti s plakati ponujali osebi, ki bi ubežnika s tovarnjaka ubila ali jim ga izročila živega ali mrtvega, je ostala neizplačana.

Danilo Šuligoj

Borci Pete čete Severnoprimskega odreda v Logu pod Mangartom marca 1943. Skrajno levo sedi z bajonetom v ustih Viktor Maurič. Slikal komisar čete Ivan Puntar-Gubec

so ji po domače rekli pri Urhu, leta 1925 kot drugi otrok od šestih, rodil sin Viktor. Zaslugek rudarja je v prvih letih po I. svetovni vojni komaj zadostoval za preživljanje številne družine, zato so otroci odrščali v stalnem pomanjkanju.

Prve dni februarja 1943 so italijanske vojaške oblasti množično mobilizirali in tako hoteli preprečiti odhod v partizane. Med mobiliziranci v Logu pod Mangartom se je med vrstniki znašel tudi Viktor. Prišel pa je samo do Vidma (Udine). Na temkajšnjem vojnem odseku so ga namreč zaradi šibke rasti odklonili.

Vrnil se je domov in ga 3. marca 1943 znova zapustil. Odsel je v hosto in se pridružil borcev Pete čete II. bat. Soškega oziroma Severno primorskega odreda, ki je že dober mesec taboril v kraju Meljave v dolini Koritnice.

Peta četa je bila zelo aktivna. Na zahodnem pobočju Mangarta, v kraju Grjude, so zažgali vojaški bivak, ki je služil alpincem, pri Mlinču, na kraju, kjer se odcepi 1 km dolga vojaška cesta na sedlo Mangarta, so napadli vojaški avto, 6. aprila 1943 pa tovarnjak, poln italijanskih vojakov. V bogatem vojaškem plenu, ki so ga zasegli, je bil najdragocenejši težki mitraljez, ki je bil prvi vrste bređa, ki se je znašel v rokah borcev tega odreda.

Na planino Golbar nad Bovcem, kjer bi morali ustanoviti brigado Ivana Gradnika, je na zbornem mestu V. četa iz Loga pod Mangartom prišla že na predvečer pred usodnim dnevom.

26. aprila 1943 zjutraj je bil Viktor ob pastirskih stajah in pomagal pripravljati zaj-

v njihovi bližini je eksplodirala prva, kmalu zatem pa še druga mina. Potuhnjeni so čepeli za manjšo skalo. »Bežimo«, je zavpil borec ob Viktorju. Komaj so utegnili odnesti pete v varno razdaljo, že je na kraju, kjer so se malo prej skrivali, eksplodirala tretja mina. Borec, ki jih je opozoril na tretjo mino, je pred vstopom v partizane služil v italijanski vojski pri minometalski enoti, zato je dobro vedel, da tretji izstrel malokdaj zgreši cilj.

Na planino je legla noč, ki je v mnogih primerih pomenila za partizane rešitev. Za Viktorja pa bi noč bila skoraj usodna. V neki strmini mu je spodrsnilo, zgubil je ravnotežje in omahnil z glavo navzdol. Drsel je po trebuhu po strmini in se z glavo zagodil v krošnjo dveh dreves. Vso noč je bil uklenjen v silno neprijetnem položaju. Šele ob zori pa je spoznal, da sta ga drevesi zaustavili prav na robu prepada in ga rešila gotove smrti.

Po bitki na Golobarju so Italijani nenehno zasledovali brigado in jo napadali. Tako je prišlo do spopadov na Stolu, v Rutu, Šentviški planoti, Banjski planoti. Proti koncu junija pa je štab cone glavni Gradnikove brigade poslal na Cerkljansko. V taboru v Jerovici na Šentviškogorski planoti je ostala le manjša skupina borcev, med njimi je bil tudi mladoletni Viktor z nekaterimi bolnimi tovariši.

28. junija 1943 zjutraj je Viktor šel na bližnjo kmetijo po hrano. Komaj se je vrnil v taborišče, že je zaropotalo z vseh strani. Napadli so jih italijanski alpinci 612. čete 102. alpskega polka iz Cerknega iz postojanke na Bu-

ski vojak in udrihal po njegovem hrbtu. Kmalu bi ga pobil do smrti, če mu ne bi to preprečil oficir.

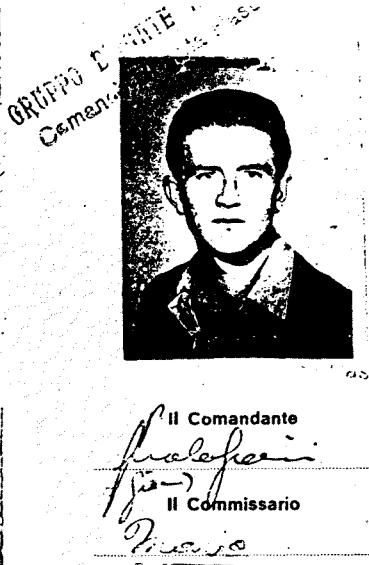
Pred zaslišanjem

Po končani bitki so italijanski alpinci Viktorja zvezali in ga odpeljali s seboj do najbližnje kmetije. Domačini so bili zelo prestrašeni. Bili so prepričani, da jih je Viktor izdal. Na vprašanje oficirja je odločno zanikal, da bi jim ta družina pomagala, da bi že kdaj bil v tej hiši, če-

Generalità

MAURI VITTORIO
di Francesco
di Maria Marca
nato a Bretto (Gorizia)
il 19 ottobre 1925
abitante a Bretto
professione: fabbro
Partigiano dal 11 sett. 1943
Caro Pattuglia
Statura: media
Capelli: biondi
Occhi: grigi

Fotokopija osebne izkaznice CLN za njenega pripadnika Viktorja Mauriča

prav jo je zapustil pred dobro uro.

Na Bukovem so ga zaprli v obokano klet v hiši, ki se ji po domače reče pri Mihi. Privezali so ga za kavelj sredi oboka.

Tal se je dotikal samo s prsti. Hudo je trpel v tem položaju. Lotevala se ga je slabost. Vsake toliko časa je začel izgubljati zavest. Zasmilil pa se je stražarju, ki ga je

Medtem se mu je tudi popolnoma vrnila zavest. Vojaki so ga že zgrabili, ga postavili na noge in mu odstranili obvezo na očeh.

Kaj se je medtem dogajalo, je kmalu spoznal; pogled mu je obstal na Humarju, ki je ob njem ležal v mlaki krvi, mrtev.

Pretresen od vsega doživeltga je bil Viktor samo še napol živo bitje. Italijani so mu

Trije iz sabotažne skupine so dobili nalogo, da izvedejo atentat na fašističnega prefekta. Pričakali so ga v zasebni na železniškem kolodvoru in opravili akcijo, nato pa se poskrili v naprej določenih skrivališčih. Toda fašisti so enega izmed njih odkrili, ta pa je izdal še Viktorjevo skrivališče. V kratkem spopadu je bil zopet ranjen.

Po osmih dneh so ga odpe-

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

MODERNO JE
IZ ELKROJA JE

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Izrečene kazni za zločin v Paraćinu

Po trinajstih dneh se je konec prejšnjega tedna pred petčlanskim senatom vojaškega sodišča v Nišu končalo sojenje osmerici vojakov, obtoženih za sodelovanje v zločinu v vojašnici Branko Krsmanović v Paraćinu. Sodišče je obsodilo vojake, obdolžene, da so Azizu Kelmendiju pomagali ubiti štiri in rani pet vojakov na skupaj 67 let zapora. Prvoobtoženi Rizah Gjaki je bil obsojen na petnajst let, drugoobto-

ženi Abdigjemil Allimani na štirinajst, Afrim Mehmeti in Bajazit Alliju pa sta dobila deset let zapora.

Obtoženi Shefquet Paqarizi bo odslužil pet let, Enver Beluli pa štiri leta. Desetar in komandir straže v kritični noči Riza Alibašić je za kaznivo dejanje sodelovanja pri umoru kaznovan s sedem let zapora. Obtoženi Islam Mahmuti je bil obsojen na dve leti zapora, ker ni prijavil pri-

pravljanja kaznivega dejanja.

V pojasnitvi sodbe je predsednik sodnega senata Veljko Milić dejal, da so med glavno obravnavo potrdili vse navedbe obtožence. Vsak izmed obsojenih je zagrešil dejanje, ki mu ga je pripisal vojaški tožilec. Dejal je tudi, da je senat izbral možnost in izrekel nižje kazni, kajti noben izmed obsojenih ni zločinec, marveč je pomagal pri zločinu. Kot olajševalno

okolščino je vsem upošteval mladost in dejstvo, da do zdaj niso bili obsojeni, nekaterim pa, da so priznali dejanja, ki so jih zakrivali. Veljko Milić je tudi poudaril, da sodišče meni, da so izrečene kazni v sorazmerju s kazensko odgovornostjo.

Vojaško sodišče je tudi sklenilo, da ukine pripor Beluliju in Mahmutiju, ker sta obsojena na manj kot pet let zapora, ostali pa bodo v priporu do pravno-močnosti sodbe.

B. K.

Dom JLA – kulturni hram

Že drugo leto zapored je v vipavskem domu JLA ob številnih dejavnostih potekal tudi tečaj slovenskega jezika. Najbolj aktivna in najbolj priljubljena je folklorna skupina

Dom JLA v Vipavi je, kot pravi njegov vodja Bogoljub Podparić, zlasti kulturnoizobraževalna ustanova za svoje člane – za starešine in uslužbenice JLA ter njihove družinske člane, pa tudi upokojene in rezervne starešine JLA. A ni zaprt vase – nasprotno, vsem so vrata na široko odprta, zlasti mladini.

Dejavnost doma se deli na nekaj področij, pojavlja pa se v obliki predavanj, seminarjev in v drugih oblikah izobraževanja in usposabljanja. S področja idejnopolitičnega usposabljanja so v ospredju predvsem teme iz naše družbene prakse, dru-

benega in gospodarskega položaja, zunanje političnih razmer, dela zveze komunistov in seveda stanja in razvoja enot JLA. V preteklem letu je bilo takih prireditve kar 41, posebej pa velja omeniti tečaj slovenskega jezika, ki je brez prekinitve potekal kar dve leti.

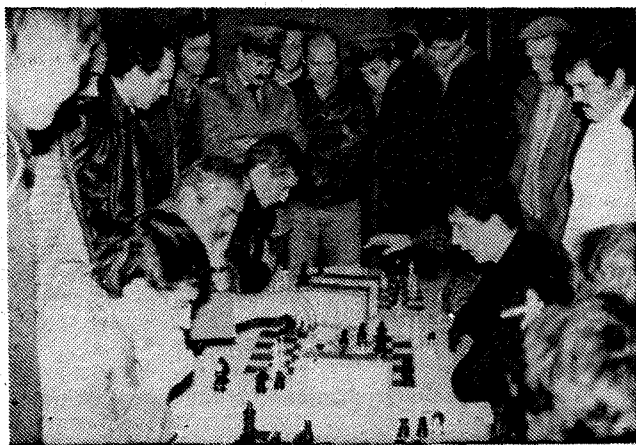
Posebno ponosni so v Domu JLA na amatersko kulturno dejavnost in na sploh vse amaterske dejavnosti, ki jih razvijajo in jim namenja jo še poseben poudarek.

»Radi bi razvili takoimenovano ljubiteljsko umetniško dejavnost,« pravi Bogo-

ljub Podparić. »Ena najbolj uspešnih je vsekakor folklorna, saj je ta skupina najbolj dejavna in tudi zelo priljubljena. Lani je dvakrat nastopila v Ajdovščini, enkrat na Zemonu in kar 23-krat v Vipavi. Ponosni pa smo tudi na foto sekcijo in sekcijo za družbeno aktivnost žensk.

V Domu JLA so pogosto srečanja borcev raznih partijskih enot, pa vojakov in mladine, aktivnih starešin in predstavnikov organizacij združenega dela, družbenopolitičnih in družbenih organizacij. Tudi s tem dom JLA odpira svoje prostore drugim.

Dom JLA je mlademu staršini, ki pride v novo okolje, lahko v veliko pomoč in tega se v Vipavi zavedajo. Vse njihove dejavnosti tkejo niti med pripadniki armade in ljudmi na tem območju. Prireditve v ta namen je veliko, od plesnih večerov do različnih kvizovskih tekmovanj z mladino in proslav različnih praznikov. Rezervne vojaške starešine so stalni gostje vipavskega doma JLA, naj si bo to ob priložnostnih srečanjih in pogovorih ali pa, ko jim odstopajo prostore za seje in strokovno vzgojo.

V domu je zelo dobro utesena športna in rekreativna dejavnost. Ena najštevilnejših sekcij je šahovska, sledijo ji strelska, ki je med najaktivnejšimi in ima največ mla-

in jim tako omogočili, da si uredijo fotografske razstave. S tem so pomagali pri informiranju mladine o delu in življenju pripadnikov JLA. Mile Gojković

Obvestili

Družbenopolitične organizacije KS Stara Loka – Podlubnik organizirajo žalno komemoracijo v spomin 50 ustreljenim talcem, v torek, 9. februarja 1988, ob 16. uri pri spomeniku za Kamnitnikom.

Komemorativni spreved bo krenil z Mestnega trga istega dne ob 15.30 uri. Vabimo občane, predvsem svoje padlih in mladino, da se žalne svečanosti udeležijo v čim večjem številu.

Občinska konferenca SZDL
Škofja Loka

Obveščamo, da bo spominska slovesnost pri grobovih stotih talcev Frankolovo – Stranice v petek, 12. februarja 1988, ob 10. uri. Vabimo svoje in ostale občane, da se svečanosti udeležijo v čim večjem številu. Osebnih vabil ne bo. Občinski odbor ZZB NOV Slovenske Konjice.

Poizvedba

Ivan Rožič, rojen Mariborčan, je padel menda leta 1943 v partizanih.

Radi bi izvedeli: kdaj je med vojno odšel v Ljubljano in iz nje v partizane, kje in kdaj je padel v partizanih.

Prosimo, da sporočite podatke na naslov: Muzej narodne osvoboditve Maribor, Tomšičeva ul. 5, 62000 Maribor.

Hvala za prijetno srečanje

Delovna organizacija za zbiranje in predelavo odpadkov Surovina TOZD Papir servis iz Ljubljane že vrsto let povabi svoje nekdane delavce-upokojece na novoletna srečanja. Ob dobri jedi, pijači in plesu ter odkritem, pristranem pogovoru z nekdajnimi sodelavci so tudi tokrat preživeli lepo popoldne. Skupaj so obujali spomine iz preteklosti, ko je bilo veliko fizičnega dela, danes pa večino teh del opravijo moderni stroji. Vodilni v tej delovni organizaciji niso pozabili na upokojece, med njimi je tudi nekaj udeležencev NOB, saj so jih tudi obdarili. V imenu vseh upokojencev – iskrena hvala!

Jože Novak

Spoštovani tovariš Branko Mikulić, predsednik ZIS-a,

ker Vas poznani kot vnetega prijatelja športov, zlasti zimskih, me Vaša prisrčna čestitka Mateji Svetovi ob njenih zares edinstvenih zmogah, ki so odmevale po vsem svetu, ni prav nič presenetila. S tem si je neuvrščena Jugoslavija pridobila še eno pomembno točko v ugledu v svetu, ki zna ceniti njene dosežke na kateremkoli področju.

Ob tem mi dovolite, da Vas spomnim, da Matejin izjemni uspeh ni prav nič naključen. Poleg njenih izrednih sposobnosti sta tu še odlična organizacija in ves slovenski narod, kar jasno dokazujejo zares prostovoljne akcije »Podarim-dobim«, ki nimajo primerjave v svetu!

Ob Matejinem uspehu se je tudi tokrat nedvoumno potrdila svetovna kakovost Elanovih smuč, (kar nekaj dni pred Calgaryjem ni nepomembno), saj so z njimi v tekmi svetovnega pokala zmagali tudi v svetovni konkurenci.

Ob tem pa Vas prosim, spoštovani premier, da tudi ostalemu slovenskemu gospodarstvu in pameti omogočite, da se s svojimi dosežki spopade na evropskem in svetovnem trgu. Povsem razumljivo je, da ta prošnja velja avtomatično tudi za vse jugoslovansko gospodarstvo. Ne morem namreč prezreti žalostnega dejstva, da mu sedanji pogoji gospodarjenja to zelo otežujejo, če že ne onemogočajo.

Ob tem sem trdno prepričan, da bi slovensko gospodarstvo ob približno enakih pogojih, ki jih imajo gospodarstva evropskih držav, doseglo lepe uspehe. Ti sicer ne bi bili na svetovni ravni Mateje Svetove, vendar bi zagotovo prišli, naj mi bo dovoljen smučarski izraz, v prvi kakovostni razred.

Od tega pa ne bi imela korist samo Slovenija, temveč vsa Jugoslavija in še zlasti nerazviti, ki bi lahko dobili še več pomoči.

Ob koncu Vam želim, spoštovani tovariš predsednik, obilo uspeha pri delu v zaproseni smeri in še zlasti dobrega zdravlja.

Vaš Sime

Divjad v zimskih dneh

Nekdanji državni lovski nadzornik Ožbi Fajmut pripoveduje o prehrani divjadi na Pohorju:

Ko opazimo, da divjad redno obiskuje krmišča, jih moramo še dopolniti s svežo, dobro posušeno, in ohranjeno krmo, ki pa ne sme biti plesniva ali slabo posušena. Če imamo plesnivo ali slabo posušeno krmo, je bolje, da je ne nastavljamo, saj divjadi slaba krma prav tako škoduje kakor domači živali. Zelo pomembno je tudi, da sproti očistimo vse odpadke in seno, ki ga pod krmiščem sežgemo.

Divjad namreč pobira tudi seno pod kr-

miščem, ki je lahko pomešano z odpadki bolne divjadi in se s tem razširja okužba in bolezen.

Pomladi, ko divjad ne potrebuje več sena, moramo očistiti vse seno iz krmišča in ga sežgati; to je potrebno zlasti za manjša krmišča. Koristno je tudi, da v pomladanskih dneh, ko kopni sneg, napolnimo solnike, ker takrat divjad najbolj potrebuje sol. Dobro je tudi, da pomešamo sol s kačjim apnom. Izčrpana divjad prav v pomladanskih dneh potrebuje največ vitaminov.

Paziti moramo tudi, da čistimo vse odpadke okrog solnika, saj bi se sicer zgodilo podobno kot z okuženim senom.

A. A.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/1. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKJA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANK KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdaja: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za 1. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).